

ФУРҚАТ

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ АДАБИЕТ
ВА САЊАТ НАШРИЕТИ
ТОШКЕНТ — 1975

Нашрга тайёрловчи
ХОЛИД РАСУЛ

Фурқат.

Танланган асарлар. [Нашрга тайёрловчи Х. Расул]. Т., Адабиёт ва санъат нашриёти, 1975. 296 б.

Ушбу китобда демократ шоир Зокиржон Фурқатнинг лирик шеърлари билан бир қаторда феодал қолоқликка қарши қаратилган ҳамда илм-фан ва техникани ўрганишга қорловчи асарлари ҳам жой олган. Бу шеърларда меҳнаткаш халқнинг ҳис-туйғулари, орзу-умидлари ўз ифодасини топган.

Фуркат. Избранные произведения.

Уз1

Ф $\frac{40403-54}{352 (02)-75}$ 97-75

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1975 й.

ФУРҚАТ

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси маданий-маънавий бойликларни кўз қорачигидай авайлаб сақлаш ва ривожлантириш тўғрисида ҳамхўрлик қилиб келмоқда. Шунинг учун КПСС нинг XXIV съездида «Жамиятимиз коммунистик қурилиш йўлида олға борган сари совет кишининг дунёқарашини, унинг ахлоқий эътиқодларини, маънавий маданиятини юксалтиришда адабиёт ва санъатнинг роли кучаймоқда»¹, деб уқтириб ўтилади. Бу борада ўтмиш маданий меросидаги демократик ва социалистик элементлар, барча прогрессив традициялар алоҳида аҳамиятга эгадир.

XIX асрнинг иккинчи ярмидаги ўзбек адабиётининг ривожланишига катта ҳисса қўшган демократик йўналишнинг йирик сиймоси Зокиржон Фурқат маданият ва адабиёт тарихида янги саҳифа очди ва ўзбек шеърятини юксак босқичга кўтарди.

Фурқат ижоди ўтмишда халқимиз қолдирган энг қимматли маданий, адабий бойликлар хазинасининг дурдоналари қаторида социалистик маданиятимизни ривожлантиришда муҳим манбалардан бири сифатида хизмат қилади. Фурқат XIX асрнинг иккинчи ярмидаги адабиётда муҳим роль ўйнаган Муқимий, Аҳмад Дониш, Завқий, Комил Хоразмий каби шоирлар билан бир қаторда туриб, демократик адабиётни яратишда олижаноб вазифаларни бажарди, халқпарварлик, ватанпарварлик, маърифатпарварлик ғояларини илгари сурди.

XIX асрнинг иккинчи ярми бошларида Туркистонда ҳукмрон бўлиб олган чор ҳукумати халқни чексиз эксплуатация қилиш учун реакцион руҳдаги феодалларни, руҳонийларни қўллаб-қувватлади, улар меҳнаткаш халқни шафқатсиз эксплуатация қилишда зolim амалдорларга ва барча эксплуататорларга шерик бўлдилар. Чор ҳукумати зулмга, эксплуатацияга қарши бўлган ҳар қандай озодлик ҳаракатини раҳмсизлик билан бостирди.

Лекин шунга қарамай, Урта Осиёнинг Россияга қўшилиши ўзининг объектив оқибатлари билан мамлакат ҳаётида, Урта Осиё халқларининг тарихий тараққиётида катта прогрессив воқеа бўлди.

---

¹ КПСС XXIV съезди материаллари. Тошкент, Ўздавнашр, 1971, 98-бет

Урта Осиёнинг Россияга қўшилиши туфайли мамлакатда янгича ишлаб чиқариш муносабатлари пайдо бўлди, ўзбек халқи учун тамоман янги бўлган рус маданияти, фан ва техника, рус классик адабиёти ҳам кириб кела бошлади.

Урта Осиёдаги меҳнаткаш халқлар билан дунёда илғор, революцион синф бўлган рус ишчилар синфи орасидаги дўстона муносабат кундан-кунга мустаҳкамлана борди. Шу дўстлик туфайли халқ оммаси орасига илғор рус маданияти билан бирга, марксистик идеялар ҳам кириб келди.

XIX асрнинг охириги чорагида рус адабиётининг буюк сиймолари А. С. Пушкин, Л. Н. Толстой ва И. А. Крыловларнинг бир қанча асарлари ўзбек тилига таржима қилинди, улар ҳақида мақолалар, хабарлар ёзилди. Натижада Туркистондаги илғор, прогрессив кишилар рус ёзувчилари ҳаёти билан яқиндан танишдилар.

XIX аср охири ва XX аср бошларидаги ижтимоий-сиёсий воқеалар адабиётда ҳам акс этди. Даврнинг ижтимоий-сиёсий ҳодисалари ва илғор рус маданияти таъсири остида ўзбек маданияти ва адабиётида кўп асрлик тарихга эга бўлган прогрессив демократик оқим янада ривожланди.

Муқимий, Фурқат, Завқий каби шоирлар адабиётдаги демократик оқимни ривожлантирдилар. Халқ оғзаки ижоди билан бирга ривожланган бу оқим эксплуататор синфларнинг манфаатини кўзлаган реакцион-клерикал адабиётга қарши курашда ўсди ва чиниқди. Бу прогрессив-демократик адабий йўналиш ижтимоий-сиёсий тузумдан норози бўлган меҳнаткаш халқ кайфиятини, зулмга, эксплуатацияга, ҳуқуқсизликка қарши бўлган нафратини ифодалаб, озодликка бўлган интилишларини, орзу-умидларини куйлади ва ўз замонининг энг муҳим масалаларини илгари сурди.

В. И. Ленин антагонистик жамиятда яратилган миллий маданият ҳақида гапириб, шундай деган эди: «Ҳар бир миллий маданиятда, гарчи ривожланмаган бўлса-да, демократик ва социалистик маданият элементлари бор, чунки, ҳар бир миллатда меҳнаткаш ва эксплуатация қилинувчи омма бор, бу омманинг турмуш шароити муқаррар суратда демократик ва социалистик идеологияни туғдиради»¹.

Муқимий, Фурқат каби прогрессив демократик шоирларнинг асарларида ватанга, халққа муҳаббат, дўстлик ва садоқат ҳислари куйланди, улар ҳаётни ҳаққоний, реалистик тасвирлашга, чуқур умумлашмалар беришга интилдилар. Демократик адабиётни ривожлантиришда алоҳида ўрин тутган шоир Фурқат шеърлари XIX аср иккинчи ярми ва XX аср бошларидаги воқелик ва прогрессив ижти-

¹ В. И. Ленин. Асарлар. XX том, ЎзССР Давлат нашриёти, 1952 йил, 8—9-бетлар.

мой фикрни акс эттирувчи гўзал асарлар бўлиб қолди. Фурқат ўз асарларида феодал қолоқликка қарши кескин кураш, билим, фан ва техникани ўрганишга чақиришнинг оташин жарчиси бўлди.

Ватанпарвар шоир Фурқат ўз халқининг тарихини, бахт-саодатини, тарихий тараққиётини илгор, демократик Россия халқининг тақдири, бахт-саодати ва тарихий тараққиёти билан боғланган ҳолда кўрди. У ўз ватанининг илгор, демократик Россия йўлидан бориши зарурлигини англади, ўз халқини шу фикрларни рўёбга чиқаришга даъват қилди.

* *

*

Зокиржон Холмуҳаммад ўгли Фурқат 1858 йилда Қўқон шаҳрида, майда савдогар-кустар оиласида дунёга келди. Ёшлигида у схоластика асосига қурилган эски мактабда, сўнгра мадрасада ўқиди. Зокиржон ёш чоғлариданоқ улуғ ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоий асарларини мароқ билан мутолаа қилади. У шарқ адабиётининг улуғ сиймолари ижодини, хусусан, форс-тожик ва озарбайжон адабиёти классиклари (Ҳофиз Шерозий, Фаридиддин Аттор, Абдураҳмон Жомий, Фузулий ва бошқалар)нинг асарларини тинмай ўрганadi.

Фурқатда шеърятга қизиқиш анча эрта бошланди. У мактабда ўқиб юрган чоғларидаёқ кўнгина шеърлар ёзади. Оиланинг оғир моддий аҳволи 17 ёшли Зокиржонни мадрасадаги ўқишни тўхташига мажбур этди, у отасининг ишига ёрдам беради. Бир неча вақтдан кейин Фурқат Янги Марғилон (ҳозирги Фарғона шаҳри)га келиб тоғасининг дўқонида хизмат қилади.

Сўнгра яна ўз билимини оширишга интилади, шу билан бирга ўзи ҳам дарс беради ва ижодий ишлар билан шуғулланади.

Янги Марғилонда бир неча вақт тургандан сўнг Фурқат 1882 йилда Қўқонга қайтиб келади. Бу ерда Муқимий, Завқий каби демократ шоирлар билан танишади. Улар билан бирга суҳбатларда, мушоираларда бўлади. Қўқондаги прогрессив кайфиятли демократ шоирлар билан яқинлашув, ҳамфикрлик Фурқатга катта ижобий таъсир кўрсатади. Шоирнинг шу даврда ёзилган шеърларида демократик ғоялар ривожлана боради. Фурқат ижодидаги бу йўналишнинг шаклланишида унинг ўзбек классик адабиётининг энг яхши намуналарини ўзлаштиргани ҳам катта роль ўйнайди.

Фурқат меҳнаткаш халқ ҳаётини синчиклаб ўргана боради. У чор амалдорлари, маҳаллий бойлар ва руҳонийларнинг чексиз зулми остида эзилган меҳнаткаш халқнинг аҳволига ачинади. Фурқатнинг қалбида ўз халқининг озодликка бўлган муҳаббати, интилиши жўш уради. Унинг лирик шеърларида ўз замонидан нолиш, зорланиш билан бирга, меҳнаткаш халқни эркин, ёруғ ҳаётга чақириш барала янграйди. Бу жиҳатдан унинг «Сайдинг қўя бер, сайёд» де

бошланадиган ялсторик мусаддаси характерлидир. Фурқат бу шеърдаги лирик қаҳрамон орқали ўз ҳиссиётини ифодалайди. Шоирнинг бу шеъри ўша замондаги мустамлакачилик зулмига қарши норозиликнинг ифодасидир.

Тогда очилиб лола, ер сабза баҳор ўлса,
Охир бу нечук бедод, олам анга тор ўлса.
Чиқмай деса жойиндин, узлатда фиғор ўлса,
Гар чиқса баногоҳи, домега дучор ўлса,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Бу аллегорияда оҳу образи орқали шоир оғир эксплуатация зулми остида эзилган меҳнаткаш ўзбек халқининг алам-изтиробларини, қулликка, зулмга қарши норозилик туйғуларини ифодалайди. Бу эҳтирос ва чуқур ҳислар билан тўлган оташин шеър халқ қайғусини яққол гавдалантиради. Шоир ўзбек халқининг озод, бахтиёр ҳаётга бўлган орзусини юракдан тасвирлайди.

Фурқат ҳаётни чуқур муҳаббат билан севди, бошқаларни ҳам ҳаётни, ватанин севишга чақирди. Унинг лирикаси асосан ҳаётбахш оптимистик лирикадир. Бу хусусият мустамлака даври ўзбек адабиётида зўр ва муҳим аҳамиятга эга эди. Шоир ўз замонасидаги реакцион феодал-клерикал адабиёт вакиллариининг жамият тараққиётига катта тўсқинлик қилувчи ва умидсизлик билан тўлган асарларига қарши реал ҳаёт қўшиғини куйлади. Унинг шеърларида куйланган инсоний муҳаббат сўфиларнинг реал ҳаётдаги муҳаббатдан воз кечишга, тарки дунё қилишга чақирган сафсаталарини рад этади. Шоир ўзининг бу каби ҳаётбахш лирикаси билан ватаннинг гўзал манзараларини тасвирлаб, ўқувчида унга муҳаббат уйғотади.

Фурқатнинг бу руҳдаги шеърлари XIX аср охиридаги ўзбек халқининг маънавий ҳаётида ўзига яраша роль ўйнаган лирик шеърлардир. Бу шеърлардаги фикрлар реакцион феодал-клерикал адабиёт тарғиб этган диний, афсонавий уйдирмаларга қарама-қарши туради:

Киши тўбию кавсар, жаннату ризвонни не қилсун,
Жаҳон айвонида ҳосил бу янглиғ анжуман бўлса?!—

наби мисралар реал ҳаётдан завқланишга чақирган оташин юрак нидосидир.

Табиат манзарасини муҳаббат, ҳаётини ишқ билан боғланган ҳолда тасвирлаш Фурқат лирикасининг энг яхши хусусиятларидан биридир. Бу ҳол шоирнинг ватанга, она юрти — Ўзбекистонга бўлган

самимий муҳаббатининг ифодасидир. Табиатни, реал ҳаётни қадрлаган ва афсонавий жаннатдан кўра шу ҳаётда шод умр кечиришни улуғлаган Фурқатнинг лирикасида ахлоқий-дидактик фикр ва қарашлар ҳам диққатга сазовордир.

Фурқат ўз шеърларида меҳнаткаш халқнинг фикр-ҳисларини, орзуларини, интилишларини акс этдирган демократ шоирдир.

* * *

*

Фурқат Қўқонда яшаган пайтларида кўп ғазаллар, мухаммаслар ёзади. Бир неча вақтдан кейин Марғилон шаҳрига боради. У ерда бир кишининг саройида дафтар юритувчи бўлиб хизмат қилади. Сўнг бу ишдан ҳам зерикиб, саёҳат қилиш мақсадида Марғилондан чиқиб, Қўқонга, сўнг Хўжанд (ҳозирги Ленинобод шаҳрига) келади.

1889 йилнинг май ойида Фурқат Тошкентга келиб, Қўқалдош мадрасасидаги бир ҳужрада яшай бошлайди. Шоир Тошкентда икки йил — 1891 йилнинг май ойигача яшайди. Тошкентда Фурқатнинг ижодий фаолиятидаги энг ёрқин, энг маҳсулдор давр бошланади. Фурқат рус маданияти билан яқиндан танишиб, ҳаётни, жамиятдаги ҳодисаларни чуқурроқ тушуна боради. Ана шу пайтларда Фурқат ижодида ғоявий-бадий жиҳатдан кўтарилиш пайдо бўлади. Шоирнинг 1889—1891 йилларда Тошкентда яшаб, ижтимоий ҳаётда юз бераётган янгиликларни кузатиб бориши унинг ғоявий-ижодий тараққиётида катта роль ўйнади. Шоир рус тилини ўрганишга киришади ва рус адабиёти билан аста-секин таниша боради. Рус адабиётининг буюк сиймолари А. С. Пушкин, М. Ю. Лермонтовларнинг баъзи асарлари билан танишади. Фурқат, айниқса, ўз шеърларида А. С. Пушкин номини зўр ҳурмат билан тилга олади. Шоир Тошкентда ўз шеърларини «Туркистон вилоятининг газети»да нашр этдиради. Фурқатнинг рус маданиятини тарғиб этувчи асарлари ва ундаги ғоявий йўналиш шоир ижодида рус адабиётининг баракали таъсири борлигини кўрсатади. Бу таъсир Фурқатдаги прогрессив маърифатпарварлик ва демократик ғояларни тобора ривожлантира борди.

Фурқат ўзининг бу пайтларда яратган асарлари билан XIX аср охиридаги ўзбек адабиётида тамоман янги фикр-ғояларни илгари суриб, энг илғор, новатор шоир сифатида майдонга чиқди.

Шоир «Гимназия», «Илм хосияти», «Театру ҳақида», «Нағма базми хусусида», «Шоир ва шеър муболагаси», «Виставка хусусида», «Рояль тўғрисида», «Суворов» каби поэма ва шеърларида маърифатпарварлик, халқпарварлик, ватанпарварлик ғояларини эҳтирос билан куйлади.

Фурқат илмнинг жамият ҳаётидаги роли, аҳамияти ҳақида сўзлаб, шундай хулоса чиқаради:

Жаҳон басту кушоди илм бирла,
Надур дилнинг муроди илм бирла,
Кўнгулларининг сурури илмдандур,
Кўрар кўзларни нури илмдандур.
Керак ҳар илмдан бўлмоқ хабардор,
Бўлур ҳар қайси ўз вақтида даркор.

Бу мисраларда ўтган асрнинг 90-йилларидаги ўзбек прогрессив кишиларининг садоси барала янграйди.

Фурқат ўзининг олижаноб фикрларини шеърларда ифода қилиш билан қаноатланиб қолмай, публицистик мақолалар ҳам ёзди. Фурқат ўзбек шоирлари орасида биринчи публицист сифатида ҳам машҳурдир. Маданият, фан ва техникани ўрганиш учун рус тилини чуқур билиш кераклигини таъкидлади. Шоир феодализм қолақлигидан қутулиш, олға қараб бориш, юксалиш учун улуг рус халқи билан бирга бўлиш, унинг турмуши билан яқиндан танишиш ва у билан бирга яшаш зарурлигини уқтирди:

«... Биз халққа Русия халқи билан бир ерда турмоқ ҳақ таоло иродаси бирлан бўлди. Анинг учун аларни расмларини яхши билмоқ бизларга зарур. Ўз нафимиз учун Русия халқи умрига мулоҳаза қилсак лозимдир»¹.

Фурқат ўз халқининг бахт-саодатини рус халқининг етакчилигида кўрди. Шунинг учун ҳам рус халқини ва унинг тилини улуглади. Маданият, фан, техникани эгаллаш учун рус тилини ўрганишга чақирди:

«... Русия халқи хат ва лисон ўрганмоққа бизни таклиф қилса, муроди ёмон эмасдур. Балки, мамлакат обод бўлиб, фуқаро ва раиялар осойишта бўлмоқларини хоҳлайдур. Азбаски Русия халқи ҳамма вақт биз мусулмон халқини давлатманд ва хурсанд бўлмоғимизга кўшиш қилади»².

Фурқат ўзининг бу фикрлари билан илғор, прогрессив Россияни кўзда тутган эди. У Шарқдаги маданий бойликларни ўрганишнинг ўзига кифоя қилмаслигини англади. Шунинг учун рус тили, рус маданиятини ўрганишда туганмас хислатларни кўрди.

Фурқат фақат илм, ихтиронигина эмас, айни замонда унинг ижодчиси — инсонни ҳам самимий ҳурмат билан севган ва инсоний муҳаббатни, эркинликни улуглаган шоирдир. Унинг шеърларида олижаноб фикрлар, ғоялар, гўзал ҳис, сезгилар билан яшовчи, жамият тараққиётини ўйловчи, илгарига, янгилikka қараб интилувчи, халқ учун қайғирувчи, ана шу халқ билан шодланувчи, юксалувчи

¹ «Туркистон вилоятининг газети», 1891 й., 15 июль, № 23.

² «Туркистон вилоятининг газети», 1892 йил, 14 апрель, № 13.

бир инсон куйланади. Унинг ижодидаги инсон образи ўзининг гўзал ижодчилик фазилатлари, нуқсонлари, қарама-қаршиликлари билан яққол гавдаланади. Фурқат «Дейин сўз илмининг хосиятидин» деб бошланган шеърда фан-техникани ижод этган инсоннинг ақл ва идрокини улуғлайди ва рус олимларининг ижобий образларини чизиб беришга интилади. Шоир ўзининг бу шеърда Россияда телеграф ишлари ривожланганлиги ҳақида гапиради ва олимларнинг фандаги ихтироларини кўтаринки руҳ билан тасвирлайди:

Тонарга илми айлаб жадаллар,
Топиб, айлаб анинг бирла амаллар.
Бўлуб шул аср ҳикмат аҳли ҳадсиз,
Фатонат аҳли донишманд ададсиз,
Улуму фанда Афлотундин афзал,
Камолу ақлу дониш бирла акмал...
Печа иш илмила бунёд қилди,
Хусусан телеграф ижод қилди.

Фурқат рус олимларини ва уларнинг фан ва техника соҳасидаги ютуқларини, ижодий қобилиятларини ва сўнмас матонатларини кўриб қувонди. Шунинг учун у «замон ўлди урусия замони» дейишга ҳақли эди.

Фурқат ўзининг бундай асарлари билан Россиядаги «аҳли ҳикмат», «соҳиби ҳунар» олимларининг ихтиро ва кашфиётлари жамият учун фоят фойдали эканлигини уқтиради. Шоир шеърларида ўткир зеҳли ижодкор инсон образи — рус халқининг истеъдодли фарзандларининг образлари гавдаланади.

Шоир улуғ рус халқининг ватанпарварлик, баҳодирлик, донолик каби фазилатларини жўшқин сатрларда куйлади. Бу хислатларни унинг А. В. Суворов ҳақидаги поэмасида яққол кўриш мумкин. Поэмада рус ерининг бутунлиги ва хавфсизлиги учун курашган, рус халқининг ёвуз душманларига қақшатқич зарба берган Суворов ватанпарвар, ҳарбий стратег, тadbирли, моҳир лашкарбоши, ўз халқини севган киши сифатида кўз олдимизда намоён бўлади.

Фурқатнинг кўп шеърлари ўз замонининг реалистик, ҳаққоний асарларидир. Бу эса Фурқат поэзияси — воқелик поэзияси эканлигини исбот қилади, унинг реалистик кучини кўрсатади. Фурқат турмушда, ижтимоий ҳаётда рўй бераётган ҳар бир янгилик, тараққиётнинг ҳар бир элементи — электр, телеграф, матбаа, клуб, рояль, фотография ва бошқа шунинг каби янгиликлар билан жуда қизиқар ва уни ўз халқининг ҳаётига тadbик қилишни хоҳлар эди. Шунинг учун ҳам ўзбек халқини рус халқи маданиятидан ибрат олишга қаққарди.

«... Мен Тошкентда клубга бир неча мусулмонларнинг борганини кўрдим ва эшитдим. Мен ўйлайманки, бунинг гуноҳи йўқдур. Билъакс, биз мусулмон халқи Русия тирикчилигини кўриб, хурсандлик ва марғуб ишларини ўзимизникига қиёс қилиб, тақлид қилмоқ керакдур»¹.

Фурқат ўзининг бу ҳаракати билан ислом динининг қарашларига, руҳонийларнинг реакцион хатти-ҳаракатларига қарши чиқди.

Шоир ўз замонидаги жамият тузумини, жамият тарихий тараққиётининг ички қарама-қаршилиқларини синфий зиддиятлар маҳсули эканлигини тушунишгача бориб етмаган эди. Лекин, шундай бўлса ҳам, Фурқат ўз замонининг энг илғор, прогрессив кишиси сифатида маърифатни севган, ватанпарвар шоирдир.

Фурқат ўзбек классик адабиётини бойитди. Новатор шоир сифатида майдонга чиқди.

Фурқат ўз мамлакатининг Россияга қўшилиши натижасида рўй берган ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий ҳодисалар муносабати билан вужудга келган янги сўзларни ўз асарларида қўллай бошлади. Бу билан у ўзбек адабий тилининг лексикасини бойитишга хизмат қилди. Машина, газета, телеграф, театр, концерт, бал, рояль, виставка, фотография, медаль, акт, зал ва шунинг каби сўзлар ўзбек поэзиясида тамомилан янгилик эди.

Фурқат шеърларининг чуқур мазмунга эга бўлиши, шеърний техникасининг гўзаллиги, бадиий юксаклиги, оҳангдорлиги, муסיқийлиги уларнинг кенг тарқалишига ва бир қанчаларининг халқ оғзида ашула бўлиб кетишига сабаб бўлди.

* * *

*

Фурқат 1891 йилнинг 14 майида Тошкентдан Самарқандга борди. Ундан чет элларга кетди. Шоир Туркия, Юнонистон, Булгория, Миср мамлакатларида бўлди.

Фурқат 1892 йилнинг баҳоринда Арабистонга ўтиб, Макка, Жадда шаҳарларида турди. Шоир кўп саёҳат қилиш, турли халқларнинг ҳаётини билиш орзуси билан яшар эди. 1892 йилнинг кузида Бомбай шаҳарига борди. У Бомбайдан Ҳиндистоннинг бошқа шаҳар ва қишлоқларига саёҳат қилди, яна Бомбайга қайтиб, ундан 1893 йилнинг март ойида Кашмирга, сўнгра Қашқарга ўтиб, аввал Хўтан шаҳрида яшади, кейин Еркент шаҳрига келиб, турғун бўлиб қолди. Фурқат қанча мамлакатларда бўлмасин, қанча ерларни кезмасин — ҳамма

¹ «Туркистон вилоятининг газети», 1891 йил, № 22.

жойда ҳам жабр-зулмга дуч келди, ғам-ҳасратларни кўрди, шоир қаерда бўлмасин, меҳнаткаш халқнинг дард-ҳасратларига шерик бўлди.

Фурқат ўз ватанида шодлик кўрмаганидай чет элларда ҳам халқ оммасида тинчлик, хурсандлик топмади. У ватан муҳаббатини ва халқ қудратини тараннум этувчи, ўз озодлиги учун курашган халқни мадҳ этувчи шеърлар ёзди. Бу ҳол унинг ижодигаги маънавий кучни оширди. Дўстлик, халқпарварлик туйғулари Фурқат ижодида яна ривожланди.

Ўз ватанини эҳтирос билан севган буюк шоир ўзининг туғилиб-ўсган ерини — Ўзбекистонни соғинади, ички кечинмалар, ғам, изтироблар ичида яшади:

Ватаннинг иштиёқин тортарам гурбат ғами бирла,
Турубдурман қутулмай ғуссаи ранжу инолардин...
Олиб ёдиға, сўрмас кимса Зокиржон Фурқатни,
Агарчи айтадур доим дуо боди саболардин.

Бу парчада чет элларда ғариб бўлиб юрган шоирнинг ватанга бўлган сўнмас, ёрқин муҳаббати ифодаланади.

Фурқат Англия империалистлари, Хитой ва Қашқар феодалларининг чексиз эксплуатацияси остида қаттиқ эзилган ҳинд, афғон, қашқар халқларининг ҳуқуқсизлигини, аянчли турмушини ўз кўзи билан кўрди. Шоирнинг колонизаторлар зулмига, айниқса, инглиз империалистларининг агрессорлик сиёсатига қарши ёзган мақолалари жуда характерлидир. У 1897 йилда ёзган бир мақоласида инглиз тажовузкорларининг ваҳшиёна зулмига қарши афғон халқининг жанговар курашини кўрсатади.

Фурқатнинг ватанпарварлик, халқпарварлик ғоялари тобора ривожлана борди. Шоир ўз шеърларида Туркистонни Россияга қўшилмасдан илгарчи унда юз берган бошбошдоқликларни, хонлар, беклар орасидаги ўзаро уруш-талашларни қоралаб, 1903 йилда шундай деган эди:

Кўп элни хуни ноҳақ қилди у саффоқ жоҳиллар,
Болосини етим, хотинларин бехонумон этти...
Қачон Русия халқи қўйди юз Фарғона мулкига,
Мусулмонларни ул шўру балолардин амон этти.

Фурқат чет элларда кезиб юрса ҳам халқни, ватанини унутмади, ўз ижоди билан халққа хизмат қилишни давом этдирди. Халқпарвар шоир Фурқат Еркентда яшаб, 1909 йилда вафот этди. Унинг асар-

лари фақат советлар давридагина ўз қадр-қимматини топди. Унинг асарлари фақат совет давридагина тўпланди ва рус, тожик, уйғур тилларига таржима қилиниб, бир неча бор нашр этилди. Шоир Фурқат бизнинг улуг замонамизда ўзи тасаввур эта олмаган даражада катта ҳурмат ва иззатга сазовор бўлди.

Буни Коммунистик партия ва унинг доно миллий сиёсати таъминлади.

Ушбу китобга шоир Фурқатнинг революциядан илгари тузилган 30 дан ортиқ қўлёзма ва тош босма баёзларда эълон қилинган ва «Туркистон вилоятининг газети»да босилган асарларини тўплаш, илмий-танқидий, текстологик иш олиб бориш натижасида тўпланган ва 1959 йилда нашр этилган икки томлик «Танланган асарлар»да нашр қилинган шеърлари киритилди. Айрим шеърларига киритилган тузатишлар бир неча йиллик илмий-танқидий ишлар натижасида амалга оширилди. «Виставка», «Суворов ҳақида»ги асарлари эса «Туркистон вилоятининг газети»да нашр этилган матн асосида тўлатилди.

Холид Расул
филология фанлари доктори

Ғ А З А Л Л А Р

БАҲОР АЙЕМИДА

Баҳор айёмида гулгант этарга бир чаман бўлса,
Қилурга шарҳи ҳол, аҳли муҳаббат икки тан бўлса.

Хазон айёмида ул тавба қилган бўлса ҳам майдин,
Етиб майхораликнинг мавсуми, паймоншикан бўлса.

Булут қатра фишону, руҳафзо сабзалар хандон,
Ариғларнинг лабида сабзакори бир чаман бўлса.

Ҳаво ҳам муътадил, ҳавзи мусаффо, суффаи дилкаш,
Оқар сув ғалт уриб, себарга узра мавжзан бўлса.

Сабуи лаъл бирлан шишаи байзоу олтул жом
Ушал мажлисда соқий бир нигори сиймтан бўлса.

Гул узра андалибу, сарвнинг бошида қумрилар
Юзу қад ҳасратидин оҳу фарёд айлаган бўлса.

Гулистон саҳни . . . . .
Муаттар доимул-авқот чун мушки Хўтан бўлса¹.

Киши тўбию кавсар, жаннату ризвонни не қилсун?
Жаҳон айвонида ҳосил бу янглиғ анжуман бўлса.

Суруру шодликни даҳр боғида нечук кўргай?
Камина Фурқатийнинг маскани байтул-ҳазан бўлса.

¹ Езилмай қолган сўз асл нусхада ўчиб кетган.

УМР ХУШ УТМАС

Умр хуш ўтмас баҳор айёми саҳро бўлмаса,
Лолазор ичра бисоти айш барпо бўлмаса.

Ҳосил ўлмас бодау жом ила мийнодин мурод,
Жилвагар то соқийи гулчеҳра андо бўлмаса.

Базм аҳли бўлсалар майхоралар анда зариф —
Дарди йўқ ағёр ўшал мажлисла асло бўлмаса.

Даҳр гулзорида хушдир яхши таъмири бисот,
Гар хазондин гарди ҳодис анда пайдо бўлмаса.

Обиҳайвон бирла умри жовидонни не қилай
Бир хати Хизру лаби лаъли Масиҳо бўлмаса.

Хок бўлсун ул танеким, ишқ ўтида куймаса,
Зерипо бўлсун сареким, анда савдо бўлмаса.

Фурқат айлар орзу бу анжуманни ҳар баҳор,
Одам эрмас ҳар кишида бу таманно бўлмаса.

ОҲИСТА-ОҲИСТА

Вафо айлаб йироқдин ошкор оҳиста-оҳиста,
Бир ишқим айладинг, жоно, ҳазор оҳиста-оҳиста.

На яхши марҳаматлар айламишсан номада изҳор;
«Муҳаббат расми қилғил» деб шиор оҳиста-оҳиста.

Жадал бирла киши мақсудиға етган эмас, оре,
Бўлур вақти билан ҳар навъ кор оҳиста-оҳиста.

Нечук тоқат қилайким, бора-бора зўр этиб ишқинг,
Кўнгулдин олди сабр ила қарор оҳиста-оҳиста.

Бериб таскин кўнгулға: васлига бир кун етарман деб
Ўзимни ўргатай ҳажрингга, ёр, оҳиста-оҳиста.

Паришон ўлмайн то хотирингни жамъи қил, жоно,
Сўраб ҳолимни хат бирлан бирор оҳиста-оҳиста.

Нечук осойиш айлай, эй кўнгул оромиким, сенсиз
Бўлуб борур жаҳон кўзимға тор оҳиста-оҳиста.

Ушал кун бир кўриб қолганда қилган новаки ғамзанг
Ҳануз айлаб келур кўксим фиғор оҳиста-оҳиста.

Висолинг бодасидин қилмасанг шодоб Фурқатни,
Хабар айлар ани ҳажру хумор оҳиста-оҳиста.

РУХСОРИ АҲМАР УСТИДА

Терму тоби бодадин рухсори аҳмар устида?
Қатра-қатра ёки шабнамдур гули тар устида?

Усмалиқ қошларму ё шамшир қондин занглиқ?
Ёки пистоқи тўкулмиш ранги аҳзар устида.

Юз уза кокулмидур ҳар сори печутоб ила?
Ганжи ҳуснингму ётур ё икки аждар устида?

Чеҳра очтингму бу тадбир-ла чаманда толдилар,
Хаста булбул гул уза, қумри сановбар устида?

Хоки пойнингни талошур кўзга эл сурмоқ учун,
Оре, ҳар ерда ҳужум айлар гадо зар устида.

Икки жоду наргисинг солғай жаҳонға фитналар,
Бўлмаса урён қошингдин икки ханжар устида.

Нозанин, сен ташла истиғнони, худ боря гарон,
Ноз дебоси назокат хулқ пайкар устида.

Фурқатий қошу кўзингдин фитналар кўрди бале!
Шўриш ўлмоқ расмдур ой туғса ахтар устида.

ҚАШМИРДА

Бир қамар сиймони кўрдим балдаи Қашмирда,
Кўзлари масхуру юз жоду эрур тасхирда.

Зарра-зарра зар сочар бошиға ҳар кун офтоб,
Субҳ келгач, кеча ётиб чашмаи иксирда.

Бир қўриб чоҳи зақан Ҳорут ила Морут иков,
Чоҳи Бобил ичра қолмишлар бўлак тадбирда.

Ламъаи қийғоч кўзидин анинг барқи нигоҳ,
Тезлик жавҳарлари гар бўлса ҳар шамширда.

Қоши узра холининг асроридин бир нуқтадур,
Сураи Нун ўқудим пайваста ҳар тафсирда.

Фориғ эрмас ҳеч ким ул дилрабонинг ишқидин,
Зулфига дилбасталиғ ҳар бир жувону пирда.

Айдим: «Эй, жон офати, зулфингга бўлмишман асир!»
Айди: «Бу савдони қўй, умринг ўтар занжирда!»

«Нуқта лаб устида бежодур»,— дедим, айди кулиб:
«Саҳв қилмиш котиби қудрат магар таҳрирда».

Айди: «Эй бечора, қилдинг на учун тарки ватан?»
Ман дедим: «Ғурбатда Фурқат бор экан тақдирда!»

ОРАЗИНГ ҚАЧОН КЎРДИ

Оразинг қачон кўрди меҳр ховарон ичра,
Борди шоми, гурбатға, бўлди фарқ қон ичра.

Боға кирдинг, эй ёрим, пардани олиб юздин
Гул ёшунди хижлатдин гўшаи хазон ичра.

Диққат айлабон ҳаргиз оғзингу белинг рамзин
Топмади мудаққиқлар, қолди кўп гумон ичра.

Қоматингки, дилжўдир бўйла сарв ила шамшод,
Бош қўяр аёғингга кўрса бўстон ичра.

Эй, фидо санго жоним, кўрма гам юзин асло,
Шодлиқ била ўтғил умри жовидон ичра.

Давлати висолингга шукр этмаса ҳар ким,
Мубталойи ҳажр ўлсун арсаи жаҳон ичра.

Рутбаи улув топғил, ет камола, эй дилбар,
Сокин ўл алиф янглиғ доимо амон ичра.

Холи анбарингниким ёд этиб, лабинг узра
Қолди шаққаристонда тўти дoston ичра.

Истарам дилоромим топсам жаҳон янглиғ
Жон каби ниҳон этсам жисми нотавон ичра.

Яхшилар аро, Фурқат, сен учун ёмон бўлдим,
Музтариб қилиб қўйма яхшию ёмон ичра!

БОҒДА

Ул паривашким паришон этти кокул боғда,
Рашкидин бўлди димоғ ошуфта сунбул боғда.

Оразидин бўлди саҳроларда лола мунфаил,
Хаттидин хижлат чекиб райҳону жанбул боғда.

Берди васли ваъдасин ёлғондин ул чиний санам.
Кеча чинни боғда, ё бир куни гул боғда.

Ёр қадду оразиға сарву гул ҳеч ўхшамас,
Қилма, эй қумрию булбул кўп ғалоғул боғда.

Ул малоҳат мулкининг султониға махсусдур,
Қурмасун ўлдукча гул тахти тажаммул боғда.

Қадди рухсориға даъви айлар эрди сарву гул
Кўрди чекти-ю хижолат, бўлди бир пул боғда.

Ваҳ на хуш файзи саҳардурким, бўлиб шабнам била
Лолалар япроғи бўлди соғари мўл боғда.

Булбулу қумри гулу сарв узра йиғлаб турсалар,
Ёрсиз ошиқ қилур қайдоғ таҳаммул боғда.

Ҳар замон бир назми дилкаш бирла чекмакка наво,
Фурқато, шогирд кирсун санга булбул боғда.

ЮЗУ ҚАДДИНГ КҰРУБ

Юзу қаддинг кўриб, жоно, чаманда,
Асиринг бўлди гул, шамшод банда.

Сочинг саргаштаси мушки Хитодур,
Кўзунг овораси оҳу Хўтанда.

Малоҳатким, сени юзингда кўрдум,
На бордур гулда бу, на ёсуманда.

Лабингни ёдида қонлар ютубон,
Ётиб мен бир ғариб байтулҳазанда.

На хуштур бир туни, эй дилнавозим,
Иков бўлсак эди бир пираҳанда.

Нигорим, кўрмадим сендек париваш,
Худо ҳақи, қаламрави Хўқанда.

Мени кокулларинг савдойи қилди,
Нечук турғум келур эмди ватанда.

Тишинг дурри жаҳон баҳрида бўлмас,
Лабингдек лаъл йўқ мулки Яманда.

Юрибмен ҳасратингда мунда йиғлаб,
Кезарсен айш ила ишратда анда.

Қуюндек, Фурқатий, кездим жаҳонни,
Ажаб саргаштамен дашти Хўтанда.

ЛАҲЗА-ЛАҲЗА

Тушуб бошимга кулфат лаҳза-лаҳза,
Чекармен ранжу ҳасрат лаҳза-лаҳза.

Нетай, бермас амон даврон жафоси,
Магар ғам бўлди қисмат лаҳза-лаҳза.

Бало дайрида ҳижрон соқисидин
Ичармен жоми ҳасрат лаҳза-лаҳза.

Нетай, жавридин ўлса рўзи равшан,
Кўзимга буйла зулмат лаҳза-лаҳза.

Сиришким ўрнидин эзгон жигарлар
Оқар соат-басоат лаҳза-лаҳза.

Ғами ҳижрон ҳужум айлаб дамо-дам
Чекар тиги балият лаҳза-лаҳза.

Мақомим бўлди саҳро, лола янглиғ,
Юракда доғи Фурқат лаҳза-лаҳза.

ХОК УЛДИ ТАНИМ

Хок ўлди танним шўхи жафокор эшигида,
Ҳаргиз кўзини солмади ким бор эшигида.

Раҳм айламади кўнгли эриб тош бағирлик
Қон йиғласа ҳам хастаи афгор эшигида.

Қувлар мени дил хастани жонон эшигидин,
Ҳар ерда қулин хўжаси асрор эшигида.

Эл ухламади итлари ғавғосида бир тун,
Додим унидин итлари бедор эшигида.

Мен лаъли лаби нуктасидин воқиф ўлолмай,
Ағрим эрур маҳрамаи асрор эшигида.

Ҳинду бачалар ханжар олиб турфа ғазабнок.
Қўймай кишини тўсқувчи гулзор эшигида.

Бошимни босиб хоки қудум айламади ул,
Оқарди боқиб дийдаи хунбор эшигида.

Хору ҳаси, ваҳ, сунбулу гулдин менга хушдур,
Яфроғи эрур нофан тотор эшигида.

Ағёр ила дилдор қилиб айшу фароғат,
Йиғлаб ётадур Фурқатийи зор эшигида.

ЛОЛА

Бенгзар нечун рухингга сахро юзида лола,
Қолгон қазо чўлида бир қон юқи пиёла.

Тўбига этти ташбиҳ, жоно, қаддингни восиф,
Билмай бу боғ сарвин бенгзартти эски тола.

Чиқти фалакка, нечун санга етишмас, эй моҳ,
Ҳажрингдаким, чекармен ҳар кун фиғону нола.

Ўлдим десам ғамингдин олмай ўза, этарсан,
Маҳзи тағофил айлаб, бир ўзгаға ҳавола.

Ёд ул замонки эрдим: васлингга шоду масрур,
Айёми ҳажри аммо келмас эди хаёла.

Билгач ўзина лозим ўлмоқни поймолинг
Кирдинг, чаманда гуллар тушти ера уёла.

Тушганму мадрасаға оғзу белинг ҳадиси
Ҳар ҳужрадин чиқодур овоз қийлу қола.

Раҳм айлагил, нигорим, минбаъд тоқатим йўқ,
Туштим бу ҳола дардинг кўнглумға сола-сола.

Онжақ наҳиф ўлдим ман хаста фурқатингда
Тутғил алим, карам эт, еткур даме висола.

КЕЛМАДИ ҲОЛИМ СЎРАБ

Келмади ҳолим сўраб ул шўҳи жонон бу кеча,
Шавқ ила мен ўртаниб чун шамъи сўзон бу кеча.

Оҳким, мен хаста сори қилмади ҳаргиз гузор,
Кўрмайин ул шўҳни ҳолим паришон бу кеча.

Ўзга бирла май ичар ҳар қайда, онинг рашкидин,
Ютмишам тонг отқуча зардоб ила қон бу кеча.

Бу на ҳолатдур сенго, деб кулманг, эй аҳбоблар,
Йиғлай-йиғлай кунда чексам оҳу афғон бу кеча.

Чун қуюн пўя қилиб, бир ерда турмон ун чекиб,
Шуълаи оҳимга тўлди кўб биёбон бу кеча.

Чиқди нолам най каби тўққуз фалакка, оҳ-оҳ,
Ҳасратидин банд-бандимдур найистон бу кеча.

Бир куни васлиға етмакни ҳавосида бўлуб,
Фурқатида бўлмишам мен зору ҳайрон бу кеча.

БУ КЕЧА

Утти кўздин жилва айлаб турфа жонон бу кеча,
Қош отиб, кўз ўйнотиб масту хиромон бу кеча.

Ногаҳон кетдим ўзимдин, қолмади бир зарра ҳуш,
Уқубон қилди батар келгон парихон бу кеча.

Кўргали келмиш нигорим раҳм этиб беморни,
Эй фалак, анжум ила қилғил чароғон бу кеча.

Завқ-шавқимни кўриб, олғач юзидин пардани,
Бўлмишам ойинадек ҳусниға ҳайрон бу кеча.

Хуни дилдин моҳазар айлаб эдинг, келтур, кўнгул,
Бўлди ул оромижон бизларга меҳмон бу кеча.

Айлабон тарки вафо ул шўхлар, бебоклар,
Чекдилар ҳарфи жафодин тиғи урён бу кеча.

Фурқатий қон йиғлабон ётиб эди ғам шомида,
Қай тарафдин чиқти, ёраб, моҳитобон бу кеча.

БИЛМАДИНГ

Билмадинг аҳволим ишқим ошкор ўлгон кеча,
Ҳар замон ўздин кетиб беихтиёр ўлгон кеча.

Ҳоли зоримни кўруб сўрганда ҳам аҳбоблар,
Демадингму мен учун кўб интизор ўлгон кеча.

Кўкка оҳим еткуруб тонг отқуча мен йиғладим,
Ул рақиби рўсияҳ сен бирла ёр ўлгон кеча.

Сўзи ҳажринг бу эрур, лекин букун андин батар,
Негаким жисмим куюб андоқ шарор ўлгон кеча.

Масти бехуд бўлдум, эй аҳбоблар, май базмида,
Мисли соғарким насибим лаъли ёр ўлгон кеча.

Шамъ янглиғ ўртониб ёндим жамолинг шавқида,
Мисли парвона сенинг ҳуснингга зор ўлгон кеча.

Кунжи лаб бирла табассум айладинг бир йўл боқиб,
Мастликдиң Фурқатийга шармисор ўлгон кеча.

ОЯ ЮЗИН

Ой юзин кўрмай кўнгул айлайдур афгон бул кеча,
Пинглар эмди кўзларим то бўлгуси қон бул кеча.

Соқиде, қул бўлгамен бир коса май берсанг менго,
Чунки вақти базмдур ҳам васли жонон бул кеча.

Ҳаддин афзун эрди дардим устина фурқат недур
Айламоғ жабру ситам ҳам доғи ҳижрон бул кеча.

Эй лабинг васфин таманносида ўлтурғон чоғим,
Ичмоғум оғзимға қуйса обиҳайвон бул кеча.

Қош учи бирла кулуб боқса нигорим ҳар тараф,
Менго ҳам солмоқ назар ҳеч борму имкон бул кеча.

Чиқса уйдин маҳвашим юз ноз бирла, ваҳ, нетонг,
Чиқса истиқболина журъат била жон бул кеча?

Иҳтироз этсанг магар келмоқда сен ағёрдин,
Ошкоро қилма лутфунг, айла пинҳон бул кеча.

Неча кундур мен ётурмен остонинг ястониб,
На эмиш ҳам айласанг бир лутфу эҳсон бул кеча.

Фурқатий ҳажринг туни васлингни истаб йиғлади,
Сендин ўзга ким қилур дардимға дармон бул кеча?

НИГОРО

Нигоро, хасталик кўб эрди манда,
Нетайким йўқ эрур бир раҳм санда.

Кўнгул қон боғлади монанди булбул,
Аё, эй ғунча лаб, қилсанг-чи ханда.

Тишингға ўшамас Уммонни дурри,
Лабингдек лаъл йўқ мулки Яманда.

Ушал кун бир кўруб раъно юзингни,
Қарори қолмади жонимни танда.

Жамолинг васфини ёзиб, нигоро,
Уқурман ўлтуруб ҳар анжуманда.

Сўроғинг айлабон бўлдум қаландар,
Кулаҳ бошимда-у, эгнимда жанда.

Ақиққа ўрнатилгон дур мисоли
На хушдур тишларинг дуржи даҳанда.

Жунун саҳросида мажнун бўлурди,
Ғамим бўлса эди гар Кўҳқанда.

Кел эмди, Фурқатий, кўб чекма афгон,
Нигоринг наздида бўлдунг писанда.

ДУСТЛАР, АҲБОБЛАР

Дўстлар, аҳбоблар, бориб эдим майхонага,
Погаҳон тушти кўзум бир маҳлиқо жононага.

Жона еткон эрдим, аммо қўб хуморим заъфидин,
Тутти бир соғар карам айлаб мени девонага.

Айб қилманг ҳар кишига ошнолик қилмасам,
Берса бўлғайму кўнгулни ҳар нечук бегонага?

Чархи кажрав не балоларга гирифтор этмади,
Дўстлар, бир дам қулоқ солинг шубу¹ афсонага.

Икки ҳайдар кокулин келди хаёли кўнглима,
Тушти гўё икки аждар кулбаи вайронага.

Соқиё, ўлдум хуморингдин, бошинг ҳаққи учун
Тўлдуруб берсанг агар жоним берай паймонага.

Тонг эмас куйса жамол оташгаҳида Фурқатий,
Шамъни кўрса нечук тоқат қолур парвонага.

---

¹ Шубу — ушбу.

ҚАЧОНҒАЧА

Излаб висолинг, эй маҳи тобон, қачонғача,
Тортай фироқ кечаси афғон қачонғача?

Сарви қаддинг хаёлида қумрийи зордек
Йиғлай, нигор, бө дили сўзон қачонғача?

Ҳижрон ўтида куйдуросен йиғлатиб мени,
Айғил, аё ситамгари жонон, қачонғача?

Мен дилфигора бедимоғ, чун ғунча тангдил,
Бўлғунг рақиба гул каби хандон қачонғача?

Сен ичкарида ғайр била нўш этиб шароб,
Мен ташқарида зор, ичай қон қачонғача?

Қўнгли жафоға мойилу кўб бағри тошсен,
Бераҳмлиқ қилурсан тағи, эй жон, қачонғача?

Холу хату кўзингни фироқида йиғласун
Фурқат харобу, хаставу ҳайрон қачонғача?

ЙҮЛИНГДА

Туруб ҳар эрта, жононим, йўлингда,
Оқарди чашми ҳайроним йўлингда.

Фалак узра малакларға етушти,
Сенга етмасму афғоним йўлингда?

Муродинг қатлим эрса келмагингдин,
Фидодур бир қошиқ қоним йўлингда.

Губори тавсанингдин топти ором,
Чиқарди йўқ эса жоним йўлингда.

Маломат тошидин бўлди мунаққаш
Чу Мажнун жисми урёним йўлингда.

Кел, эй Юсуф, Зулайҳо козасидек
Қуруғлиқ байтул-аҳзоним йўлингда.

Гар ўлсам интизоринг бирла Фурқат,
Ётар жисмим мени, жоним, йўлингда.

МУНАВВАРДАККИНА

Шуълан шамъи рухинг моҳи мунаввардаккина,
Ёндурур парвонадек жонларни ахгардаккина.

Хизр осо хатларинг ҳар дам тутар оби ҳаёт,
Элга лаълинг жон берур Исо пайғамбардаккина.

Ғунчай боғи ҳаё оғзинг, юзинг гул барги тар,
Қоматингги нахли шамшоду санобардаккина.

Қошларинг қавси қузаҳдур, боғласанг тири мижанг
Сончилур отсанг агар бағримға наштардаккина.

Ҳар тароват оразинда онқадар бордур сафо,
Партави кўз кўзгусиға жилса гўстардаккина.

Қил такаллум жон ҳаловат топсун, эй ширин забон,
Лабларинг дил тўтисин комиға шаққардаккина.

Бодаи нози тағофилдин кўзинг маст этмаким,
Ўлдурур бежурм дин аҳлини кофардаккина.

Остонанг гўшаси Жамшид тахтидаккина,
Мақдамнинг туфроғидур тожи Сикандардаккина.

То фалак айвонининг тоқида равшандур қуёш,
Кўрмади даврон аносин моҳ пайқардаккина.

Кўрсатиб сен моҳни яқсар паришон этти чарх,
Жамъ эрди сабру ақлу ҳуш ахтардаккина.

Неча муддатлар эрур Фурқат хаёлингдин йироқ,
Иштиёқинг ўтиға куйдум самандардаккина.

ОЗГИНА

Кўз учидин қил ниғаҳ, эй шўҳи танноз, озгина,
Луси шоҳисен, гадони эт сарафроз озгина.

Ҳарзағу ағералар сўзиға бовар қилмаким,
Дилснелиғ келтурур ўртода ғаммоз озгина.

Онча солдинг бошима жавру жафолар кўб-кўб,
Эмди қилсанг на бўлур меҳру вафо оз-озгина.

Ул кунн боқтинг кулуб, мақсудима еттим тамом,
Ўтгай эрдим гар назар солсанг эди боз озгина.

Кўб эмас лутфунг агар чандики хуштур хотирим,
Шод ўлур фақр аҳли гўё бўлса мумтоз озгина.

Айладинг бемор кўб андак тағофул айлабон,
Ўлгойин ул соате гар айласанг ноз озгина.

Қимдин ўрғандинг бу янглиг жавр ила бедодни,
Раҳмдиллик яхши, эй шўҳи дағобоз, озгина.

Кўб жадал қилдим валекин топмадим базмингга йўл,
Кошки бўлсам эди сен бирла дамсоз озгина.

Фурқатий дилхастани гаҳ ўлтуруб, гаҳ тиргузур,
Наъли жон баҳшингдин ўлса бўйла иъжоз озгина.

ЕРУҒ АЙЛАГАН СИТОРА

Кечалар эмас фалакни ёруғ айлаган ситора,
Чикар оҳим оташидин бўлунуб неча шарора.

Аламингда зор йиғлаб, туну кун наво қилурмен,
Асар айламас, нигоро, юракингу санги хора?

Кўраменму деб тушимда сенинг ой каби жамолинг
Кечалар мудом қилмоқ менга ишдур истихора.

Кеча — кечадур ҳар эрта, кўзум ашкидин ювиб юз,
Жигарим эзиб қилурмен қора қон ила гарора.

Тута олмайин муҳаббат равишида поси-номус,
Карам айла кўб хижилман, мени зори шармсора.

Агар ўзгани юзиға назар айласам кўз очиб.
Бу орада ҳақ тонукдур, келу қил юзимни қора.

Ғаминг ила лабға жоним етушуб, қурушди қоним,
Ғаҳи айласанг на бўлғай, кўз учи била назора.

Мени гар навозиш айлаб итинг ўлса меҳмоним,
Есун улки моҳазардур жигарим ҳазор пора.

Ғамн меҳнатимға чора йўқ эса на чора, Фурқат,
Йўқ эрур гар айта берсам аламингға ҳеч шумора.

ГУЛ БОЗОРИДА

Тортиб ўлмай интизоринг доғи гул бозорида,
Эй ҳаётим гулшани, келғил ҳаётим борида.

Уқурам булбул каби юз бирла оғзинг васфини,
Боғ аро гул дафтарида гунчанинг тумморида.

Шармдин бошига чекти чодирин товуси боғ,
Жилваи тарзи хироминг кўрмай ўз рафторида.

Кечти кўб йиллар фалак даврида ҳаргиз кўрмадим
Оразинг сиймосини меҳру қамар рухсорида.

Нури рухсорингдин ислом аҳли кўнглида сафо,
Тоби зулфингдин гиреҳ куфр элининг зуннорида.

Диққат айлаб, бўса мазмунин тасарруф айладим,
Бир-икки мисраъ узоринг хаттини такрорида.

Хаттинг ул Хизр элга берса ҳар қачон ҳайвон суйи,
Нутқинг ул жонбахшлиқ бўлса Масиҳ гуфторида.

Оҳуи Чин наргисингдинким эрур оваралар,
Сунбулингни бўйи нетсун нофаи тоторида.

Номинг ўлғач ҳарф ила ҳар байт уза зийнат физо
Эл аро кўб қадри ошти Фурқатий ашъорида.

БИР НИГОРИ ЁШГИНА

Тангри берди ногаҳондин бир нигори ёшгина,
Қомати нозиккина, кўб эркаю авбошгина.

Неча муддат гўшаи ғамда ажаб танҳо эдим,
Эмди жоним пардасида асрайин йўлдошгина.

Ишқ дардини баён айлар эдим оз-озгина,
Ёшлигинин қилди охир сирларимни фошгина.

Зулфининг шомида ул маҳнинг жамоли шамъига
Айланурга жон қуши парвонадек хаффошгина.

Йиғларимни шиддатидин оқти ашқ ўрнига қон,
Раҳм ила парвоси йўқ жопон юроги тошгина.

Оқибат даврон жафоси қилди саргардон мени,
Топмадим бир мунисеким, бўлса хуш кенгошгина.

АЙЛАБ ШИТОБ

Яшнаб ўтсанг лолагун хилъат кийиб, айлаб шитоб,
Тушмагайму раста аҳли жонлариға печу тоб.

Волаи рухсоринг, эй гул, гулшан ичра андалиб,
Тонг эмас, шавқинг ўтида ўртаниб бўлса каоб.

Салтанат Мисри Азизи сен малоҳат тахтида,
Юсуфи Қанъон гуломинг хайлида тобти ҳисоб.

Фош ўлур оламга охир ламъан меҳри рухинг,
Моҳрўлар айладилар зарра янглиғ изтироб.

Жавр этиб боқмай тағофул этганинг етмасмуди?
Юз шиканж айлаб, тахи қошингни айларсен итоб.

Ою кун токим фалакнинг тоқида равшан эрур,
Туғмади даврон аноси сен каби олижаноб.

Номи некинг назмидин ўлди жаҳонга мунташир,
Неча минг ноком бўлди Фурқатийдек комёб.

ПАРИ РҶИИМ

Пари рӯйим юз очиб қўлга олиб,
Неча ойнани ҳайратга солиб,

Эзиб бағрини оғзи ҳасратидин
Чаманда гунчалар, қонға бўёлиб.

Қамон абруларидин тийри мижгон
Тегиб, пайваста жонимға қадолиб.

Биров базмида тун хуррам этиб ул,
Ғаму андуҳ ила мен мунда қолиб.

Агар келса кетар ҳолим кўрибон,
Ажал жонимни олмасдин уёлиб.

Тонг отқунча чекибман мунда фарёд,
Ул анда кечалар танбур чолиб.

Бу кеча ҳажр ўтидин йиғлай-йиғлай,
Йиқилди Фурқатийни бағри толиб.

ДИЛРАБО

Дилрабо, бизга печук мунча азоб,
Отани ҳажринг печа қилди хароб?

Ўзгаларга компролиғлар қилиб,
Мен каби шўридаға қаҳру итоб.

Ҳасратингда зарра уйқу кўзда йўқ,
Қачалардур кору борим печу тоб.

Соқиё, май тутки бу даврон аро
Шум фалакдин кўрмадим жуз инқилоб.

Қил пушаймон зуҳддин бир жом ила,
Қирса зоҳид айламоққа ихтисоб.

Ҳажридин расвойи олам бўлмишам,
Ғам ўтида бўлди бу жонлар кабоб.

Айлади ҳар уқдаси юз дилни банд,
Кокулингдур ҳалқа-ҳалқа, тоб-тоб.

Дарбадар қулға тараҳҳум айлағил,
Дилрабо, сенга керакмасму савоб.

Фурқат ичра ўлсаму маҳшар аро
Доманингдин ушласам надур жавоб?

ТАБАССУМ БИРЛА ЧИҚДИ

Табассум бирла чиқди гулрухим гулдин савол айлаб,
Қилибон гунчани хомуш ҳам булбулни лол айлаб.

Тамошога чиқиб эрди кўрарга қаддини шамшод,
Сурубон рахши нози ўтди они поймол айлаб.

Кўруб ҳар ой бошин жонимни қурбон айласам, тонг йўқ,
Ҳилоли ийд янглиғ юз уза қэшин хаёл айлаб.

Сабо машшотаси кўб ҳам мутарро қилмасин зулфин,
Паришон айлади кўнглум, мени ошифта ҳол айлаб.

Чекиб сурма қаро наргислариға, айлади оро,
Мени ўлдирди охир ғоза бирла юзга хол айлаб.

Фано бўлди муҳаббат даштида кўб пўя қилмоқдин,
Севиңдинг доимо, Фурқат, тамоннойн висол айлаб.

ИСТАБ

Кўнгул дардиға топмай бораман ҳаргиз даво истаб,
Ани умри киромни, ҳасрато, бўлғай адо истаб.

Неча бош урдим охир шайхларнинг остониға,
Назар ҳолимға, шояд, айлағайлар деб дуо истаб.

Неча юрдим адошиб тўғри йўлдин бесару сәмон,
Тутуб илгимни, йўлға солса, деб бир раҳнамо истаб.

Неча ерга суриб юз, яхшилар йўлида ўлтирдим,
Губори доманидин жон кўзиға тўтиё истаб.

Неча зоҳид аёғига ниёз айлаб ўзим солдим,
Мени ул сўмиадин қувғоли турди асо истаб.

Неча изҳор қилдим, сирри пинҳонимни билмасдин,
Ўзимға он ҳама бегоналарни ошино истаб.

Юрай дерман: чиқиб саҳроға эмди ваҳшилар бирла,
Замона мардумидин топмадим ҳаргиз вафо истаб.

Балодин, носихо, қўрқутмоғинг эрмас насихатдин,
Ҳамиша ишқ эли юрмасму бу йўлда бало истаб?

Бало урган менингдак бормукин бир хастаю маъюс,
Жаҳонда ҳожатиға топмаган ҳаргиз раво истаб.

Бу ғамлар шарҳа-шарҳа айлаган кўнглум ғами шарҳин
Қилурға топмасам найлай анису ғамзудо истаб.

Ётиб эрдим бақо, Фурқат, қадам ургил, худо истаб.

КЎРДУМКИ БИР ПАРИВАШ

Кўрдумки бир париваш қоши кўзи пириллаб,
Қон оқди кўзларимдин ёш ўрнига тириллаб.

Тоқат қилиб бўлурму ўлтурса рўбарўда
Тишлаб қўлин учини гаҳ сескониб дириллаб?

Чеккан фиғонимизга ҳажрида қурт-қушлар
Ҳар кечаси ётолмай тонг отқуча чириллаб.

Излаб юруб тополмай ногаҳ йўлида учраб,
Арз эмди бошлағанга ташлаб кетар гириллаб.

Шул орзу иковлон қилсак экан тамошо,
Пружиналик коляска бирга тушуб шириллаб.

Ёнса жамоли шамъи маҳфил аро нетойлик,
Парвонадек бошидин айлонайин гириллаб.

Бўлдим асир қайдин ишқида они, Фурқат,
Чит растасида умрим ўтса керак зириллаб.

КЕЛИНЧАК

Сурмадин кўзлар қаро, қўллар ҳинодин лола ранг,¹
Ғозадин юзларда тобу ўсмадин қошлар таранг.

Заъфароний кўйлак узра арғувоний камзихур,
Рўймол оғушидин пешонани аҳволи танг.

Бори нозик панжалар олтун узукдин зебнок,
Қўл биларзукдин музайян, нуқрадин оғизда чанг.

Гавҳар осқон ҳалқалар сиймин баногўшида банд,
Кўринур зулфи тунда субҳи содиқдек аранг.

Ғамза бирла ўлтурур, гаҳ жилвалар бирла юрур,
Турфа бир ноз, офарин, пур ишва таннозу сатанг.

Ақл, ҳуш элтар агар турса паридек силкиниб,
Одамизод ичра ҳам мундоғ бўлурму шўх-шанг?

Йўқ қутулмоқлиғ менга, ул офати жон дастидин,
Қасдима қошлар камон, пайваста мужгонлар хаданг.

Ул париваш ишқидинки, телбадурмен, гоҳ соғ,
Чунки бордур орамизда гоҳ сулҳу, гоҳи жанг.

Жаврларким, Фурқат, ул шўхи жафожў айлади,
Мунча бедоду ситам қилмас мусулмонга фаранг.

---

¹ Фурқат бу мисрани Фузулийга тазмин қилган.

Қаранг: Фузулий. Асарлар, икки жилдлик биринчи жилд. Девон, Ғафур Ғулом номидаги Бадий адабиёт нашриёти, Тошкент, 1968, 338-бет.

СУРАТИНГ

Не балолиғ эрди, эй шўхи дилоро, суратинг,
Ақлими лол этти қилғунча тамошо суратинг.

Кетти бир кўргач ани сабру қарорим шеvasи,
Айлади тоқат нечук чекканда тарсо, суратинг?

Еки Гуландом эрусан, боз келдинг дар вужуд,
Айлади Баҳромдек бизларни шайдо суратинг.

Сарв қадлар суратин чекканда наққоши азал,
Бир алиф шаклида ёзмиш қадди зебо суратинг.

Нақши пойингни чеколмас эрди Чин суратгари,
Олғуси миръот ила рус аҳли қайдо суратинг?

Бу латофатлар била борса калисоға агар
Қўймағайму бош-аёғига чалипо, суратинг?

Турфаким тасвири лаълинг мурдаларга жон берур.
Йўқ эрур, жоно, ажаб бўлса Масихо суратинг.

Кеча-кундуз журъат айлаб моҳу меҳр ойинаси
Бўлмади кўрмоқ ила мустағни асло суратинг.

Фурқатий қошу кўзинг айни тасаввур айлагач,
Солди форат кўнглига, жонига яғмо суратинг.

НИГОРИ, ДИЛНАВОЗИМ

Нигори дилнавозим, доғи ҳижрон айладинг кетдинг,
Фироқинг ўтиға бағримни сўзон айладинг кетдинг.

Қадингни жилвапиро қилдинг, эрса ҳури жаннатдек,
Ҳамани қумридек ҳасратда нолон айладинг кетдинг.

Асири ишқ бўлгонлар ҳамамиз йиғлашиб қолдик,
Мунингдек ҳасрату ғам ичра нолон айладинг кетдинг.

Табассум айладинг гулдек, такаллум айлабон ул кун,
Мисоли ғунчадек бағрим тўла қон айладинг кетдинг.

Сафар қилдинг шаҳаншоҳим шукуҳу салтанат бирла
Қулинг Фурқатни бу гурбатда нодон айладинг кетдинг.

КЎЗЛАРИНГ

Мунча золим бўлмиш ул хунрез тарсо кўзларинг-
Ким, солур ислом элига онча яғмо кўзларинг,

Ҳалқан зулфинг кўнгулларни саросар банд этиб,
Қатлима тортар қошингдин тиғи бурро кўзларинг.

Кеткил ул ён, деб ишорат қилса ҳар гаҳ қошларинг,
Кел бери, деб айлашур оҳиста иймо кўзларинг.

Майдин эрмас ул киши, жоно, сияҳ маст ўлмоғи,
Кўрди бир ғамза ҳарифи нашъа паймо кўзларинг.

Хирқан зуҳдумни ҳуснинг панжасидин чок этиб,
Офият аҳли қошида қилди расво кўзларинг.

Айлаганда настаран кўзгусини ҳайрон юзинг,
Интизор этмас нечук наргисни шаҳло кўзларинг?

Не учун дашту биёбонларни тинмасдин кезар
Қилмагон бўлса агар оҳуни шайдо кўзларинг?

Қилди Фурқатни харобу хастау зору забун,
Холу хаттинг, қадду рухсоринг, на танҳо кўзларинг.

МАЯ ИЧИБ...

Май ичибким, гамза тигини обдор айлар кўзунг,
Ҳар ниғаҳда юз кишини дилфигор айлар кўзунг.

Холинг ошуби ҳабаш иқлимига яғмо солиб,
Фитнадин торож мулки зангбор айлар кўзунг.

Айламас тоқат нигоҳингга агарчи бўлса тош,
Кўзгуни сиймоб янглиғ беқарор айлар кўзунг...

Рахна солиб даҳр аро, қилди Ҳалоку даврини,
Қўрқаман эл қонидин сув жўйбор айлар кўзунг.

Хоки ночизи дўкон ўлди жавоҳир сурмаси,
Бир назар солмай ани бу навъ хор айлар кўзунг.

Ой юзинг узра қошинг ўтрусида Миррих ўлуб
Қавс буржида қиронлар ошкор айлар кўзунг.

Тутмаган бўлса ғазабдин Шоҳимардон шевасин,
Нега қошингдин ҳамойил Зулфиқор айлар кўзунг.

Накҳати зулфинг ушотиб нофан Чин қадрини,
Оҳуи дашти Хўтанни шармисор айлар кўзунг.

Базм аро гул ранг майи сен нўш қилғилким гаҳи
Фурқатийга бир боқиб рафъи хумор айлар кўзунг.

КЎЗУНГ

Эй жаҳона сихрлар, жоно, аён айлар кўзунг,
Сихр ила, азбаски, тасхири жаҳон айлар кўзунг.

Сийналар чок ўлмасунмиким, мижанг новаклари
Боғлаюб қош ёсина ҳар дам нишон айлар кўзунг.

Лаъли нобинг ишқ элиға гарчи руҳафзо эрур
Бир ниғаҳ бирла валекин қасди жон айлар кўзунг.

Айлаб истиғно чекардин сурманинг овозасин
Йўқ этиб, дошлар арэсинда ниҳон айлар кўзунг.

Мардуми ақл ила шахси хушуми қатл этмака
Ноздин тиғу тағофулдин синон айлар кўзунг.

Холи ўлсун лаҳзаи қайдоғ замон ошубидин,
Ғамзадин ҳар дамда ошуби замон айлар кўзунг.

Айламай найлай хаёли кипригинг охир асо,
Қим мени ёдида доим нотавон айлар кўзунг.

Нофа бағрин қон этиб накҳатда зулфинг ваҳшини,
Умрлар овораи бехонумон айлар кўзунг.

Тушмагайди фитналар даврона, оё Фурқатий,
Фитна ахтар буржида меҳри қирон айлар кўзунг.

ТУККАЛИ ЖАЛЛОД ЭРУР

Тўккали жаллод эрур ишқ аҳлидин қон кўзларинг,
Лабларинг жон бахшу аммо офати жон кўзларинг.

Саҳл, агар бўлса паришэн, дилбарим, қилсанг нигоҳ,
Қилди оҳуни Хўтан даштида сарсон кўзларинг.

Ногаҳон ошиқларингга тийри мижгонлар отиб,
Рахна дил мулкига солди номусулмон кўзларинг.

Бир ишорат бирла дер эрди боқиб бисмил қилай,
Бўлмасун ул аҳидин, ёраб, пушаймон кўзларинг.

Эй нигоро! Сурмани қўй, қўйма, қўйсанг чиқмағил,
Қилмағай ошуби даҳр устига тўфон кўзларинг.

Шукр, Фурқат, фурқатингда хастаю бемор эди,
Бир боқишда айлади дардиға дармон кўзларинг.

ДИЛРОМИМ МЕНИНГ

Юзу зулфинг фурқатидин, эй дилоромим менинг,
Игламоқлиф бирла кечгай субҳ ила шомим менинг.

Йўқ эрур осойишим, холинг ғамидин кечалар,
Найлайин талх ўлса бу тарёкдин комим менинг?

Хоки пўйини фидоси жон ўшал қосидниким,
Еткурур бўлса жанобингга бу пайғомим менинг.

Заъфлик жисмим, рамақда жон, ўлар ҳолатдаман,
Тобакай ҳажрингда кечсун буйла айёмим менинг?

Айладинг азму сафар, қолдим агарчи телмуруб,
Сен била кетди баробар сабру оромим менинг.

Эл гумон айларки: нўшим бодаи гулранг эрур,
Йўқ, лабинг ёдида тўлмиш қон ила жомим менинг.

Нега булбулдек фиғону қумридек чекмай наво,
Сендин айру Фурқат, эй сарви гуландомим менинг.

ЖОНИМ МЕНИНГ

Келди ҳажр андуҳи бирлан оғзима жоним менинг,
Бир тараҳҳум айламас ул шўҳи жононим менинг.

Гунчадек лаъли фироқида баҳори ишқида
Қилди ул гул хун дилимни хори мижгоним менинг.

Ул пари мажнунлиғимға бовар этмас гарчиким,
Тифл тошидин ушолур жисми урёним менинг.

Ўлдуруб ташланг ани қўйиға, эй аҳбоблар,
Итлари тирноғиға бўлсун хино қоним менинг.

Ул ситамгар ишқида найлай яқо чок айламай,
Бўлса олуда балэ лойиға домоним менинг.

Розиман ўлсам мазорим сори бир айлаб гузор,
Десаким: ушбу шаҳиди тийри мижгоним менинг.

Қўймади кўзга аёғин нотавон кўнглум учун
Кўз била кўнглумда, Фурқат, қолди армоним менинг.

МАҲВАШО

Маҳвашо, ўлдурди бизларни боистифнолигинг,
Гарчи бир сўз бирла бўлди лаъли руҳафзолигинг.

Ҳажр шоми чеккан афғонимға сөлмайсан қулоқ,
Олло-олло, мунча ҳам бўлғайми бепарволигинг?

Йиғламайму кечалар ҳолимни ўртаб шамъдек
Бўлса тонг отғунча шум агёра базм оролигинг?

Дарду ҳасрат дилға тўлди, оҳким, айтай десам,
Бўлмади ҳаргиз муяссар соате танҳолигинг.

Хам бўлуб шамшод қадди, синди шохи сарвни
Чун зуҳур этди назокат боғида раънолигинг.

Ўзгалар васлингда шоду, мен фироқингда малул,
Жоним айлансун, қани оқиллиғу донолигинг?

Номувофиқ ёр сен, бир демадинг ҳолим кўруб:
Ким учундур, Фурқатий, бу волау шайдолигинг?

ҚОМАТИНГ

Қоматинг нахли гулу барги ани пироҳанинг,
Кўрмасун боди самум осиб, ёраб, гулшанинг.

Дилбаро, айдим ғалат, кетдим хато гул баргидин
Бўлғуси озурда, бордур бу қадар нозик танинг.

Бодаи гулгун тўкулмиш мастлиғингдин базм аро,
Ё менинг қоним эрур улким тутубдур доманинг.

Қайда кўрсам наъли нақшини ўпармен юз суруб,
Мақсадим етгаймукин деб анда сумми тавсанинг.

Бўлмагай ўлтурғали, вайронадур кўнглум уйи,
Айласанг бир кеча мардумлиқ кўзумдур масканинг.

Қилса бул душманлиғу ул қилса гарчи дўстлиғ,
Дўстимдур — дўстингу, душманимдур — душманинг.

Рашкдин ҳар соате минг ўлмайинму, Фурқатий,
Гайра меҳр этмоқ ишинг, менга жафо ўлса фанинг.

ЭЙ ГУЛ РУХИМ

Мени, эй гулрухим, булбулдек афгор айладинг, қўйдинг,
Ишмини кеча-кундуз нолаи зор айладинг, қўйдинг.

Лабинг ширинлиғидин нуктаи пинҳон эди, сўрдим,
Табассум қилдингу бу сирни изҳор айладинг, қўйдинг.

Ушал кун лутф этиб, васлингга еткурдинг мени осон,
Фироқинг бирла ҳалим эмди душвор айладинг, қўйдинг.

Жамолинг хирманида донаи холингни кўргуздинг,
Кўнгул мургини зулфингга гирифтор айладинг, қўйдинг.

Қилиб ширин адолиғ, ҳар кима боқдинг кулиб, жоно,
Ўзингга ошиқ они, менга ағёр айладинг, қўйдинг.

Вилоят ичра солдинг ҳалқаи зулфингдин овоза,
Жунун аҳлини ҳолимдин хабардор айладинг, қўйдинг.

Нигоро! Хастаи Фурқатни маҳжури висол айлаб,
Кўзи кўзгусини муштоқи дийдор айладинг, қўйдинг.

КЕТМАНГ

Яна, жоно, мени дилхастани ҳайрон қилиб кетманг,
Фироқ андуҳидин куйган юракни қон қилиб кетманг.

Келурда меҳрибонлиқ бирла хуррам этдингиз жонлар,
Кетарда бори қаҳр айлаб, ишим афғон қилиб кетманг.

Маромингизга боқсам, тарки меҳр айларга ўхшарсиз,
Тақи ғамлар қўлида зору саргардон қилиб кетманг.

Кулуб зоҳирда чандон марҳаматлар ваъдасин айлаб,
Фаромуш айлабон ё аҳдингиз ёлғон қилиб кетманг.

Қўюб мундоғ уқубатга, жафонинг бобини ушлаб,
Қўзум ёшини гўё мавжуши тўфон қилиб кетманг.

Малоҳат ағниёси сиз эрур, мен ишқ мискини,
Закоти ҳуснингизни ўзгага эҳсон қилиб кетманг.

Висола қилдингиз маҳрам — бу қулни сарбаланд айлаб,
Яна Фурқатни ташлаб, ер била яксон қилиб кетманг.

ОРАЗИНГ

Оразинг эрур жаннат, чашми ҳуру гулмонинг,
Қоматинг эрур тўби, хатти сабз райҳонинг.

Савби аҳмаринг акси гўйе маҳу хуршид,
Олама зиё берди, турфадур бу эҳсонинг.

Маҳв этиб халойиқни тўтидек калом айлаб,
Волау асир этти лаъли шаккарафшонинг.

Айланай ярошибдур мунча кўйлаки румий,
Ақлими тамом олди тугмаи гирибонинг.

Нега ҳусн аро Юсуф ўхшасун сенга, жоно,
Кўрмағум раво ҳаргиз бўлса ул ниғаҳбонинг.

Жонима жафо тигин чекма, эй кўзи жаллод,
Бас қилиб эди ул кун сурма ранг мижгонинг.

Айлади кўнгулларни дарду ғам гирифтори,
Тебратиб сабо очса сунбули паришонинг.

Насядур менга жаннат, нақд равзаи кўйинг,
Кавсарим шаробингдур, соқий ҳуру гулмонинг.

Исмингни ҳуруфини чекти назм силкиға
Ҳамчунон гуҳар, Фурқат нотавону ҳайронинг.

ФАН АЙЛАДИНГ

Ҳажр ўтида шәми ғам куймоқ менго фан айладинг,
Васл шамъи бирла сен эл базми равшан айладинг.

Лоладек бағримға қўйдунг шевадин доғ узра доғ,
Лаҳзан дашти тағофулни нашиман айладинг.

Тиғи ҳасрат бирла қатл айлаб, аё хуршид рўй,
Чун шафақ оламни хунимдин музайян айладинг.

Новаки мижгон қошингни ёсидин пайваст этиб,
Кўксум, эй бедодгар, юз ерда равзан айладинг.

Ҳеч кофир даҳр аро қилмас мусулмон аҳлига,
Зулм ила бедодлиғларким, менга сан айладинг.

Нахли қадди нилуфар пўша кўнгул ўлдинг асир,
На эдуб сарв орзу, на ёди савсан айладинг.

Ишқ майдони аро, Фурқат, мушаббак кўксунги,
Шўхларни ханжари нозиға жавшан айладинг.

ҚОШИҢГ

Дилбаро, қилди мени кўб зору саргардон қошинг,
Тинглатиб қилди кўзимнинг ёшини тўфон қошинг.

Кўзларинг икки тарафдин дам-бадам афсун қилур,
Эмди қўйғил деб ишорат айлади ёлғон қошинг.

Ҳар бири бир хашжари қотил эрур мижгонларинг,
Неча мендек бегунаҳнинг қонини тўккон қошинг .

Қурсанг, эй горат нигоҳ, бедодгар мижгон ўқин,
Жону дилдин ўтқарур то сирғача паррон қошинг.

Ноз тахтада Азизи Мисри истиғно деди,
Келди элчи ҳинд элидин айлади меҳмон қошинг.

Ҳасрати бирла ҳамиша ўзи янглиғ хам этиб,
Қилди таъмири қадимни оқибат вайрон қошинг.

Эй қуёш юзлук пари, ҳар ойни бошида ҳилол,
Фурқатийдек бўлди кўргоч бесару сомон қошинг.

КЎРУНГ

Зи басоратлар мени гулгун узоримни кўрунг,
Маст этар суҳбат элин чашми хуморимни кўрунг.

Рахши нозимни суруб, тийри мижам отсам агар,
Сайд ўлур халқи жаҳон, қилғон шикоримни кўрунг.

Толийим ҳамдам бўлубдур бахтиёрам негаким,
Шодлиғ бирла ўтар лайлу наҳоримни кўрунг.

Тишлари ёқути аҳмардур муҳаббат аҳлиға,
Мушку анбар яфроғи дорул-қароримни кўрунг.

На муносиб менгаким, Лайлини бир Мажнуни бор,
Турфа Лайли менга юз Мажнун шиоримни кўрунг.

Ним нигоҳимдин топарлар васл минг маҳжурлар,
Мисни айлар кимё авжи гузоримни кўрунг.

Роҳи ишқимда тушуб қилди фидойи жону дил,
Фурқатий озурда жони дилфигоримни кўрунг.

ҚУЛУНГ

Лабларинг остидаги холингдин айлансун қулунг,
Лоладек гул-гул рухи олингдин айлансун қулунг.

Телба ошиқларга занжир икки ҳайдар кокулунг,
Дом этган сунбули долингдин айлансун қулунг.

Тонг насимидин дамодам ҳар тарафга хам бўлур,
Шохи гулдек қадди беҳолингдин айлансун қулунг.

Мақсадинг ошиқни васла еткуруб шод айламоқ,
Бу ҳавас йўлида омолингдин айлансун қулунг.

Дарж қилгон донаи ёқут уза олмосдек,
Лаъл лаб устида таб холингдин айлансун қулунг.

Тори зулфингдин чиқиб бизларга тумори жунун,
Пойи сар фархунда бу холингдин айлансун қулунг.

Фурқатийни айладинг тасхир бу иқлим аро,
Саъд буржи узра иқболингдин айлансун қулунг.

ДИЛБАРО

Дилбаро, бошинг уза чун тожи султон кокулунг,
Ганжи ҳуснунгни қилур оламга эҳсон кокулунг.

Печ-печ ўлғонда жонлар ичра тушти печутоб,
Тўлғониб қилди кўнгулларни паришон кокулунг.

Мордурким чирмошибдурмиш қизил гул шохига,
Сарв қаддинг бирла ёким гули печон кокулунг.

Холи абрў бир тараф сабру қароримни олиб,
Айлади гажжак била ақлимни ҳайрон кокулунг.

Очти торидин гиреҳ, оё сабо машшотаси,
Мушкбор этти жаҳонни анбарафшон кокулунг.

Кўзларинг яғмосидин оламга тушти фитналар,
Неча одамларни қилди хонавайрон кокулунг.

Бош қўюб аждар каби ётур жаҳонга ўт сочиб,
Айлагандек ганжи ҳуснунг мунда пинҳон кокулунг.

Шонадин заҳмат етар очсам гиреҳ мужгон ила
Гул каби нозик эрур мушк ила бу кон кокулунг.

Кўзларинг наргис, юзинг гул, қуфли райҳондур хатинг,
Мисли сунбул ҳар тарафга бўлди ларзон кокулунг.

Инғлатиб ғам даштида бул Фурқатий девонани,
Оқибат бағрига солди доғи ҳижрон кокулунг.

ФАРҚИ БУЛДУР

Фарқи булдуր Хи́зрдин, эй шўх, то аҳзар хатинг,
Хи́зрин маст этти лаълингдин тутиб, соғар хатинг.

Водийи ҳажрингда ҳайрон мен каби саргаштага
Васлингга йўл кўрсатур, андоғки пайгамбар хатинг.

Лола кўксини ўштиёқиди узоринг доғ этиб,
Нофа бағрини ёдида қон айлади анбар хатинг.

Айлади Мисри забуну Румдин олди хирож,
Оразинг майдонида жамъ айлабон лашкар хатинг.

Дафтари ҳуснингда килки сунъ райҳоний била
Икки сатра айламиш таҳрир бемистар хатинг.

Хўблнғ аҳди бақосин ошиқа билдиргали,
Айлади зоҳир юзинг миръотида жавҳар хатинг.

Икки золим кўзларингни айлаб ишқимга гувоҳ,
Бежарима қатл қилмоққа тутар маҳзар хатинг.

Насри тоир дейму ёхуд сояи боли ҳумо
Ёзди жаннат тўтисидек ё мағар шаҳпар хатинг?

Фурқатийга бўса нархин охир арзон айлади
Чини диёридин келиб Рум узра савдогар хатинг.

ФИРОҚИНГ БИРЛА

Фироқинг бирла, эй золим, неча бағримши қон қилдинг,
Гаминг бирла яна кўз йўлларин оби равон қилдинг.

Вафо, кўз тутмагил ҳаргизки, жуз галдорлиқ йўқдур,
Фалақин умрлардур, эй кўнгул, кўп имтиҳон қилдинг.

Кўзимнинг мактабидин тинмайин, эй тифл, ашк оқар,
Сабаб на эрди, ҳайрат дарсини мунча равон қилдинг?

Рафиқо, не эди мақсад жаҳона келмагингдинким,
Кетарда на аён, моҳиятингни на ниҳон қилдинг.

Тириклик ҳосили шулдур, бузулмас деб гумон этма,
Ажал торожидан оқил ҳавасдин хонумон қилдинг.

Дегил бўлмас агар доим муродинг мугбача ҳусни,
Нечун дайр нчра, Фурқат, хизмати пири мугон қилдинг?

СЕНИНГ

Эй хароби чашми шўҳи нимхобинг мен сенинг,
Қил назар ҳолимгаким бўйла харобинг мен сенинг...

Айладим бўса талаб, лаб очмадинг сўз арзага
Етти, аммо, интизори бир жавобинг мен сенинг.

Айласам бир лаҳза васлингда фароғат, айб эмас,
Умрлардур ҳажр аро тортган азобинг мен сенинг.

Лайли-ю Ширинга Мажнун бирла Фарҳод ўлса боб,
Лиглаким ҳар бобдин ишқ ичра бобинг мен сенинг,

Лабларинг ёқутиким, маҳзун кўнгулни қутидур,
Кел бериким, ташнаи ёқути нобинг мен сенинг...

Куйдиурсен тобакай жоним итобу қаҳр ила,
Фурқатинг ўтида худ бағри каобинг мен сенинг.

КОКУЛИНГ

Руҳи мажруҳа ватандур хамлари ҳар кокулинг,
Раҳм қилгил, ёзма, эй шўҳи суманбар, кокулинг.

Шоҳи ҳинд шайдойидурким мулки ҳуснинг фатҳига,
Ҳар соридин даста-даста йиғди лашкар кокулинг.

Ё малоҳат мулки шоҳисан, шарофат нуридин
Бир ҳумо эрди бошингға ёзди шаҳпар кокулинг.

Дафтари ҳуснинг азал котиблари ёзмоқ учун
Сафҳаи рухсоринг узра қилди мистар кокулинг.

Хотирим айлаб паришон қилди бахтимни қаро,
Бошима ҳар дам солиб савдойи маҳшар кокулинг.

Эй, назокат гулшанида қоматинг сарви равон,
Наргиси шаҳло кўзингдур, сунбули тар кокулинг.

Нега топсун Фурқатий нозик белингким, толғуси-
Ким, кўтарган чоғда бори бор гавҳар кокулинг.

ХУЛҚИ ХУШ

Хулқи хуш йўқ сен каби жонона, айлансун қулинг,
Гар пари кўрса бўлур девона, айлансун қулинг.

Ё малаксен, ё пари, ёинки гулмони беҳишт,
Ухшамассен ҳусн аро инсона, айлансун қулинг.

Раҳм қил ҳолимғаким бормен мусофир ҳам ғариб,
Масканимдур чўгздек вайрона, айлансун қулинг.

Ул куниким, бир кўриб, ишқингга бўлдим ошно,
То будам мен ақлидин бегона, айлансун қулинг.

Лофи ошиқликни сенга урмасун ҳар булҳавас,
Мен каби жон бермаса мардона, айлансун қулинг.

Дил била мунис бўлиб пайваста андуҳу ғаминг,
Жон ила дарду ғаминг ҳамхона, айлансун қулинг.

Ёрмадинг бир тиг ила, эй гул, лабингнинг ёдида,
Гунчадек тўлди бағирлар қона, айлансун қулинг.

Нега гул солмас ўзин йўлингга пойандоз этиб?
Сайри боғ этсанг юриб мастона айлансун қулинг.

Хилватимни бир кеча шамъи рухинг бирла ёрут,
Жон қушини айлайин парвона, айлансун қулинг.

Ўтди умрим, оҳким, топмай вужудингдин сўроғ,
Ҳеч киши мендак эмас ҳайрона, айлансун қулинг.

Номи хўбинг ҳарфидин, Фурқат, чекиб зийнатфизо,
Риштаи назмиға чун дурдона, айлансун қулинг.

ҚОМАТИНГ

Қоматинг гулшандағи сарву сановбардин баланд,
Оразинг гулдин, хатинг райҳони аҳзардин баланд.

Лабларинг ҳайвон булоғи кокулинг зулмотида,
Дона холинг роҳбар Хизри паямбардин баланд.

Нозу истиғно била ҳар кимга боқиб сўзласанг,
Сен малоҳат бобида бу жумла дилбардин баланд.

Даста-даста кокулингни тебратур боди сабо,
Сунбули тардур агарчи мушку анбардин баланд.

Раҳм айла, эй суманбар, ошиқи расволаринг
Ишқ ўтида ўртанур мурғи самандардин баланд.

Хира бўлди оразингдин офтоби ховарий,
Май ичиб чиқсанг баногаҳ моҳи анвардин баланд.

Орзу бирла халойиқ бош қўярлар йўлингга-
Ким, ғубори мақдаминг тожи Сикандардин баланд.

Ним бисмил айладинг ҳар кимга қилдинг бир нигоҳ,
Қош ила мижгонларинг юз тигу ханжардин баланд,

Номи хўбингни эшитгондин бери Фурқат қулунг,
Бир нишонинг топмади излаб қаландардин баланд.

ИЙД

Ийдким халқи жаҳонға бордурур рўзи саид,
Дилбаро, ҳар лаҳза бир кўрмак жамолинг менга ийд.

Янги ой кўрган кишини истагайлар ийд учун,
Ораз очғилким, қошинг бир кўрмак айлармен умид.

Шодлиғдин кўз ёшим тарқатти васлинг муждасин,
Тифллар гўё югургай ийддин етгач навид.

Ийд айёми агар хурсанд қилмоқ истасанг,
Ҳажринга этма қарийбу қилма васлингдин баид.

Халқи олам ийди бир кунда тамом ўлғой, вале —
Оразинг кўргач бўлур ҳар кун мени ийдим жадид.

Туғмади даврон анёси ҳусн аро бир сен каби
Нодир асру ваҳиди даҳр фарзанди рашид.

Ийд мардумға агар чанди фароғат рўзидур,
Фурқатий берўзиға сенсиз эрур ёвмуш-шадид.

ЭХТИЕЖ

Айлама маълум ҳаргиз агниёга эҳтиёж,
Балки қониъ бўлсанг, этма подшога эҳтиёж.

Ошнолардин санга етмас вафо, ғайраз жафо,
Қилма равшан, э биродар, ошнога эҳтиёж.

Сенда гар бўлса таваккул шоҳлардин уз тамаъ,
Чунки шаҳлар қилғучидур авлиёга эҳтиёж.

Шахс эҳсонига кўнгул борлама, эй беҳирад,
Хор ўлурсан айласанг аҳли сахога эҳтиёж.

Ҳийладур зоҳид иши, андин дуо қилманг умид,
Хомлиғдур айламоқ аҳли риёга эҳтиёж.

Ҳимматим шулким, агар дард айласа жоним ҳалок,
Бўлмагай дардим учун менда давога эҳтиёж.

Айлагил, Фурқат, тамошо даҳр атвориниким,
Этдилар охир расолар норасога эҳтиёж.

БОРМАСМИЗ

Биз истиқно эли, қичқирмоғон маъвоға бормасмиз,
Агар чандики хирман айласа дунёға бормасмиз.

Агар лаб ташна қолсак филмасал сахройи оламда,
Малолат зоҳир этса мавж уран дарёға бормасмиз.

Умид этгонимиз аксар саодат бўтаи ҳақдин,
Агарчи мис эрурмиз қиммати тиллоға бормасмиз.

Ҳамиша лоф урармиз халқ аро Фарғона мулкида,
Бағоят табъимиз озода деб, ҳар жоға бормасмиз.

Ҳаво лойиға ботган моуманлик дўсти худбинким,
Ушандоғ кам зарофат маскани аъдоға бормасмиз.

Биз эллар — фақр элимиз, парча нонға сабр айлармиз,
Фараз дунё учун Искандару Дороға бормасмиз.

Эмасдур ончи асбоби жаҳонға фикримиз, Фурқат,
Вале кетгунча жуз андишан фардоға бормасмиз.

ВАСЛ АРОКИМ

Васл ароким, гул каби очтинг узор, эй сарвиноз,
Қилма кўнглум хори ҳижрондин фиғор, эй сарвиноз.

Айласанг-чи кўзларим равшан, келиб наргис каби,
Тобақай тортай йўлингда интизор, эй сарвиноз.

Кетма кўздин нориким, бир дам жамолинг кўрмасам,
Турғуси менда қачон сабру қарор, эй сарвиноз.

Ихтиёрим кетди қўлдин ул куни, андин бери
Тортадурмен нолаи беихтиёр, эй сарвиноз.

Тўтиёлиқға оқаргон кўзларимға кошк!
Етса эрди доманингдин бир ғубор, эй сарвиноз.

Бу қаду рухсор ила кел боғ аро кўргиз хиром,
Сарв эгилсун ҳам гул ўлсун шармсор, эй сарвиноз.

Ой юзингсиз, Фурқатий, то субҳ йиғлаб ётмадим,
Бўлди андоқким қаронғу кеча тор, эй сарвиноз.

ХУММОРИНГИЗ

**Бир боқиб жонимни олди наргиси хумморингиз,
Берди бир сўз ила қайтиб лаъли шаккарборингиз.**

**Лаҳза-лаҳза айлабон жон душманига илтифот,
Мен каби маҳзунгаму юз жавру минг озорингиз?**

**Вош чекиб хуршид машриқдин валекин қилди паст.
Варқ уруб мағриб саридин шуълаи рухсорингиз.**

**Ўқингизга термулуб доим оқорди кўзларим,
Оҳ, қачон бўлғай муяссар давлати дийдорингиз.**

**Ўнғлатиб булбул каби гул юзингизни жилваси,
Қумридек дар нола қилди шеваи рафторингиз.**

**Кунжи гамда жавр ила бедодингиздин, эй пари,
Лабга жоним етти, олинг, бўлса шул даркорингиз.**

**Туздингиз хилват тутиб ағёр ила то сози базм,
Улди бемор ушбу гамдин Фурқатий афкорингиз.**

АНБАРИН ХАТТЕКИ

Анбарин хаттеки қилдинг ошкор, эй сарвиноз,
Кўрдиму чиқти кўнгуллардин губор, эй сарвиноз.

Кўксима ўқларки отдинг ғамзадин, пайконларинг
Чекмаким, жонимға қолсун ёдгэр, эй сарвиноз.

Демадинг ҳаргизки: менсиз кечти аҳволинг нечук?
Тиғи ҳижронингдин эрдим дилфигор, эй сарвиноз.

Жаъди мушкинингдин очиб ҳар тараф марғулалар,
Айладинг бизни паришон рўзгор, эй сарвиноз.

Лаъли нобинг ҳасратидин ғунча янглиғ қон ютуб,
Гул юзинг ёдида чектим хор-хор, эй сарвиноз.

Иўқмен ўзда, ҳушима келганда келсанг ёдима,
Тортадурмен нолаи беихтиёр, эй сарвиноз.

Лоф урармиш гул тароват бобида гулшан аро,
Бир бориб юз очки, бўлсун шармсор, эй сарвиноз.

Хўбрўлардин мурувват гарчи ғайри расм эрур.
Мен хаёли хом этиб, уммидвор, эй сарвиноз.

Айғил охир бир кўриб, маҳзун кўнгулни сўрмасанг,
Тобакай тортой йўлингда интизор, эй сарвиноз.

Назмими силкиға чектим, Фурқатий, зийнат учун
Ҳарфи номинг мисли дурри шоҳвор, эй сарвиноз.

САРВИНОЗ

Ишқ изҳор этгонимга қаҳр этиб, эй сарвиноз,
Жисм ила жоним итоб ўтига то бердинг гудоз.

Ҳар неча элдин кўнгулда айласам пинҳон бу дард,
Линки олу чеҳраи зардим этар ифшўйи роз.

Ул кунн гулгун кийиб миндинг самади ноз уза
Қилдинг, эй қотил, кўнгул майдони ичра турктоз.

Қумри янглиг иштиёқингда нечук қон йнгламай,
Сарв осо қад била бўлсанг кўзимга жилвасоз.

На эмиш ишқингда барбод айламок бир хонумон,
Сен каби маҳвашқа минг жон ўлса танда ёна оз.

Бир пари занжири зулфидин халос ўлмай ҳануз,
Зор кўнглум сен ситамгарга гирифтор ўлди боз.

Тийри афғонимгаким ҳар тўн сурайёдур нишон,
Бежигарлар оҳидин албатта қилгил ихтироз.

Ўзга дилбарларга нозебодур истиғно тўни,
Айланай, қаддинга лойиқ хилъати дебойн ноз.

Мунтазирликдин йўлингда ўзни туфроғ айлади,
Бир нигоҳинг бирла қилгил Фурқатийни сарфароз.

УРТАНУР

Уртанур токай фироқинг оташнда жонимиз,
Жонимизга раҳм қил бўлсанг агар жононимиз.

Сен каби товус пайкар нега келтирсун хиром,
Чуғз қўнмас кўзга илмай кулбаи вайронимиз.

Қайда бўлсанг гул юзинг ёдида ул ердур бизи —
Боғимиз, бўстонимиз ҳам равзаи ризвонимиз.

Онқадар қилдинг жафою жаврлар, эй шўхким,
Онча бор эрди чекарга қолмади имконимиз.

Ноламиздин кечалар гардун қулоғи бўлди қар,
Оҳким, етмас сенга бир полаю афғонимиз.

Сели ғам бедодидин ет додимизга, адл қил,
Сенки бордурсен малоҳат мулкида султонимиз.

Ҳар замон кўз бошингга сурсак агар бир важҳи бор
Зийнат ортар, коқулингга шонадур мижгонимиз.

Турмайин аҳдингда паймонингни синдурдинг ахир,
На эди аввалда, Фурқат, аҳд ила паймонимиз.

НА БУЛДИ, НИГОРО!

На бӯлди, нигоро, биза асло қарамайсиз,
Гулдек очилиб, гунчаи хумро, қарамайсиз.

Ё ўзга кишилар сиза сўз ўргатадурми?
Йўқса нега ҳеч сўз демайин, ё қарамайсиз?

Ҳар кун ўтасиз тўффини боша қўюб эгри,
Олифта бўлуб мунча таманно, қарамайсиз?

Кўрганда мени мунча шитоб айлаб ўтарсиз,
Борму магар ул ёна тамошо, қарамайсиз?

Ҳар, шому саҳар тинмайин афғон чекадурмен,
Булбул қулингизга, гули зебо, қарамайсиз.

Ҳўблар била келганда-ку мендин қиласиз ор,
Энди ўзингиз яккау танҳо, қарамайсиз.

Фурқат қулингиз мисли гадо йўлда ётодур,
Бир лутфу карам қилғоли, шоҳо, қарамайсиз.

ЗИҲИ СИТАМКИ

Зиҳи ситамки менга мунча, дилрабо, қиласиз
Билиб туруб куёримни яна жафо қиласиз.

Кўнгулни олдингизу, жонни ҳам олинг ботроқ,
Ғариб элни нега бир-бирин жудо қиласиз?

Мени асирни этиб эмдиликда девона,
Рақиби сияхруни бори ошно қиласиз.

Жудалиғ айлар экансиз келиб-келиб охир,
На деб мурувват этиб аввал вафо қиласиз?

Вафо қилурға менга бердингиз чу минг ваъда,
Ушал ваъдани бирига қачон вафо қиласиз?

Нечук эрурки, собир худога дод этсам,
Жафоларики менга мунда ҳолиё қиласиз.

Суруб таковарингиз, қатл этиб халойиқни,
Бу ерни қон ила чун дашти Қарбало қиласиз.

Фироқингизда бу беморликда ётканим-ёткан,
Келарсиз ўзингизу васлдин даво қиласиз.

Тағофул ўлса сизи феълингиз ҳамиша нигор,
Камина Фурқатийни гам билан адо қиласиз.

КОШКИ

Кошки бир ерда бўлсак эрди жонон иккимиз,
Кўзи шум ағёрлардин анда пинҳон иккимиз.

Ҳар замон даврон жафосидин қилибон бода нўш,
Мастликдин айласак қайғуни яксон иккимиз.

Ул замон сайри гулистон айласак қўл ушлашиб,
Рашкдин айлаб гулу булбулни яксон иккимиз.

Даҳрнинг озоридин масти хароботий бўлуб,
Тарки ҳуш айлаб, бўлуб ул ерда ҳайрон иккимиз.

Қумриларни доғи ҳижронга гирифтор айлабон,
Ерга помол айласак сарви хирмон иккимиз.

Ногаҳондин азми бозор айлаб, эй жон, шавқ ила
Солиб олам аҳлига кўб шўру тўфон иккимиз.

Қамтарин Фурқат бу янглиғ муддаога етмади,
Кошки бир ерда бўлсак эрди жонон иккимиз.

МАЛОҲАТ ГУЛШАНИ

Малоҳат гулшанининг оразинг гул барги сероби,
Оқар шавқингда булбулдск кўзимни ашки хуноби.

Висолниг соҳилига раҳм этиб тезроқ етургилким,
Ҳалок айлар яқин дарёи ҳижронингни гирдоби.

Мени масжидга таклиф айлама тоат учун, зоҳид,
Бош индурмам кириб, то бўлмаса қошини меҳроби.

Хаёла келтурурға қадди мавзунингни, э дилбар,
Ҳамиша изтироб айлар кўнгул андоғки, симоби.

Кўтармай сарв бошин, ғунчаи гулким ҳаё айлаб
Тугарлар, қомату оғзу юзингни поси одоби.

Мени айб этма кўргач зарра янглиғ изтироб этсам,
Қуёшқа боқғали бўлғайму ҳеч ким тоқату тоби.

Биравни тиғи ҳажридин кўнгулким захмнок эрди,
Тарашшуҳ айлади, Фурқат, кўзумдин энди зардоби.

КҮЗЛАРИМ ҚОН ЙИГЛАДИ

Ҳар кеча ишқингда, жано, кўзларим қон йиғлади,
Лола қон ютти-ю, оҳуи биёбон йиғлади.

Кечалар анжум эмас, ерга тўкилган, онқадар,
Раҳм этиб, ҳолим кўруб, гардуни гардон йиғлади.

Лбри борон эрмас эрди ул баҳор айёмида
Рўзгорим сангдил бахтимға чандон йиғлади.

Юз ила кўзинг гами овора қилди нечаким,
Сўзишимдин ўртаниб, шамъи шабистон йиғлади.

Келди қосид, кўрди сарғорғон узорим ҳажридин,
Номани бермасдин аввал тортиб афғон йиғлади.

Езди, ҳар лафзин ўқурду қон бўлуб оқти жигар,
Кўнглум ўртанди, бағир эзди, ҳамон жон йиғлади.

Сочрагон саҳни фалакка ҳар тараф эрмас шафақ,
Фурқатингда қон сочиб, шоми ғарибон йиғлади.

ШАҚАР ТҰКИЛДИ

То сўзга лаб уюрдинг, жоно, шакар тўкилди,
Ҳам айладинг табассум, мавжи гуҳар тўкилди.

Ойнаи жамолинг қандоғ сафолиғ эрди-
Ким, анга бир боқишда ерга назар тўкилди.

Шоҳона сайр қилдинг рафтор ила чаманда,
Гуллар шукуфасидин бошингга зар тўкилди.

Келмоққа ваъда бердинг, қон қилди интизоринг,
Еттим яқин ўларға, келким, жигар тўкилди.

Нозик белингдин оғуш этмоққа не ҳадим бэр?
Густоҳ агарчи қучмай, банди камар тўкилди.

Дод илкидин фироқинг васлин, юзин кўролмай,
Йиғлаб сиришки қолмай, нури басар тўкилди.

Хуни дил ила ёзган номамни ҳар кабутар
Болиға боғлаган чоғ куйди-ю пар тўкилди.

Ол этти оразингни май тоби бўстонда,
Андоғки настаранға гул барги тар тўкилди.

Нашъа хумори ғамдин йўқ ўзга Фурқат, оё,
Майхонаи азалдин жоми қадар тўкилди.

ҚИЛМАҒАЙДИМ

Қилмағайдим сенга ул кун ошнолик кошки,
Ёна кўнглум қилмоғойди мубталолик кошки.

Ошиқ ўлдум билмайин мен дилфигори нотавоч,
Бори билдим қилмасайдинг бевафолик кошки.

Бевафолик айлабон охир жудолик айладинг,
Сен жудо бўлгунча қилса жон жудолик кошки.

Кетти кўлдин домани васлинг нега қон йиғламай?
Тушмағайди бошга бу мотамсаролик кошки.

Ултуруб мен зорни, ул шум рақибни тиргузур,
Қилмаса лаълинг бу янглиғ жон физолик кошки.

Сочларинг савдосидин кўб рўзгорим тийрадур,
Тегса эрди ой юзингдин рўшнолик кошки.

Қолди Фурқат фурқатинг даштида саргардон бўлуб,
Хизри васлинг қилса эрди раҳнамолик кошки.

ЕНА БИР КЕЛҒУМ ДЕБОН

Ёна бир келғум дебон чўх интизор эттинг мени,
Кокулунг янглиғ паришон рўзгор эттинг мени.

Кўрсатиб раъно юзинг олдинг қарору сабрими,
Оқибат кўздин солиб беихтиёр эттинг мени.

Бевафолиғ расмини, эй шўх, бунёд айладинг,
Ул рақибим олдида кўб шармсор эттинг мени.

Ним нигоҳе айлабон қилдинг ғуборимни баланд,
Кўчаларда йиғлатиб Мажнуншиор эттинг мени.

Эй пари пайкар, менга жавру жафому қилмадинг?
Кулфату дарду балоларга дучор эттинг мени.

Водийи фурқатда қолдим бесару сомон бўлуб,
Кўчаи ҳайратга солиб дилфигор эттинг мени.

Ташналаб қолгач талаб даштида, Фурқат, зорман,
Ҳаддин оша, войким, ранжи хумор эттинг мени.

ГУЛ БАРА КҮЙЛАККА КИЙДИНГ...

Гул бара күйлакка кийдинг камзиҳури қирмизи,
Иккисин зеболиғи ўтлара ёндирди бизи.

Васл аро ҳолимни сўрсанг, шул эрур мақсуди дил,
Деб эдим: жон топширай гар текса бошимға тизи.

Сен каби шаҳға на ҳаддим борки, бўлмоғ рўбарў,
Қулларингга арзи ҳол айтай агар келса кези.

Мунтазирликдин оқарди, бўлди нобино кўзум,
Равшан этсун, айланай, лутф эт, аёғингнинг изи.

Зор кўнгулдин жамолингни хаёли кетмасун,
Зиндалик менга маҳол ўлғай вагарна онсизи.

Шеваи нозу тағофул бирла Фурқат ўтиға
Куйдуруб, хокистарим совурдинг эй қози қизи¹.

---

¹ Бу сўз бошқа қўлёзмада «зийқо-зиқи».

МУНЧА ЯХШИ

Жоно, жамолингиз гул рухсор мунча яхши,
Нозик қадингга ҳай-ҳай рафтор мунча яхши.

Танбурни қўлга олиб чертгандаги наволар,
Савти тараннум ила гулёр мунча яхши.

Хатм ўлди бу жаҳонда сиз бирла нуктадонлиқ,
Овози хуш ажойиб гуфтор мунча яхши.

Гул барра румий кўйлак беҳад ярашти сизга,
Ҳам шоҳий тўнда гул-гул зангор мунча яхши.

Жамъи либос зебо кўрунди бир-биридин,
Бош устида кумушлик туммор мунча яхши.

Ошиқ йироққа тушса кўнгли мушавваш ўлгой,
Ҳар кун кўруб турорга дийдор мунча яхши.

Эй нозанин паризод, бир йўл табассум айла,
Фурқат санга бўлубдур хуштор мунча яхши.

БУСТОН ИСИ

Элга келди то баҳор айёми гар бўстон иси,
Ер кўйиндин келур менга гули ризвон иси.

Гул исин истаб ҳамиша бормоғум, аҳбоблар,
Еткурур ҳар дам машоимға сабо жонон иси.

Ул санам қайда юз очиб, хаг намоён айласа,
То қиёмат келгай ул ердин гулу райҳон иси.

Гул хазон этмоққа келса боғ аро боди самум,
Булбули дил хастага андин келур ҳижрон иси.

Ул ситамгар дарди ишқи бағрим эзди ончаким,
Йиғларимдин ер юзини тутди охир қон иси.

Кимга берса моҳрўйим муждасин ҳижрон тунни,
Сонурам андоққи ул берди ўликка жон иси.

Гуссадин қон ютмайин найлай, жаҳон гулзоридин
Топмасам шўрида, Фурқат, бир гули хандон иси.

УЛТУРГУСИ

Келса кулбамга ўшал бераҳм зор ўлтургуси,
Келмаса келгунча дарди интизор ўлтургуси.

Давлати дийдор гар гоҳе муяссар бўлмаса,
Меҳнату жавру жафойи рўзгор ўлтургуси.

Эйки дерсан, ўлғосен кўйида охир, эй рафиқ,
Розимен биллаҳ агар билсамки ёр ўлтургуси.

Ўзни ўлтурсам агар мен бирла ўлтурмас даме,
Доимо агёр ила келсам нигор ўлтургуси.

Бўлди корим бори ғам остида жон урмоқ мудом,
Ваҳки, ҳар кун меҳнати бу кору бор ўлтургуси.

Мастмен бу кеча, соқий, лутф ила ўлтур мени,
Варна қўйсанг тонглага ранжи хумор ўлтургуси.

Бир кеча борғум деюб ҳар кечалар тонг отқуча
Фурқатийни айлабон уммидвор ўлтургуси.

ИШҚ ОТАШИ

Ишқ оташи қачонким, ман бемажола душти,
Савдойи дарди ҳижрон бошимға сола душти.

Авроқи дилда, жоно, жон орасинда эрди,
Қаддинг алиф мисоли ёзилди вола душти.

Дилдўз тийри мижгон отганда ё қошингдин
Ёзди бағирни, аммо жонга қадола душти.

Лозим билиб ўзина ўлмоқни поймолинг,
Қирдинг чаманга, гуллар ерга уёла душти.

Хизр ичмай оби ҳайвон тарк этти орзусин,
Кўзи қачон хатинг-ла оби зулола душти.

Устоди ишқ ёзди ҳар дилрабоға сархат,
Иншойи нуктадонлиқ сан хушмақола душти.

Ногаҳ саманди нозинг жавлон веруб ҳамиша,
Фурқат кўзина андин гард иктиҳола душти.

ХАЁЛА ДУШТИ

Анбар хатинг на танҳо шавқи хаёла душти,
Дашти Хўтанда балким мушқин ғизола душти.

Эттим фидо дилу жон асраб туролмадим ҳеч,
Кўз хонақаҳда ул кун рухсори ола душти.

Даврон элина қисмат қилғонда бодаи васл,
Бан толиъи забунға холи пиёла душти.

Лол андалибу қумри қадду юзингни кўрган,
Сарв хижолат ичра, гул инфиола душти.

Халқеки хурдадондур, оғзу белинг нишонини
Бир нуктасин тополмай кўб қилу қола душти.

Этди қадим хамида золим фалакни жаври,
Боис ўшал юз узра фикрим ҳилола душти.

Номам етурса қосид, ул лаҳза ҳазратингдин,
Бемори ҳажр Фурқат, кел назъи ҳола душти.

ЮЗ ОЧИБ

Юз очиб, қилсанг агар сайри гулистон, айланай,
Узни пойандоз этар гул бирла райҳон, айланай.

Лутфу эҳсон айлагил, йўқлаб дуоғу қулларинг,
Ҳусн иқлимида сен давлатли султон, айланай.

Еткуруб васлингга эмди шодком этсанг нетар?
Ўртади жону дилимни доғи ҳижрон, айланай.

Икки ҳиндудур кўзинг, қилғонда ханжарбозлик,
Ҳеч бири топмас омон гар бўлса минг жон, айланай.

Тун ичида кулбама юзлансанг, эй гул, бениқоб,
Бўлмагайму музмаҳил ул моҳи тобон, айланай.

Сунбулингни тор-торидин сабо илки саҳар
Кўнглум авроқини кўб қилди паришон, айланай.

Ҳасрати лаълинг қилибдур ғунчадек бағримни қон,
Йиғламоғдин бўлди кўз монанди уммон, айланай.

Кўзларимни мақдаминг тупроғидин тўлдирмадинг,
Фурқатинг кўнглида қолди мунча армон, айланай.

АЙЛАНАЯ

Ошиқа чўх айладинг зулм ила бедод, айланай,
Жавр этарга олдинг ўхшар хатти иршод, айланай.

Бора-бора бемурувватликлар айлаб ошкор,
Бир йўли бердинг вафо расмини барбод, айланай.

Сендин ўргансун бугун Лайли-ю Ширин нозни,
Ишқни мендин яна Мажнуну Фарҳод, айланай.

Донаи холинг сочиб, дом этти зулфинг торини,
Мурғи дилни туткали ул ҳусни сайёд айланай.

Бир қўлида ханжару бир қўлда тийғи обдор,
Кўзларинг қатлим учун монанди жаллод, айланай.

Бу камолу, бу малоҳат ғайр имдоди эмас,
Ҳозага муҳтож эмас ҳусни худо дод, айланай.

Гул юзингдин, гунча оғзингдин чаманда мунфаил,
Қоматинг шармандаси сарв ила шамшод, айланай.

Ҳар кеча базмингда айру ташқарида чун зубоб,
Қилмишам тонг откуча афғону фарёд, айланай.

Умрлардур етмайин васлингға, Фурқат, қон ютиб,
Ҳасратингда бўлмишам, мағмуму ношод, айланай.

ҚАНИ

Сен каби, эй шўх, бир жон офати жонон қани?
Ишвада ошуби даҳру фитнаи даврон қани?

Истасам оғзинг каби бир гунчами гулшанда бор?
Кўзларингдек наргису хаттинг каби райҳон қани?

Жўши ҳуснингдек назоратлик эрур қайси чаман,
Қоматингдин сарв бўлган гулшани имкон қани?

Белу оғзинг ҳасратида бўлди маскан тангу тор,
Тургали бир ерда менга сабр ила сомон қани?

Деб эдинг ўлганда ҳам руҳингга айларман вафо,
Войким буздинг тирикликда, ўшал паймон қани?

Сўргали ғамдийда ҳолим нотавон кўнглум учун,
Байтул-аҳзонимга бир кун бўлганинг меҳмон қани?

Рўзгори тийра ҳам телба сочинг савдосидин,
Фурқатий ошуфтадек бир умр саргардон қани?

ОҲКИМ РАҲМ АЙЛАМАС

Оҳким раҳм айламас ҳолимга жононим мени,
Куйди бу ҳасрат ўтида куймаган жоним мени.

Йиғламайму гўшаи зулмат аро тонг отқуча,
Сўрмаса бир тун келиб шамъи шабистоним мени.

Бошима савдо тушиб, ошуфта ҳол ўлмай нетай,
Жилвагар бўлса ўшал кокул паришоним мени.

Орази гул, зулфи сунбул, кўйлаги барги суман,
Хилъати раъно, бўйи зебо гулистоним мени.

Гарчи ўлдим ишқида бир зарра парво айламас,
Ул тағофулпеша, истиғночи ҳоқоним мени.

Эй мусулмонлар, икки кофир кўзи бедодидин
Қолмади жону кўнгулда сабру сомоним мени.

Қувлоғондин кўйида ўлгурғой эрди, кошки —
Остониға тўкилса бир қошиқ қоним мени.

Дардима бечоралиғдин чорае қилмасмуди,
Бўлса эрди Тошкандда бир қадрдоним мени?

Фурқат, ул маҳваш фироқида етар гардун сари,
Кечадин то субҳ чеккан оҳу афғоним мени.

КУНГУЛДИН ОЛДИ ОРОМИМ

Кўнгулдин олди оромимни боққоч бир дилороми,
Жафожў, тундхў, бекбок масти, шўхи худкоми.

Юзу зулфиға этса бир назора кофиру муслим,
Саломат қолмағай ҳар иккисининг куфру исломи.

Сабо кош эрди сўз келтурса менга ул шаккар лабдин,
Олурдим коми ширин гарчи бўлса талх пайгоми.

Кимеки орзуйи зулфу хаёли бирла ўтмайду,
Паришонлиқда ўтсун, ёраб, онинг субҳ ила шоми.

Тағофул бирла истиғно қилиб ўлтурди, бу етмай,
Кўнгулни синдурур доғи рақиб олдида дашноми.

Ғаму андуҳдин кўб элға май бирла амон бердинг,
Кел, эй қошу кўзингдин менга ҳам лутф айла бир
жоми.

Висоли рўзи ўлса ул паривашни ажаб йўқким,
Кими то субҳ ҳақға нола қилса Фурқат оқшоми.

МУСАФФО ОРАЗИНГ

Мусаффо оразингдин меҳр, эй дилбар, сафо топди,
Тулуъ этти жаҳон андин, кейин бўйла зиё топди.

Юрар эрди Хўтан даштида мушкин зор ҳолингни
Кўруб тоқат қилолмасдин кийик нофиға жо топди.

Риёзи васлатингми умр айлабдур сўроғингни,
На мен топдим, ва на булбул, ва на боди сабо топди.

Эдуб ташбиҳ ғамзанг, қаддингга қумри сановбарни
Душуб гул бўйнина бу беадаблиғдин жазо топди.

Жамолу хатингга қилсам назора қилма айбимким,
Масалдур ҳусни хўбу, хатти хушдин кўз жило топди.

Ушал кунким, пиёда юз очиб сайри чаман қилдинг,
На толиъ, пой бўсинг давлатин анда хино топди.

Зиҳи саҳроӣ ишқингким, чиқиб минг шавқ ила лола,
Шаҳиди тиф ғамзангдин, чу бир қонлиғ қабо топди.

Нигоро, ҳарфи исминг ҳар хат узра айлагач туғро,
Қулинг Фурқатни шеъри озгина нашъу намо топди.

ЧИРОЙЛИК

Жаннатнинг гулларидин гулзорингиз чиройлик,
Ҳуру пари юзидин рухсорингиз чиройлик.

Кўрганда қоматингиз бўлғой хижил сановбар,
Товуснинг жилвасидин рафторингиз чиройлик.

Ҳар қанча айласангиз келмас малол ҳаргиз
Яхши эрур жафонгиз, озорингиз чиройлик.

Ҳар бир-биридан аҳсан афъолу хислатингиз,
Кирдорингиз ярашган, атворингиз чиройлик.

Олма қизил юзингиз, бодом эрур кўзингиз,
Таърифи анжирингиз, анорингиз чиройлик.

Фурқат, кўриб кўнгуллар бўлмас нечук паришон?
Белларда кокулингиз, тумморингиз чиройлик.

НОЗИК

Чаман саҳнида дерлар сарв бирла ёсуман нозик,
Ғалатдур, қоматинг олдида гулдан пираҳан нозик.

Қачон ул Юсуфи Мисрийда бу ҳусну малоҳат бор?
Ғасоҳатда, сабоҳатда, ҳама тўғрида сан нозик.

Фалакни даврида кўп давр кечти даҳр золидин
Вужуда келмади асло сенингдек оқ бадан нозик.

Қаломингдин ҳаловат топмоғи жонларни ондинким,
Даҳон нозик, забон нозик, ки лаб нозик, сухан нозик.

Қошинг саркашлик айлаб, қон тўқарга ўлтириб эрди,
Нечук бўлдики, бош чекмиш кўзинга ул чафан
нозик.

Муносибдур сенингдек андалиби жаннатий, йўқса
Қачон бўлди жаҳон боғида ҳар зоғу заған нозик.

Қулинг, Фурқат, дилим дардин кўп ифшо қилолмасмен,
Кўтармас таъби мавзунинг, анинг фикрича, сан нозик.

КЕРАК

Ишиқ аро ошиқ ҳамиша волаи мажнун керак,
Оқи сўзон, сина бирён, кўзлари пурхун керак.

Гунча янглиғ ҳар саҳар хунобаи ҳасрат ютуб,
Ашки хунолуду пурхун жомаси гулгун керак.

Кори ҳар номард эмасдур ишққа қўймоқ қадам,
Рустами дoston керак ё марди Афлотун керак.

Эл аро йиртиб ёқасин, дод этиб, йиғлаб юруб,
Кўксига нохун уруб, нолон, кўзи жайҳун керак.

Фурқато, ишқ аҳлини ноласи афғониким,
Булбули шўридадек ҳар рўзу шаб афзун керак.

КЕЛИНГ МУЛЛО РАҲИМ

Келинг Мулло Раҳим, ёр ахтарайлук,
Кўнгул марғуби дилдор ахтарайлук.

Агарчи топмасак бир яхши дилбар,
Ёмондур гар ситамкор ахтарайлук.

Йўлуқтурди фалак якбора ғамни,
Демасдук ранжу озор ахтарайлук.

Юракда дарди йўқларни нетармиз?
Ўзимиздек дилафгор ахтарайлук.

Жаҳон боғини маҳзун булбулимиз,
Гулеки бўлса бехор, ахтарайлук.

Вафолик ёрни аҳволи шулму?
Қўйинг эмди, жафокор ахтарайлук.

Бўлуб ҳайрон бу ерда турмасак хўб,
Кезиб элни чи миқдор ахтарайлук.

Неча кундур иковлан Фурқатиймиз
Висолини бўлуб зор, ахтарайлук.

РУХСОР ГУЛ

Юзларингдин шарм этиб гулшанда, эй рухсор гул,
Кўринур ҳар йил баҳор айёмида бир бор гул.

Ваҳки, солмиш ўзини йўлингга пойандоз этиб,
Қўй қадам, гар жону дилдан бўлса миннатдор гул.

Лаб — гул, ораз — гул, бадан — гул, жабҳа — гул,
Эй, вужудинг гулшанида бор бу миқдор гул.
бир нахлдин

Даҳр гулзорида кўп гулларни кўрди эл вале —
Кўрмади сендек латифу, нозику бехор гул.

Ўлмоғонмуди хижолатлар чекиб ўтган баҳор,
Боз бош чекмиш, уятмасдин, ажаб беор, гул.

Шул эди бу журмиға лойиқ жазоким, боғбон,
Боғлаб айлантурди чандон кўчау бозор гул.

Хилъатингдин, бўлса озурда, нетонг, нозик танинг —
Топқусидур, қарағил, ўз баргидан озор гул!

Этмади қатъи назар эл оразингдин гарчиким,
Ояти ҳубб гунчасидин топти юз туммор гул.

Нега боқсун гул юзига, гул юзингсиз Фурқатий,
Чунки бордур ул тиканча, бўлса юз гулзор гул.

БУЛБУЛҒА ХИТОБ

Чаманда ғунчадин буйнингға тоқмишсан жарас,
булбул,
Магарким ўзга гулшан рихлатин қилдинг ҳавас,
булбул.

Магар бўлдинг бараҳман, жомаи азрақ кийибдурсен,
Белиннга боғла энди гулни торидин марас, булбул.

Баҳори, сунъи ҳақ файзи эрур гул ранг ила жавшан
Вагарна бўлғусидур бир хазондин хору-хас булбул.

Фигон беҳуда, жондин кечмагунча ошиқ ўлмассен,
Ўзини ўхшатиб парвона бўлмас ҳар магас булбул!

Урарсен ишқ лофин, шеваи одоб билмайсен,
Қилибсен олғоли ором гул шохин чакас, булбул.

Бу исён лаззатидурким, жудо бўлгон гулистондин,
Асири дом бўлдинг ҳам гирифтори қафас, булбул.

Сабоқ олиб ўқуғил матлаул-анвор Фурқатдин,
Бурунги файзи йўқ алҳонларингни айла бас, булбул.

ЛАБИНГ ҒУНЧА

Лабинг ғунча, юзинг икки қизил гул,
Қадинг сарву сочинг гўёки сунбул.

Висолингга, нигоро, маҳрам эрдим,
Фироқингга нечук айлай таҳаммул?

Чу шавқим хомаси таҳрири лаълинг,
Қилиб доим ёзар хатти тасалсул.

Гулстондур жамолинг, эй париваш,
Мен они ишқида шўрида булбул.

Чу Юсуф ҳуснунга барча харидор,
Зулайҳодек тушуб кўнглига ғулғул.

Чиқарга етти жон, жоно, ғамингда,
Бу ғамдин ёна жисмим ҳам тазоюл.

Гадо Фурқатни ҳолига карам қил,
Эрусен подшоҳи ботаҳаммул.

ЕҚМА ЖОНИМ ҰТЛАРА

Еқма жоним ұтлара, эй шўх, зорингдур ўшал,
Мубтало кўнглум низор этма фигорингдур ўшал.

Гул тароват топмоғи акси рухингдиндур баҳор,
Бу сабабдин мисли наргис интизорингдур ўшал.

«Сабзаларким чашмаи ҳайвон уза недур», деди,
Мен дедим: «Лаб узра хатти мушкборингдур ўшал».

Дедиким: «Найлай, бир ой бошида бир умри тавил»,
Мен дедим: «Юз узра зулфи тобдорингдур ўшал».

«Бел, оғиздин очма лаб, сомони сабринг тут», деди,
Мен дедим: «Борим йўқ этган йўқу борингдур ўшал».

Деди: «Билдингму тағофул этмоғим моҳиятин»,
Мен дедим: «Бормоқ учун берган қарорингдур ўшал».

Деди: «Юз минг ошиқим, аммо бири муштоқроқ»,
Мен дедим: «Фурқат деган бир беқарорингдур ўшал».

КАСБИ НАЗОКАТ

Қилмай касби назокат лабларингдин барги гул,
Оши боги эътибора оди асло гул дагил.

Май алингда акси рухсоринг-ла юз гул мавж ура,
Лаълингга еткоч лаби, бинг гунча очди жоми мўл.

Рост деб сарвини дутмай, поси одоби қадинг,
Бир ялон сўзила душди қумрини бўйнига гул.

Енгил андоминг суман баргидин оғирдур магар-
Ким, десам пироханинг гул, бўласен оғир-енгил.

Хайр қилсанг, боға кир, бир сарвини озод қил,
Сайр эданда бир куни рафторинга ўлмишди қул.

Этса гул наззора кўз, сенсиз, кўнгул айлаб ҳавас,
Кўз ўйилсун бир назарда ўда ёнилсун кўнгул.

Ниша гўстармоқ қамуя чархи васлингда фароғ,
Фурқатий дилхастая кечдура айёми узул.

БИР КЕЧА КЕЛ

Ургулай бошингдин, эй оромижон, бир кеча кел,
Қумридек дар нола мен, сарви равон бир кеча кел.

Қўйинга доим борурмен, нега бир йўл келмадинг?
Келмасанг жоним борур руҳи равон, бир кеча кел.

Мунча зулм айлаб, ситам ўтиға куйдурдинг мени?
Эмдиликда лутф этиб, элдин ниҳон бир кеча кел.

Қўб эрур қасдингда юрган кўзи шум ағёрлар,
Илкинга ханжар олиб, айлаб қирон бир кеча кел.

Бир неча бахти қаро кундуз маломат қилсалар,
Пардаи исматни юзга ёпибон бир кеча кел.

Мотамим бўлди зиёда то ғаминг ҳаддин ошиб,
Мунча айларсен дебон оҳу фиғон бир кеча кел.

Доду фарёдиға еткил Фурқатий бечорани
Йўқлабон бу қулни, жоним, сен ҳамон бир кеча кел.

АЗМИ ГУЛШАН АЙЛАСАНГ

Азми гулшан айласанг юз ноз ила, эй хуш хиром,
Сарв жойидин туруб қаддин букуб айлар салом.

Нозу-истиғно била боқиб табассум айласанг,
Ғунчалар кулмоқни ўзга айлагай қатъан ҳаром.

Пойбўсингни тақозосида туфроқ ўлмишам,
Тушмади ҳаргиз гузоринг термулармен субҳу шом.

Жилва қил, эй гул бадан, айни малоҳат чоғидур,
Фурсати ҳусн айламас сенга муяссарлик мудом.

Роҳи ишқингда муҳаббат аҳлини сархайли мен
Вомиқу Фарҳоду Мажнундин менга қилма калом.

Нопадид ўлди букун даъвойи ҳусн этгон ҳама,
Токи сендин мунташир бўлди жаҳонга нек ном.

Сен каби шаҳни латофат мулкида кўргоч нигор,
Жону дил бирла камина Фурқатий бўлди ғулом.

АЙРИЛИБ ҚОЛДИМ

Фигонким ул бути сиймин зақандин айрилиб қолдим,
Малоҳат боғида сарви чамандин айрилиб қолдим.

Димоғ ошуфтау хотир паришону кўнгул ғамгин,
Хату хол, кокули мушки Хўтандин айрилиб қолдим.

Мени ҳолимга ҳардам, эй малоҳат аҳли, кулманглар,
Бу ҳола тушмайинму гулбадандин айрилиб қолдим.

Гиреҳлар риштаси жонимга тушти не илож айлай?
Очилмас эмди зулфи пуршикандин айрилиб қолдим.

Жунуним қўзғоди, эл ичра Мажнундин батар бўлдим,
Нигорим Лайли рухсоримки, андин айрилиб қолдим.

Ичиб заҳробаи ҳижрон ажойиб талхком ўлдум,
Такаллум чоғида ширин суҳандин айрилиб қолдим.

Наво булбул каби чексам, фиғон қумридек айб эрмас,
Юзи гул, қомати сарви чамандин айрилиб қолдим.

Қуюндек пўя айларман биёбонда қарорим йўқ,
Ушал дилбар учун, Фурқат, ватандин айрилиб қолдим.

ОҲКИМ

Оҳким, йўқтур мени табъимга лойиқ улфатим
Лига изҳор айласам кўнглимда доғи ҳасратим.

Бўлмадим бир лаҳза фориғ бу жаҳон ташвишидин,
Пайлайин қон йиғламай ортор дамодам меҳнатим.

Мен нечук кўргум бу динёда дами хурсандлик?
Дарду ғам бўлгон эса рўзи азалда қисматим.

Утти умрум кеча-кундуз юз туман андишада,
Дам-бадам ойнадек ортиб ўзумга ҳайратим.

Нуқталарким мендадур андин киши олим эмас,
Фош ўлур ақсомдин ночор харфи иллатим.

Йиғласам айб этмангиз, эй дўстлар, қадримғаким,
Ошнолар олдида бир пулча йўқтур қийматим.

Қўб жадал қилдим, биродарлар, кўнгул топмоқ учун
Ҳеч мақома етмади қилгон тамоми ғайратим.

Ҳол агар ушбу эрур бўйла тирикликдин на суд?
Бўлмаса бир қотла асҳоби жаҳонга ҳурматим.

Кимга урдум ошнолиқ лофини ихлос ила,
Бўлдилар бегона, Фурқат, берди охир зиллатим.

ИШҚИНГДА КУЮБ, ЖОНО

Ишқингда куюб, жоно, хоки таҳи по бўлдум,
Совурди ғаминг боди алқисса фано бўлдум.

Ҳар кеча талаб айлаб даргоҳи илоҳидин,
Офтоби камолингни, машғули дуо бўлдум.

Юз жаҳду жадал бирла васлингға етушганда,
Минг қоҳиши ғам бирлан найлайки жудо бўлдум.

Ҳасратки, фалак кажрав комимни раво этмас,
Топмай чу илож анга ҳасрат била то бўлдум.

Сендин даме, эй дилбар, айрилгани тоқат йўқ,
Гардунни жафосидур бу ғамда адо бўлдум.

Жону дилим айтурлар бир-бирга видоғини,
Сен бирла кўнгул қолди, жон кетса ризо бўлдум.

Мақсуда етиб эрдим, не ҳодиса рў берди?
Ҳайрат била якбора андин гузаро бўлдум.

Ҳижронда қўярмусен ошиқни хароб айлаб?
Васлингға қарийб этгил, кўб бағри адо бўлдум.

Фурқатни қулумсен деб боғсти кўзима муҳрин,
Ўзга юза боқмоқдин бил-кулли сиво бўлдум.

ОФОҚНИ САР-БАСАР КЎРДИМ

Жаҳонни кездиму офоқни сар-басар кўрдим,
Вафодин аҳли жаҳон жумла беасар кўрдим.

Умиди нафъ жаҳондин не навъ узмайким,
Мизожи аҳли жаҳонни ҳама зарар кўрдим.

Кима фалакдин этай шиква-у шикоятким,
Ҳамани ўздин они даврида батар кўрдим.

Кимеки чарб забон ўлди даҳр маҳфилида,
Бас они шамъ ҳамиша бурида сар кўрдим.

Қачон мусофир ўлуб келдим ушбу оламга,
Замона хонида осуда моҳазар кўрдим.

Шажар каби агар эттим бу ерда кажравлиғ,
Баҳор ўтмадиким, бош уза табар кўрдим.

Агар мисоли рағи даст рост ўлтурдум,
Элидин аҳли жаҳон ниш-ништар кўрдим.

Ҳамиша . . . . . ¹ шамъи базм равшандур,
Чироғи аҳли маонийни бешарар кўрдим.

. . . . . ² қути бағиғ қони кўрмоғой эрдим,
Ҳамоқатеки ани туъмасин шакар кўрдим.

Ишорати сухан айлаб жаҳонда кимсағаким,
Ҳамани кўзини кўру қулоғи кар кўрдим.

---

^{1,2} Ёзилмай қолган сўзлар асл нусхада ўчиб кетган.

Чу шер модари табъи чекоридур қонин,
Кўз очдим ибрат ила . . . . .¹ кўрдим.

Йўқ эътибори, зари йўқ агарчи бўлса малак,
Эл ичра дев, зари бўлса муътабар кўрдим.

Жаҳонни кулфатида булбул ўрнига, афсус,
Либоси бахмалу кимхоб ҳанги хар кўрдим.

Малоҳат аҳликим ҳар доим гадон лутф эди,
Аларни охирул-амр гадон дар кўрдим.

Замона аҳлига айбин демокни мардумни
Неча иборат ила гўё ҳунар кўрдим.

На кўрдинг айла баёиники гардундин,
Наким кўрубман, аё ёр, мухтасар кўрдим.

Тамом сайр қилиб рўзгор боғини,
Мурод нахлини топдиму бесамар кўрдим.

Ғариби шоми ғаму интизори субҳи висол,
Фироқ кечасини оҳи бесаҳар кўрдим.

Бориси ҳеч экан, ваҳки роҳату меҳнат,
Баробар охир агар кўрмадим ва гар кўрдим.

Муҳаббат ичра юз алвон балолор ўтказдим,
Балойи ҳажр вале шевасин дигар кўрдим.

Фалак ажузасидин меҳр тутма, кўр, Фурқат,
Қи одам ўглига мудом кинавар кўрдим.

---

¹ Езилмай қолган сўзлар асл нусхада ўчиб кетган.

ОҲКИМ ҲАМДАРД ЙЎҚ

Оҳким ҳамдари йўқ, дард ошкор айлай десам,
Езгали шарҳи ғамимни ғамгусор айлай десам.

Ваҳшати элдин буки, ваҳшидин ўлғаймен малул,
Ваҳшийлардек гар мақомим куҳсор айлай десам.

Ихтиёрим буки, эл қўймас ғариб аҳволима,
Утлуғ оҳим кечалар шамъи мазор айлай десам.

Бог ила саҳро кўнгулдин айламас ғам рафъини,
Сайри гул, ёр ила сайри лозор айлай десам.

Ёрсиз тарки диёр айлаб эдим, аҳбоблар,
Бор диёру, ёр йўқ, азми диёр айлай десам.

Ваҳки бир мушкул писанд ишқиға бўлмишман асир,
Бўлмағай манзури жон нақдин нисор айлай десам.

Ул париваш зулфининг савдосидин девонаман,
Тургали бир ерда имкон йўқ, қарор айлай десам.

Кеча элга нолаи беихтиёримдин малул,
Таркиға йўқ ихтиёрим, ихтиёр айлай десам.

Дилдаги доғимни Фурқат лоладек ифшо қилур,
Қатра-қатра қон ёшим жўши баҳор айлай десам.

ТИҒИ ҲАЖРИНГДА

Тиғи ҳажрингда равому бағрим афгор айласам,
Жони зоримга ўзим ҳар лаҳза озор айласам?

Раҳминг асло келмади ишқингда, жоно, гарчиним,
Дилни сўзон, ўзни гирён, кўзни хунбор айласам.

Дарди ҳажринг торта-торта ончунон бўлдим наҳиф,
Таида дармон қолмадиким, нолаи зор айласам.

Гул юзингни ёдида қон йиғламоқ бўлди ишим,
Кўз ёшимдин, тонг эмас, оламини гулзор айласам.

Тоқат этмай, мунча тамкин бирла куйгай тоғлар,
Ўтлуғ ишқимдин агар бир шуъла изҳор айласам.

Ошиқи содиқлиғимга бовар айларсанму, ёр,
Қози муҳрин бостириб, хат бирла иқрор айласам?

Кўр бўлсун кўзларимким, ўзгаға солсам назар,
Жонга ўт тушсун агар сендин бўлак ёр айласам.

Ҳам кўнгул юз пора бўлсун, майл қилса ўзгаға,
Тил кесилсун ўзгаға бир ҳарф гуфтор айласам.

Жондин айрилсун тану ё бир йўли синсун аёғ,
Ғайр кўйин бир қадам ҳар сори рафтор айласам.

**Истарам ким, эй пари, ҳар эрта аврод ўрнига
Исми аъзамдек отниг найвасга такрор айласам.**

**Эй пари, бўлгай қачон бир тори зулфингдин етар,
То жушун дафъи учун бўйнимга туммор айласам.**

**Фурқатниг даштида мен лаб ташна мундоғ, оҳким,
Демадинг ҳаргиз, ани шодоби дийдор айласам.**

АЛАМЛИК ҚУМРИМАН...

Аламлик қумриман, бир гул бадандин айрилиб
қолдим,
Назокатда қади сарви чамандин айрилиб қолдим.

Қафас байтул-ҳазан, Яъқубдек қон йиғласам арзир,
Ушандоғ Юсуфи гул пираҳандин айрилиб қолдим.

Хати райҳон, сочи сунбул, лаби гунча, кўзи наргис,
Қабо гул, кўйлаги барги сумандин айрилиб қолдим.

Агар ҳижрон қаронғусида йиғлаб ётсам айб эрмас,
Жамоли нури шамъи анжумандин айрилиб қолдим.

Қаро тошлар уруб кўксимға, фарёд айласам камдур,
Тиши дурру лаби лаъли Ямандин айрилиб қолдим.

Мисоли зар агар сорғорса рухсорим ажаб қилманг-
Ки, ул дониш айёри сиймтандин айрилиб қолдим.

Менга юз қўйди эмди ҳасратида талхком ўлмоқ,
Ҳаловат сўзлари, шаккаршикандин айрилиб қолдим.

Пару болим тўкилди, масканим охир қафас бўлди,
Муҳаббат йўлида, Фурқат, ватандин айрилиб
қолдим.

ОҲИ СУБҲГОҲИМ

Фалакка етти оҳи субҳгоҳим,
Сенга етмасму, эй рухсори моҳим?

Жудо сендин, ёмон ҳолатга туштум,
Тараҳҳум қил, кўруб ҳоли табоҳим.

Инонмассен агар ошиқлигимга,
Руҳи зард, ашки олимдур гувоҳим.

Қулунгмен, гўш тут арзимга бир дам,
Эурсен ҳусн иқлимида шоҳим.

Қилиб мен тавба ёлғуз бошинг ҳаққи,
Карам айлаб кечургайсен гуноҳим.

Нигорим, хўблиғда номдорим,
Азизим, аржимандим, каж кулоҳим.

Гуноҳимни мабодо қилмасанг афв,
Ушал кундур мени рўзи сиёҳим.

Сипоҳи ғам кўнгул мулкани торож
Этар, гар бўлмасанг пушти паноҳим.

Муяссар ўлса ўпмак остонинг,
Ушалдур бахту давлат иззу жоҳим.

Тараққий қилсун иқболинг ҳамиша,
Зиёда айласун фазлинг илоҳим.

Етар эрди бошим авжи самога
Десанг Фурқат гуломи хайрихоҳим.

БИР ҮТ ПАЙДО БУЛУБТУР...

Бир үт пайдо бўлубтур кўнглим ичра ғам била ҳамдам,
Мабодо бўлмағай оҳим била тўққиз фалак барҳам.

Кўзум ёшин сочиб, анга берурман дам-бадам таскин,
Йўқ эрса куйдурур дунё юзини, қолмағай одам.

Бу ишқни олдида намруд ўти кул бўлғони йўқтур,
Тамуғ ўти эрур ишқ олдида бир сўнгучи шабнам.

Балоу ғам менга наҳну қасамнода улуш бўлғон,
Билолмамким, нечук одам бу дунёда юрур беғам.

Аларким, ёд этар доим қабортиш қорнини уйдек,
Баҳойим наслидандур ул агарчи сурати одам.

Жамолинг чун ани айши, хаёли, йўқ ани суди,
Тасаддуқ ғам бўлай, икки жаҳонда ғам бўлур ҳамдам.

Етиб бўлмас, аё Фурқат, ишингки, ётмағил ғофил,
Риёзатсиз кишилар бўлмағай ғам хайлига ҳамдам.

ЮЗИНГ ГУЛДИН МУСАФФОДУР

Юзинг гулдин мусаффордир, лабинг ранги ҳинодин
Хатинг хушбў чаман райҳонидин, мушки Хитодин
ҳам,
ҳам.

Вафо бўйи эдиким эсди холи анбарингдин,
Бу янглиғ накҳати хуш варна келгайму сабодин
ҳам.

Сиҳий бирла санобар шармгиндур ҳам хижолатрез,
Қадинг шамшоддин раъно эрур сарви расодин ҳам.

Фасоҳат тўтисидурсан каломингким шакар омиз,
Лабингни шаҳди кавсардин сучук оби бақодин ҳам.

Жамоли бокамолингни қачон кўрдум кўнгул
қўйдум,
Фалон хуршид талъатдин, фалони маҳлиқодин ҳам.

Утарсен қўл солиб, ҳар ён боқиб, ҳар сў хиром
айлаб,
Кетар ҳушу фаросат фақр элдин, ағниёдин ҳам.

Ниҳон эттим, нигоро, номи ҳарфингни ғазал ичра,
Қилиб бегона кўздин рашк, Фурқат, ошнодин ҳам.

ТОПМИШАМ

Қумридек бу боғ аро сарви сановбар топмишам,
Ёки булбулдек гули навбарги аҳмар топмишам.

Лайлатул-қадре йўлуқти, ё менга Хизри замон,
Ҳажр зулмотида бир моҳи мунаввар топмишам.

Неча муддатдин бери айлар эдим кўб орзу,
Шукрилиллоҳким бу соат ушбу гавҳар топмишам.

Доимо гаввосдек баҳри муҳаббатга чўмуб,
Лой ичидин ногаҳон бир тоза гавҳар топмишам.

Рағбатим ҳаддин ошиб, урдум ўзум жондин кечиб,
Гўё муфлис каби бир хирмани зар топмишам.

Хизматида қул бўлуб шому саҳар турсаммукин?
Бу кўнгул тахтига эмди бир Сикандар топмишам.

Эй кўнгул, бегоқат ўлма, неча кун сабр айлагил,
Жаври кўб, зулми фузун шўхи ситамгар топмишам.

Нотавон эрдим фироқ андуҳидин ҳам талхком,
Васл дармони етиб чун лаъли шаккар топмишам.

Ҳар ғазал бошига номинг ҳарфини дарж айламиш,
Жамъ қилдим они Фурқатдек қаландар топмишам.

МЕН АГАР

Мен агар кўйингдин афғонсиз ўтолмайман, бегим,
Тонг эмаским ақлу ҳуш ўзда тутолмайман, бегим.

Қон ютарман ушбу ғамдинким фиғонлар тортибон,
Бахтим оғир уйқусидин уйғотолмайман, бегим.

Лола янглиғ қат-бақат қонлиғ жигарда доғлар,
Ҳайфким кўксумни ёриб кўрсатолмайман, бегим.

Ғойибона юз сўзум бордур валекин, оқким,
Лол ўлуб кўрганда бир сўз ҳам қотолмайман, бегим.

Тоқатим йўқ турғали жаврингдин аммо шунчаким,
Бир тараф кўнгул узуб сендин кетолмайман, бегим.

Ҳасратингдин ҳар тарафга тўлғониб тонг отғуча,
Раҳм қилким, кечалар йиғлаб ётолмайман, бегим.

Роҳати васлингга хў этмиш, кўнгулни, Фурқатий,
Меҳнати ҳажринга ҳаргиз ўрготолмайман, бегим.

АНДИЖОН

Одам эрмас ҳар киши гар айламас ёд Андижон,
Чун мусофир хотирин айлаб турар шод Андижон.

Ақл чашми бирла боқсун зи басорат ўлсаким,
Балдаи махруси Хўқанд ичра обод Андижон.

Шомдин то Рум ўз маҳрўйин айлаб жилвагар,
Мисрға еткурди бу маънида ирод Андижон.

Оташин киштила мулки Русия сайр айлагач,
Оҳи дардолуд ила дер эрди шаҳзод Андижон.

Дўна-дўна ҳамраҳина дер бу ишда ҳақ тонуқ,
Этти ҳасратға бани албатта муътод Андижон.

Тарк ўлмаз соқийи гулчеҳра бирла бодаси,
Откуча то субҳи маҳшар базм ижод Андижон.

Умри кечсун дашт аро Мажнун каби ҳар кимсае
Қадрина етмой эдар ўлса ёмон од Андижон.

Ўзга мулк одамлари ҳаргиз таарруз этмангиз,
Банда имдодидин эрмас ул худодод Андижон.

Баски бир Юсуф каби Ширин адони ишқида
Гўстарур Фурқат сенингдек неча Фарҳод
Андижон.

АНДАЛИБИ ҲАЙРОНЛАР

Андалиби ҳайронлар ўлдилар бу доғлардан,
Бўлмади даме холи гулшанинг булоғлардан.

Ҳажр шоми юзлансанг ой каби юзинг очиб,
Қулбами қилур равшан машъалу чароғлардан.

Кокулунг фироқида реш-решдур кўнглум,
Чок-чок ҳам кўксум кам эмас тароғлардан.

Гўш этиб рақиб сўзин, қувлама эшикингдин,
Қуллуғ ҳалқасин олма, ўргулай, қулоғлардан.

Соқие, бошинг ҳаққи, бир қадаҳ карам қилғил,
Мен эдим асири ғам зори бедимоғлардан.

Ғам ели хазон айлаб етти жон машомиға,
Етмади насим ҳаргиз гулшани фароғлардан.

Эй эрам паризоди, топмадим нишонингни,
Лабга жон етиб келди оқибат сўроғлардан.

Бўса бермайин бир йўл, минг йўли итоб айлар,
Айлама умид ҳаргиз бўсау қучоғлардан.

Зулфи анбаринингни торидур кўнгул доми
Чиқмагай бу қуш эмди ажрамас тузоғлардан.

Телбалик билан шона кокулунгға қўл урди,
Беадаблик этмасди хўб эди бу соғлардан.

Еткуруб висолингға шод қил ҳазин кўнглум,
Тобакай юрай йиғлаб, Фурқатий, йироғлардан.

МАЙ ИЧИБ

Май ичиб, кўзларни сенму номусулмон айлаган,
Кишвари исломни торожу вайрон айлаган?

Хуққан лаълингмудур зоҳир қилиб гавҳар тишинг,
Шармдин дурни садаф оғзида пинҳон айлаган?

Мавжи маржонму лабингда ё табассум жавҳари,
Ё тишинг акси анинг рангини алвон айлаган?

Дона-дона терму рухсоринг уза май тобидин,
Гулда шабнам қатрасини маҳву ҳайрон айлаган?

Хатму жонпарвар лабингда ёки эъжози Масих,
Хизрму ё элга бахшиш оби ҳайвон айлаган?

Эгма қошингму камон, мижгонму ё новак анга,
Бир ўқ отмай ишқ элин жонини қурбон айлаган?

Нахли қаддингму назокат жилва, кўргузгач хиром,
Сарвларни боғ аро ер бирла яксон айлаган?

Менму собит, Фурқатий, бир аҳду бир паймон ила
Сенму ҳар соатда нуқси аҳду паймон айлаган?

АДАШГАНМАН

Ғариби бу вилоят хонумонидин адашганман,
Басони мурғи ваҳший ошёнидин адашганман.

Чекиб булбул каби афгон саҳарлар йиғласам
Баҳор айёми ўтти бўстонида адашганман.
йўқ айб,

Азизим, муршидим, ҳам раҳбарим, тожи сарим —
Бошим,
Ушал соҳибкарамлик хонадонидин адашганман.

Қезиб дашти муҳаббатни, сўроғи дўстни топмай,
Адам анқосидек ному нишонидин адашганман.

Қолиб саргашталик саҳросида ҳайрону саргардон,
Улуғ даргоҳларни остонидин адашганман.

Тирикман эл кўзиға шунчалик руҳи равоним бор,
Вагарна ҳоли сурат, танда жонидин адашганман.

Бошимға тушти ғурбат офтоби найлайин, Фурқат,
Фалакни гардишидин соябонидин адашганман.

НЕ ЖАФОЛАР ЧЕКМАДИМ

Не жафолар чекмадим бир бевафо дилдор учун,
Не балолар кўрмадим аҳди бузуғ бир ёр учун.

Кўчаларда зор йиғлаб уйла Мажнун дилфигор
Эл аро афсона бўлдум ул пари рухсор учун.

Хаста булбул боғ аро беҳуда афғон чекмади,
Балки чекти кеча-кундуз гулға ҳамдам ёр учун.

Шул умидим ул санамдин бор бўлмоқдин на суд?
Қайрилиб бир боқмаса мен хастаи афкор учун.

Пойбўсин ахтариб монанди туфроқ ўлмишам,
Хор бўлмоқ шунчалардур бир гули бехор учун.

Ёрдин шиква на ҳожат? Лаҳза-лаҳза бошима
Бўйла савдоларни солди бир гули бехор учун.

Келмади ҳолин сўраб бул Фурқатий беморни,
Ул парини кўнглида бир муддаоси бор учун.

БОШИМНИ ТОША УРСАМ ҲАМ

Бошимни тоша урсам ҳам менга бедод фандурсан,
Бу ортиқ: ўзгага ҳар кеча шамъи анжумандурсан.

Томар шаҳду ҳаловат лабларингдин, эй парипайкар,
Фасоҳат борасида тўтидин шаккар сухандурсан.

Дағалдур барги гулни хилъатингга айласам ташбих,
Назокатда ажабки, бу қадар нозик бадандурсан.

Ижозат берки, то жони киромимни нисор айлай,
Чи ҳожат сийм, ўзинг азбаски, жоно, сийм тандурсан.

Зарифу ринду озода агар чандики, кўп борсан,
Дариғоки, тағофул пешае, паймон шикандурсан.

Келур кулбамга охир деб, ўшал муштоқ мандурман,
Дариғи бир қадам этган ҳамон дилдор сандурсан.

Итоб этмас сенга беҳуда ул зебо санам, Фурқат,
Тафаккур қил, анга бир беадаблик айлагандурсан.

МУНДОҒ ЖАФОСИ БОР ЭКАН

Оҳким ул шўҳни мундоғ жафоси бор экан,
Ўзгаларга лутф ила меҳру вафоси бор экан.

Ҳар замон изҳор этар бегоналиғ атворини,
Эмди билдимки, ниҳона ошноси бор экан.

Мубтало дарду балосиға ўзум танҳо десам,
Неча минг мендек балокаш мубталоси бор экан.

Эй кўнгул, юзланмағил минбаъд жонон кўйиға,
Пурхатарлик йўлки минг тўсқуч балоси бор экан.

Бегунаҳларга берурлар ҳажрнинг тасбиҳини,
Ишқ шаръини ажаб дорулқазоси бор экан.

Ғам ҳужуме айлади бемор келмас сўрғоли,
Ул пари кўнглида қандоғ муддаоси бор экан.

Жоми ғамда топти, Фурқат, бодасин жону кўнгул,
Заҳри қотилдин ани аччиғ мазоси бор экан.

КЕТУР ТАШРИФ

Кетур ташрифким манзилгаҳинг, жоно, фароғ ўлсун,
Қудумингни губоридин музайян бу равоғ ўлсун!

Бўлиб саргашта, эй ширин забоним, Лайли рухсорим,
Чу Қайсу Қўҳқан тоқай мақомим дашту тоғ ўлсун?

Хиром эт, кабкни кўнглида қолсун юз минг армонлар,
Табассум қил, юз очиб, гунчау гул бедимоғ ўлсун!

Юзингдин парда олиб, лолага арзи жамол этким,
Хижолатдин қизориб, пайкари доғ узра доғ ўлсун!

Кўнгулким телбараб қолган эса савдойи зулфингдин,
Ани то тори занжир ўлмаса не навъ соғ ўлсун!

Таарруз айласа шамшод қаддинг нахлиға, ёраб,
Кесилсун аррада боши, ҳама жисми тароғ ўлсун.

Баҳор айёми, эй ёрим, тилар Фурқат сенинг бирла,
Лаби жў, зери савсан, саҳни суффа, кунжи боғ ўлсун.

ҒАМЗАНҒ

Ғамзанг ўқини отким, жоним нишона ўлсун,
Пайконидин ичиб сув бу ташна қона ўлсун!

Мавзун қадингга шамшод қилса чаманда даъво,
Жисми ҳама тилинсун, зулфингга шона ўлсун!

Лаълинг ғамида йиғлаб ашк ўрниға, нигоро,
Токай ики кўзимдин қонлар равона ўлсун?

Ағёрким висолинг богида шукр қилмас,
Ёраб, ўшал фироқинг ўтида ёна ўлсун!

Ортиқча даврдин май тортайки, саргаронлик
Бош қўйғоли тизингга токим баҳона ўлсун.

Номингга бир мувашшаҳ қилди бу Фурқат иншо,
Шаҳр ичра шуҳрат олсун шўри замона ўлсун.

БОДАИ НОБ ИЧРА МЕН

Аксиму, жоно, лабингни бодаи ноб ичра мен,
Қолмишам ҳайратда оташни кўруб, об ичра мен.

Саждаға майл этмаям бош индуруб масжид аро,
Қўрмасам то жилваи қошингни меҳроб ичра мен.

Қоматинг ёдида гарчи сарвдек озод мен,
Ҳалқай зулфинг хаёли бирла қуллоб ичра мен.

Нечаким уйқуларим келмаски ҳижрон оқшоми,
Шодким, васлингни бир кўрсам деюб хоб ичра мен.

Соҳили васлингга еткур, эмдиким бўлмай ҳалок,
Муддатидур баҳри ҳижронингда гирдоб ичра мен.

Қонлиғ ашким он қадар бузмиш бузуғ қулбамником,
Нуқтаи нундек ўзум танҳо бу хуноб ичра мен.

Хуш тариқи ишқ, Фурқат, ёр кўйинда... [қолиб],¹
Бир аёғ бирла алифдек охир одоб ичра мен.

---

¹ Езилмай қолган сўз асл нусхада ҳам йўқ.

ДОҒМАН

Эй сени, жоно, фалак паймолиғингдин доғман,
Боққали бўлмас қуёш сиймолиғингдин доғман.

Кўзу қошингдин солиб юз фитна-ю ошублар
Даҳра аввал, сўнгра бепарволиғингдин доғман.

Ёзибон бедод учун хатлар юзинг авроқида,
Золими яғморақам мирзолиғингдин доғман.

Шамъдек мен бунда йиғлаб, ғайр ила ҳар қайдасен,
Кеча тонг отқунча базм оролиғингдин доғман.

Мутлақо фарёду афғонларға солмайсан қулоқ,
Эй ситампарвар, бо истиғнолиғингдин доғман.

Он ҳама ёдингда чеҳрам сориг, ашким ол эрур,
Охир, эй сиймин бадан, раънолиғингдин доғман.

Паст фитратлар ҳарими васлига маҳрам бўлиб,
Фурқатий маҳрум, ажаб, донолиғингдин доғман.

ЛОЛАДЕК ЮЗ БИРЛА

Лоладек юз бирла сайри боғингизга доғман,
Гунчалар бағриға қўйган доғингизга доғман.

Булбули дилхасталар овораи бехонумон,
Маскан этган гулшан ичра зоғингизга доғман.

Раддим айлар қўйингизни итларин ҳайрониман,
Шум рақибга йўл берур бўсоғангизга доғман.

Бахмали мушкин ичида илкингиздур лола ранг,
Хуни ошиқ ё хино тирноғингизга доғман.

Ўлтурарсиз бехирадлар базмида ўйнаб-кулуб,
Бизга қолганда дили ночноғингизга доғман.

Аввал-аввал лутфингиз ҳаддин зиёд эрди менга,
Эмди-эмди марҳамат камроғингизга доғман.

Куйдириб Фурқат ўтида, васлдин маҳрум этиб,
Элга андоғу менго мундоғингизга доғман.

КЕЛАРМУКИН?

Ўтмай нишот ул пари ўтру келармукин?
Жон чекти кўб бу гуссада қайғу келармукин?

Ҳасратда жон фиғор, кўнгулдур чўх интизор,
Ғорат нигоҳу ғамзаси жоду келармукин?

Мужда кетурди келмоғидин субҳидам сабо,
Хилъат бинафша, хатти суманбў келармукин?

Деманг мени фароғат ила ётти деб кеча,
Онсиз кўзумға зарраи уйқу келармукин?

Хун тутти даштларни кўзумнинг сиришкидин,
Ҳолим сўрарга кўзлари жоду келармукин?

Ойдек юзи фироқида мен йиғлабон кеча,
Олам кўзумға бўлди қаронғу, келармукин?

Нолам унинг қулоғига етурса гар насим —
Деб кулбасида Фурқатий борму, келармукин?

ЕР АЙЛАНСУН

Муқим ўлмай фалакким то қиёмат, ёр, айлансун,
Жамолингдин қилиб шамсу қамар рафтор айлансун.

Лабингдин дам урубон гунча оғзин қон тўла айлаб,
Жазоси шул паришон этса ким гуфтор айлансун.

Қилур бўлса юзунга гул таарруз боғбонларни,
Тутиб илкига маҳкам боғланиб бозор айлансун.

Муанбар кокулинг торини сунбул садқаси ўлсун,
Исидин мунфаилдур нофани тотор айлансун.

Итобу қаҳр тиғидин рақиблар шикваси бирла
Қилурсен бағримни тоқайғача афгор, айлансун.

Висолинга етолмай нотавон ошиқларинг, жоно,
Ҳамиша ҳажринг илкида асиру зор айлансун.

Дилим қон ила тўлди, охир ушбу ғуссадин ўлуб,
Қилолмай сенга ишқим сиррини изҳор айлансун.

Агарчи жавру зулминг Фурқатийға ошкор эттинг,
Ниҳоний лутф ҳам қил, билмасун ағёр, айлансун.

ОЙ КАБИ

Ой каби чиқдинг қизориб, дилбарим, ҳаммомдин,
Тобдин айлаб арақлар орази гулфомдин.

Ҳайрат абрўсида ҳам бўлди ўшал тоқи сароб,
Илгидин тушгач, чиқиб савти надомат жомдин.

Маст жавлон жомидин, ёраб, жаҳон майдонида,
Кўрмасин саркашлик ҳаргиз тавсани айёмдин.

Қатра-қатра терлар оқиб муаттар айлади,
Ҳар тараф ҳаммом ичин ул, гул каби андомдин.

Жомаи заррин кийиб, кун чашмадин чиққон каби
Зоҳир ўлди ул қуёшим гўшаи ҳаммомдин.

Этти тоби гармхона кўзлари андоқ сузук,
Дам уролмайду киши наргис била бодомдин.

Нарм ўлиб зери зақан оҳ амрикон собунидин,
...ҳам кўрмишки Фурқат сабр ила оромдин¹.

---

¹ Асли нусхада ўчган.

НАРГИСИ ШАҲЛОСИДИН

Менки ўлдим нотавон ул наргиси шаҳлосидин,
Бир такаллумда тирилдим лаъли руҳафзосидин.

Қадду рухсорини кўрса дафъатан ризвон агар,
Тўбидин кўнгул узар, ҳам жаннатул-маъвосидин.

Сабру сомонимдин айрилдим белу оғзин кўриб,
Иўқу борим қолмади пинҳон ила пайдосидин.

Васл учун ҳажрида жон бердим, вале бўлмас писанд,
Ўлдум ул мушкилписанд зебони истиғносидин.

Дийдан олам ёрур зулфи тунда олса гар —
Еттидин бир парда рухсори қамар сиймосидин.

Жисми ўлди шона-шона оқибат шамшоднинг,
Ул санам қаддиға қилгон даъвии бежосидин.

Айладинг таъриф, зоҳид, ҳури жаннат, воқиъан,
Яхши, дединг, қолмасун ҳар кимса ўз раъносидин.

Не қаро кунлар бошимға тушмади, аҳбоблар,
Холу хатти, ҳасрати бирла сочи савдосидин.

Бир кўрингач, телба айлаб ҳусниға, Фурқат, яна
Юз ёшурмиш ул пари ўз волаи шайдосидин.

НИГОР АЧЧИГИДИН

Улдум эмди нигор аччиғидин,
Ул жафопеша ёр аччиғидин.

Синдуруб жоми шишани ул шўх,
Базм ичра хумор аччиғидин.

Утлуғ ораз узраму кокул,
Тўлғонур ёки ёр аччиғидин.

Сакратиб рахш, қатлима чекти,
Қошидин зулфиқор, аччиғидин.

Утти чобуку термулуб қолдим,
Қилмади бир гузор аччиғидин.

Гулга етганда шод эмас булбул,
Йиғлади захми хор аччиғидин.

Мисли паркор қилди саргашта,
Чархи каж, нобакор аччиғидин.

Бўлса ҳар ким жаҳонда ширин ком,
Тотгай охир бирор аччиғидин.

Фурқато, чок этиб гирибонинг,
Йиғлама рўзгор аччиғидин.

ЭЙ БУТИ ЖАВРИ ФУЗУН

Эй бути жаври фузун, оху фиғонимдин сақин,
Гарқ эдар оламни чашми хунфишонимдин сақин.

Тиги бедодинг чекуб бежурм қатлим истама,
Доманинг тутқай сабо маҳшарда қонимдин сақин.

Оҳим ўқини Сурайёга уландургай дахи
Ижтиноб айла бу қаддичун камонимдин сақин.

Хизр ила Исонни васфин кўб дема, эй беадаб,
Ул хати ахзар, лаби мўъжиз баёнимдин сақин.

Воизо, тарк айлағил афсонаи ҳуру жинон,
Ул санам ишқида ўтлуғ достонимдин сақин.

Орази гулноридин кўнглум уйина душти ўт,
Ғайр меҳрила дудошган хонумонимдин сақин.

Фурқатий боқса рухинга, дер анга золим кўзинг —
Улма гофил ханжаримдин, бу синонимдин сақин.

ТУШУБДУР БОШИМА САВДО

Баҳор айёми бўлдию, тушубдур бошима савдо,
Қи лола баргидек кўнглумда юз минг доғлар пайдо.

Насими хуш тегиб бўлди ҳама ер сабзау хуррам,
Бисоти ранг-барангдин топти зийнат боғ ила саҳро.

Димоғига тегиб накҳат хуруш айлаб чаман аҳли,
Бири қумри, бири тўти, биридур булбули шайдо.

Аён этмиш ўзини, юзларидин бурқанин ташлаб,
Бири гулдур, бир наргис, бири савсан, бири раъно.

Худони санъатидин гул чиқармиш чангалистонлар,
Қўкарди санги хородин ажойиб лолаи хумро.

На мумкин борина азми тамошон чаман этмоқ,
Они ҳар бир гулидур жонға гўё наштари хоро.

Паривашларни доғи бир тараф, кўнглумда юз
минг **ғам**,
Тўлуб-тошар юрогим дам-бадам монанди дарё.

Қима айтай бу ўтлуқ ҳасратимни, эй мусулмонлар,
Ҳама жисмим куюб ахгар бўлубдур қолмайин асло.

Асири дарди ҳижронинг бўлубдур мубтало Фурқат,
Чу қумри доимо йиғлаб деюр, фарёду вовайло.

БЕРДИ ЧАМАНЛАРҒА САФО

Эй баёзи караминг берди чаманларға сафо,
Қадди мавзунинг хаёли сарв илкиға асо.

Мақдаминг ташрифидин, эй навбаҳор ижод шўх,
Очди гулшан ҳар гулининг баргидин дасти дуо.

Чарх майдонига сурдинг тунд, эй чобуксувор,
Етмасун пойи самандинг наълиға гарди қазо.

Чашми мардум рухларинг миръотидин касб этти нур,
Дил кўзи айлар анинг чун хоки пойинг тўтиё.

Жуз хати лаълинг мени дилхастага манзур эмас,
Хизр зулматдин кетурса боқмағум оби бақо.

Май ичиб тонг отқуча, рашк айлабон хуноби ғам,
Ғайр ила соғар чекиб ҳар қайдасен, эй дилрабо.

Лзми бозор айладинг ҳар сў боқиб танноз ўлуб,
Неча юз минг аҳли дониш бўлди ақлидин жудо.

Пойбўсинг орзусида ҳамиша жон чекиб,
Ўлтурур доим йўлингда Фурқатий бедасту по.

АНДАЛИБИ ХУШ НАВО

Эй малоҳат гулшанида андалиби хуш наво,
Вей фатонат иқтидорида Фалотундин расо.

Оразингдин хира моҳу офтоби ховарий,
Гарданинг байзолиғидин тийрадур субҳи сафо.

Сафҳан рухсоринг авроқида хатлар ёзилан
Мисраи баржастаси мазмунидур во-ҳасрато.

Жилва савдоси билан кулбам сари қилғил хиром,
Мақдаминг тупроғидур жон дийдасиға тўтиё.

Мушки анбар бўйи кўнглумни паришон айлади,
Қош келтурса шамими сунбулунг боди сабо.

Қосидеким еткурур кўйинг фазосидин хабар.
Сонурам билфавр келди ҳудҳуди шаҳри Сабо.

Кулбаи эҳзонда доим зор Фурқат интизор,
Кўз ўйин ашқида ғалтон ашқидин бедасту по.

ЯК БОРА ЕРИМ КЕЛСАЛАР

Кошки кулбам аро як бора ёрим келсалар,
Йўлларига жон нисор айлай нигорим келсалар.

Бир фақир и бебизоат, хаста дил, қашшоқмен,
Жондин ўзга тухфа йўқтур, шаҳсуворим келсалар.

Сўрсалар аҳволими, ғам жаврини торттинг дебон,
Дод этиб ушлаб инон, чобуксуворим келсалар.

Гул яқосин пора айлаб, ғунча бағрин қон қилиб,
Сайри боғ айларга ногаҳ гул узорим келсалар.

Сабру ҳушидин кетиб, жону кўнгул мажнун бўлур,
Нозу истиғно била Лайли шиорим келсалар.

Бўлғуси наврўзи олам то чиқиб ҳижрон қиши,
Юз очиб, бир-бир босиб фасли баҳорим келсалар.

Неча муддатдин бери Фурқатда қолган зормен,
Не саодатдур сўрорга ҳоли зорим келсалар.

МАСТИ БОДАИ ҲУСНУНГ

Масти бодаи ҳуснунг бўлмагон нечук жондур?
Ақлини бериб барбод, жумла халқ ҳайрондур.

Лоладек жамолингни бир йўли кўриб зоҳид,
Неча йилғи зуҳидин доғ ўлуб, пушаймондур.

Айлайин фидо минг жон, қўй қадам юзим узра,
Кўзга гарди наълингни сурмай сулаймондур.

Оразинг зиёсидин кечалар бўлуб равшан,
Хатларинг саводидин гарчи зулматистондур.

Боғ аро хиром этсанг барча эл кўруб айтур:
«Ҳур эрурки жаннатдин ер юзиға тушкондур».

Қоматингни нахлидин сарв ўлуб хижолатрез,
Хилъатинг баҳоридин мунфаил гулистондур.

Жаъди анбарин зулфинг ҳар хаму шиканжида
Минг асир мен янглиғ хотири паришондур.

Юзларинг гули аҳмар гулшани малоҳатда.
Гулни шохидек қаддинг ҳар тарафга ларзондур.

Фурқатий дилафгоринг телба, офият толгай,
Кўзларингки, ҳар соат қон тўкарга майлондур.

БИР ПАРИ ҲАЖРИД.

Ингламоқдин бир пари ҳажрида, эй аҳбоблар,
Ушг кўзимдин оқди қону сўнггидин зардоблар.

Турралиғ зулфини ёдини қилиб бутхонада,
Тушти тарсоларни зуннориға печу тоблар.

Беҳабар зоҳид санамлар ишқиға мункир ҳануз,
Қоши қайғуси била ҳам бўлса ҳам меҳроблар.

Айбим этма, соқиё, даврон аро маст ўлмасам,
Шарбати лаълидек эрмас бодаи унноблар.

Қатра-қатра ашкими сочдим, ғамидин ҳар бири
Ишқнинг дарёсидиндур гавҳари ноёблар.

Кеча туш кўрдимки, зулфин тебратур эрди насим,
Қилди ошуфта димоғим бу паришон хоблар.

Ғайр ила ёрим шароби ноб ичиб, мен Фурқатий
Рашк жомидин ичиб тонг отқуча хуноблар.

КЕЛИНГ, ЭЙ АҲБОБЛАР

Бу баҳор айёми бўлди, келинг, эй аҳбоблар,
Боғ аро нўш айлайик биз ҳам шароби ноблар.

Эмди жонпарвар насим бўлғоч, булут қатра фишон,
Гунчалар кулдию, юз очди гули сероблар.

Сарв уза қумри, гул узра андалиб афғонидин
Ўчди якбора чўчиб, наргис кўзидин хоблар.

Сабзалар узра мусалсал бўлди сунбул турраси,
Бир тараф савсан аросидин равондур облар.

Қони бир ёреки, гулгашт айласак қўл ушлашиб,
Бехалал, оҳиста-оҳиста, шаби маҳтоблар.

Лаългун соғарда, соқий, арғувоний бодани
Сибқориб бергум эрур, ғамдин дилим хуноблар.

Айб эмас, бош олмасам, Фурқат, нигор абрусидин,
Ким сужуд этмабди, топса бу сифат меҳроблар?

УЛ ҚАРО КЎЗ...

Ул қаро кўз кўзларига сурма бежо тортадур,
Балки андин даҳр эли ортуқча ғавғо тортадур.

Қошлари остида гўё икки фаттон кўзлари
Икки ҳинду баччадурким ёндашиб ё тортадур.

Телбаланмиш зулфини савдосидин девоналар,
Қайға борса ўлтуруб ерға чалипо тортадур.

Жон ила кўнгул талошур, эй санам, дарду ғаминг,
Бирни сол кўнглумғаким, жон бирни танҳо тортадур.

Қоқулингдан бўй олган боғнинг тупроғидур,
Боғбон сотмоққа доим мушки соро тортадур.

Не билур Юсуфки, нозу ҳусн ила мағрурдур,
Ул қадарким ишқ дардини Зулайҳо тортадур.

Ишқни пинҳон тутарға бўлма шайдо, э кўнгул,
Мушк пинҳон бўлса бўйи ошкоро тортадур.

Чархи кажрафторнинг бир шевасидин доғман,
Айшни нодон суруб, кулфатни доно тортадур.

Сориг олтун касрати кўнгулни айлайдур қаро,
Чунки сафро бўлса ғолиб, ўзга савдо тортадур.

Булҳаваслар торта олмас, нозанинлар нозини,
Фурқатийдек бекасу шўрида, расво тортадур.

КЕЧАЛАР

Маҳвашо, сенсиз менга маҳзун қаронгу кечалар,
Йиғларам андоқки, ашкимдин улус сув кечалар.

Хуснингга баркаш қилурга тонгга тегру интизор,
Оч юзингким, кўкда ой бирла тарозу кечалар.

Ўдима холинг саводи тушгач, эй ваҳшийнигоҳ,
Кўзларимга мутлақо келмайди уйқу кечалар.

Эй назокат гулшанида сарв қадди наврасим,
Тортарам қумри каби ҳажрингда ёҳу кечалар.

Ламъан хуснинг тушиб, солғай жаҳонга барқлар,
Раҳм қил жону жаҳонга боқма, кўзгу кечалар.

Дилбаро, васлинг муяссар бўлмаса йиглаб ёнай,
Тобакай ҳажрингда оғушимда зону кечалар?

Йўл адошиб кўкда ой ҳоли паришон ўлмасун,
Бир мурувват кўргазу тарқатма гису кечалар.

Нўш этиб, ҳар қайдасан, ағёр ила гулгун шароб,
Рашкдин мунда ичиб мен заҳру қайғу кечалар.

Халқ ичига тушмасин ошуб, кўрдик деб ҳилол,
Кўчага чиқма, намоён этма абру кечалар.

Айларам то субҳ мен, йиглаб, гирибонимни чок,
Айлабон сен ғайрни базмида кулгу кечалар.

Нега, Фурқат, чекмайин кунлар ғамингдин оҳким?
Муттасил афғон ишимдур сендин айру кечалар.

КЕЛТУРУР

Кўйиҗга беҳуд мени ул чашму абру келтурур,
Соҳиредурким, нетай, тебранса бир мў келтурур.

Зулфидин ёрим юзи ўлмас намоён, не ажаб?
Расм эрур ой ёрими тунни қаронғу келтурур.

Учти уйқу, белу оғзидин дегач, бир бор у йўқ,
Дер эмиш ровий ғалат: афсона уйқу келтурур.

Ашки доғ эзган жигарни келтуруб кўз йўлидин,
Пора-пора лола баргин гўйё сув келтурур.

Чеҳраи зардим кўриб шод ўлса айб эрмаски ёр,
Заъфароний бода ичган чоғда кулгу келтурур.

Ишқ савдосидин ўлғон дардисарға, эй табиб,
Берма сандал ким, иложи бор, зону келтурур!

Маҳвашимни ҳуснига баркаш қилурға ҳар кеча,
Тонғга тегру чарх ой бирла тарозу келтурур.

Дояи даҳр ахтариб топмай мисоли оқибат,
Макр ила ночор қаршусиға кўзгу келтурур.

Кўзлари бир ғамза бирла ваҳши кўнглим қилса сайд,
Фурқатий, ёлғон эмас, гар Чиндин оҳу келтурур.

МУШКИ ХҲТАНДАНДУР

Муанбар хатларингни бўйи на мушки Хўтандандур?
Магар райҳони жаннат ерга тушган ўлса андандур.

Лабинг ёқути нобидур ва ё маржони сероби,
Нечук ўхшар анга лаъли Бадахшону Ямандандур.

Эмас, жоно, гирибонингдаги дур тугмалар ранги,
Мунаққаш кўйлагингни оқлиги акси бадандандур.

Узоринг барги гулдин нозигу, хушранг, хушбўроқ,
Бу янглиғ тозау тар гулки, ёраб, қай чамандандур?

Бағирга лабларинг ёдида тўлган қонни бўҳтондин
Кўзим айтурки: сандандур, кўнгул айтурки: сандандур.

Дубора кўрмасун, ҳар ким рухингдин бенасиб ўлсун,
Бузуб қуллиғни аҳдинким, агар паймон шикандандур.

Қачон лойиқ лабинг шаҳди хирадсиз булҳавасларга
Эмас тўти, алар табъи баса зоғу зағандандур.

УЛ ПАРИДЕК

Ул паридек қайси дилбарни рухи гулгуни бор?
Ҳам тишидек қайси дарёни дури макнуни бор?

Сарвни жониға ўт солди ўзин айлаб фароз,
Олло-олло они қайдоғ қомати мавзуни бор?

Фикрат аҳли диққатидин ҳеч равшан бўлмағой,
Нуқтаи оғзини ҳар ҳарфини минг мазмуни бор.

Икки солим кўзлари тўкмакка қон ул навъ ким,
Ҳар бири бўйнида ноҳақ минг кишини хуни бор.

Кўзларимдин мавж урар ашки муҳаббат, айб эмас,
Дилда айлайдур талотум, ишқни Жайҳуни бор.

Меҳрибонлик шева айлаб шодком айлай деса,
Қайда мендек Фурқатий бир хотири маҳзуни бор?

САРВУ ГУЛДА ЙЎХ ТАРОВАТ

Сарву гулда йўх тароват қадду рухсорингдадур,
На фасоҳат тўтида, нутқи шакарборингдадур.

Юсуфи Мисри малоҳат сен, жаҳон аҳли ҳама
Нақди жон қўлга олиб бир умр бозорингдадур.

Даҳрни кўб фитна қўзғоб қон ила тўлдурғуси,
Буйла сеҳромузликким чашми маккорингдадур.

Қайси лоф ишқингда урган инжимас жавринг чекиб,
Сабру тоқат айламоқ мендек жигархорингдадур.

Урмасун машшота тор очмоққа бепарво тароғ,
Мискин этган юз кўнгул шабранги таррорингдадур.

Сен жафоға мойил этдинг ёрими десам, фалак
Деди: мендин кўрмаким, золимлиғ ўз ёрингдадур.

Мурдаларни юз нафас бирла Масиҳо тиргузур,
Бўлса юз жонбахшлиғ бир лафзи гуфторингдадур.

Хўб эмас аҳли муҳаббатга жафодин инжимоқ,
Негаким юз лутфу эҳсон ҳар бир озорингдадур.

Улса бок эрмас, аёгинг остида гулшан аро,
Хун баҳойи юз чаман товус рафторингдадур.

Нозпарвар сиймбарлар кўб эрур ҳусн аҳлидин,
Деса бўлғай аз қатори кафшбардорингдадур.

Ишқ аро шўридан нокомларнинг шеваси,
Фурқатий, ошифта ҳоли сийна афкорингдадур.

КЕЛУР

Кўз тутуб мен нотапон, бу кеча жононим келур,
Келмади жононим эмди ҳалқума жоним келур.

Шод ўлунглар зулмати ҳижрондаги муштоқлар,
Арзи дийдор айлаб ул хуршиди рахшоним келур.

Барча ерни лолагун этса сиришким тонг эмас,
Йиғлаб ул гул ҳажрида эзган жигар қоним келур.

Кўзларим мардумлари чиқти тамошо қилғоли,
Ҳар тарафга тўлғониб сарви хиромоним келур.

Бешан ҳасратда бўлдум, турфа бир саргаштамен,
Ҳар қою ҳори алам илқида домоним келур.

Кўзларимни пардасин йўлиға пойандоз этиб,
Нақди жонимни нисор айлайки, султоним келур.

Итлорини қутиға бағрим кесиб айлай кабоб,
Фурқатий, кулбамға мундоғ яхши меҳмоним келур.

ГАПУР

Ҳасратий, кел-кел бери, ул шўхи жонондин гапур,
Фитна солған олама ошуби даврондин гапур.

Боғ аро мен, пистау бодом ила йўқтур ишим,
Ул кўзи шаҳлодин айтиб, лаъли хандондин гапур.

Лашкари ғам остида қолдим чунон помол ўлуб,
Мўр аҳволин кўруб, бир дам Сулаймондин гапур...

Қоқули савдосидин ошуфта ўлди жону дил,
Узгалар савдоларин зулфи паришондин гапур

Бошинг учун, эй муҳаббат баҳрининг ғаввосиким,
Қамбаҳо тошингни ташлаб дурру маржондин гапур.

Ваъдалар айлаб эди, бориб сени қатл айлагум
Аҳдини синдирдиму ул ваъда ялғондин гапур.

Қумрии жўлидаға сарви равон таъриф қил,
Булбули дилхастага саҳни гулистондин гапур.

Қўнглум олғонда деди: сен-сен висолим маҳрами,
Эмди ташлаб ҳажрига, табъи пушаймондин гапур.

Сайри гулшандин менга дам урмоғил, эй боғбон,
Ул пари Мажнуни мен, дашту биёбондин гапур.

Васлидин дам урма кўб, эй ошиқони булҳавас,
Ғар муҳаббат аҳли эрсанг доғи ҳижрондин гапур.

Уз диёридин адашган, Фурқатий девонамен,
Чўғзи ҳар вайронадурмен, байтул-эҳзондин гапур.

ЮЗ МИНГ КИТОБ АЙЛАР

Тулуви оразингдин нури хуршид иктисоб айлар,
Фалак тоқи уза андин кейин оламға тоб айлар.

Ул икки майпараст наргисларинким, бир ниғаҳ бирла,
Жаҳон аҳлиға ҳосил нашъаи хумми шароб айлар.

Ҳужуми хатти сабзинг лаълинг атрофида андоқким,
Тушубон хайли тўти тоза шаккар интихоб айлар.

Рухингда бода тобидин арақларким ўлур зоҳир,
Муаттар арсан оламни чун бўйи гулоб айлар.

Агар йўқ тоқати мадди нигоҳингға, нетонг, кўнглум,
Ани тасвири минг ойинани бағрини об айлар.

Жамоли бокамолинг қайси бир васфин адо қилғой,
Дақойиқ бобида шоир агар юз минг китоб айлар.

Эрур саргашта бошим юз нишонлиғ ғамни тошидин,
Ҳазин жонимға ҳажринг, айланай, мунча азоб айлар.

На хуш эрди висол оромгоҳида омон бир дам,
Етиб ҳажринг бошимға, эмди ҳар дам инқилоб айлар.

Нигорим, анда сен шаб ноз айлаб ғайр базмида,
Қулунг Фурқат бу ерда нола торини рубоб айлар.

ЭИ ЛУТФИ КАМ

Эй лутфи каму жафоси чўх ёр!
То чанд чекай гамингда озор?

Иўқдир кечалар кўзимда уйқу,
То субҳ бўлиб гамингда бедор.

Ҳайҳот, бу чархи вожгунни
Бир жонима кулфати бу миқдор.

Моҳи рамозонки файзи чўхдур,
Охир менга сенсизин на даркор?

Ҳар шом менга наволаи гам,
Қисмат бўлубон қилурга ифтор.

Хуни жигарим шажарда шарбат,
Юз пора кўнгул кабоби тайёр.

Оз тоқатиму кўб эътиқодим,
Эй сенга фидо, бу озу бисёр.

Эй қоши камон, мижанг ўқидин
Юз чок кўнгул, бағирлар афгор.

Авбош ҳужуми бир тарафдин,
Бир сори жафойи таъни ағёр.

Бедард изоси бир тарафдин,
Бир сори жафойи чархи ғаддор.

Қон йиғламайин ҳамиша Фурқат,
Нетсун сенга бўлса ошиқи зор.

САЙРИ БОҒ ЭТСАНГ НЕТАР?

Фасли гулдур, мен била бир сайри боғ этсанг нетар,
Хаста кўнглум эски ғамлардин фароғ этсанг нетар?

Юз очиб, гулни қилиб охир паришон рўзгор,
Ғунчани таъин табассум бирла чоғ этсанг нетар?

Тушти жонлар риштасиға фикрдин то бу гиреҳ,
Печ торидин очиб, зулфинг тароғ этсанг нетар?

Даври гардун инқилобидин баса ғамнокман,
Дилбаро, бир жом ила таъимни чоғ этсанг нетар?

Телбадурмен кокулинг занжирининг савдосида,
Ташлабон бўйниға бу мажнунни соғ этсанг нетар?

Қон қилиб гулшанда гул бағрин қизил дастордин,
Лола кўксин дашт аро доғ узра доғ этсанг нетар?

Фурқат ўлди оқибат ишқингда беному нишон,
Бор эди бир хастае дебким сўроғ этсанг нетар?

ФАСЛИ НАВБАҲОР УЛДИ

Фасли навбаҳор ўлди кетибон зимистонлар,
Дўстлар, ганиматдур, сайр этинг гулистонлар.

Субҳидам тушуб шабнам бўлди сабзалар ҳуррам,
Гул уза томиб кам-кам ёғди абри найсонлар.

Настаран ювиб юзни ёсуман тузиб ўзни,
Наргис очибон кўзни интизори ёронлар.

Бир саҳар эдим уйғоқ, ўт тутошти оламга,
Тоғлар чекиб ларза, титради биёбонлар.

Қумрилар қилиб ку-ку, булбул айлабон чаҳ-чаҳ,
Сарв гул уза доим тортар оҳу афгонлар.

Булбул ўқуғоч йиғлаб субҳидам хазон фаслин,
Гунча қон ютуб, юз чок этти гул гирибонлар.

Кечтилар вафо аҳли қолмайин тутуб савсан,
Кийди кўк қилиб сунбул зулфини паришонлар.

Қуймасун бу савдода не учун димоғимким,
Ранжу ғуссада доно, кечса шод нодонлар.

ИИҒЛАТИБ ОШИҚ ДЕГАННИ

Ииглатиб ошиқ деганни зор қилмоқ шунчалар,
Раҳм ила бир боқмайин афгор қилмоқ шунчалар.

Ўзга ерлик одамега неча айлаб илтифот,
Бир маҳалла одамини хор қилмоқ шунчалар.

Лаъли майгун устина изҳор этибон хатти сабз,
Зор қолган кўнглими зангор қилмоқ шунчалар.

Мубталоларга боқиб ҳоли дилини сўрмайин,
Ҳар нечук одамлара гуфтор қилмоқ шунчалар.

Боғни сайр эткали товусдек айлаб хиром,
Сарву гулни ер била ҳамвор қилмоқ шунчалар.

Сен қулум деб мендин аввал хатти иқрори олиб,
Ўз қулидин охири инкор қилмоқ шунчалар.

Қаҳру, жавру зулми устодидин олиб сабоқ,
Бевафолик дарсини такрор қилмоқ шунчалар.

Куйдуруб рашк ўтиға пайванд дили бечорани,
Ҳар нечук ножинсларни ёр қилмоқ шунчалар.

Рўбарў келганда боқмай, бир такаллум айламай,
Фурқатий шўрида дилдин ор қилмоқ шунчалар.

СИТАМКОР ҰЛДИ ҰХШАЙДУР

Мени номехрибоним кўб ситамкор ўлди ўхшайдур,
Жафожўю ғазабноку дил озор ўлди ўхшайдур.

Рақибии рўсияҳларга вафою марҳамат айлаб,
Мени маҳзунға жавру зулми бисёр ўлди ўхшайдур.

Ушал нозик бадан, симин зақан маҳбублар шоҳи,
Мени кўздин солиб агёра дилдор ўлди ўхшайдур.

Таҳайюрдин ҳамиша волау мадҳуш ўлмишмен,
Кўзум ойинаси то қатъи дийдор ўлди ўхшайдур.

Мени кўрган кишилар кўҳна хашхоший хаёл этти,
Басе ҳажрингда чеҳрам заъфаронвор ўлди ўхшайдур.

Кўзин мардумлари диним уйини айлади торож,
Сочи ҳар торидин бўйнуғға зуннор ўлди ўхшайдур.

Такаллум айламас нечун мени Мажнун адосиға,
Магар оҳу фиғонимдинму озор ўлди ўхшайдур.

Бало дорил-қазосида чу ишқим маҳзарин олмас,
Мени даъволарим билкулли бекор ўлди ўхшайдур.

Бу ҳасрат ўтида кул бўлди Фурқат ўртаниб охир,
Тани бир ўтга тушган барги ашжор ўлди ўхшайдур.

СЕНИНГДЕК ГУЛ УЗОР ҰЛМАС

Жаҳон боғни ахтарсам сенингдек гул узор ўлмас,
Суманбар, сарв қомат, гунча оғизлиқ нигор ўлмас.

Йўлниг узра бўлиб гар тупроғимдин юз забон наргис,
Очилса сен учун, тонг йўқ, демаким интизор ўлмас.

Кўзинг махмуридурман сипқориб ўтган билан соқий,
Шароби ноб ортиқ, дурддин рафъи хумор ўлмас.

Нечук бедодгар, бераҳм дилбарсанки, ишқ аҳли,
Жаҳон таркин қилибон, жон бериб ҳам эътибор ўлмас.

Қулнигман, ҳар на қилсанг айлагилким, ихтиёрингдур,
Инону ихтиёрим сенда, менда ихтиёр ўлмас.

Кечубдурман, сени ёр ўлса шояд деб, диёримдин,
Кетай ёр ўлмасанг эмди, диёринг ҳам диёр ўлмас.

На деб ранжида бўлдингким, бу ёзган номада дебсан:
«Қасам ичсам агар сендек киши бизларга ёр ўлмас».

Бўлиб савдозада ишқинг ҳавосидан ҳазин кўнглум,
Дамп гул накҳатидин тургали Фурқат қарор ўлмас.

ИНДАМАС

Не эрур журмимки, кўрса ул ситамкор индамас,
Гарчи ишқида қилурмен нолаю зор индамас.

Учрадим қандоғ ситамгар дилрабоға, оҳким,
Тиғи жавридин қилиб бағримни афгор индамас.

Лоуболу шўхдурким, маҳзи истиғно қилиб,
Бўлса ҳам аҳволи зоримдин хабардор индамас.

Иўлида бошимни помол айласам ҳам соядек,
Зарра парвоси йўқ ул хуршиди рухсор индамас.

Индаса раҳми келиб шоядки деб, Фурқат, анга
Тўғри бўлсам лоақал кўрганда бозор индамас.

ҲЕЧ МУСУЛМОН АЙЛАМАС

Сен каби бад меҳрликни ҳеч мусулмон айламас,
Айлағай лекин жафоу жавир чандон айламас.

Орази хўбингни ҳар ким кўрса гулшан сайрида,
Орзуйи жаннатул-фирдавсу ризвон айламас.

Уйнасанг чун ламъа ҳайрон кўзларимда, эй пари,
Жилвасин ойинаи хуршиди рахшон айламас.

Айладинг жонимға бедод устиға бедодлар,
Душманиға бу ситам ҳеч номусулмон айламас.

Ийди рухсоринг аро икки ҳилолингни кўруб,
Қандоғ одамдурки бир жонини қурбон айламас.

Бодаи лаъли лабингдин қатра нўш эткан киши,
Умр пчида ёд ҳаргиз оби ҳайвон айламас.

Маҳрам ўлмай васлингга кўз ёшим ўлди бешариқ,
Сенсиз, э ороми жон, най манча¹ афгон айламас.

Кеттинг агёр ила Юсуф талъатим саҳро сори,
Байтул-эхзон йўлга мендек пири Қанъон айламас.

Васл савдосиға берди Фурқатий жон нақдини,
Кўрмаса суде агар чанди, пушаймон айламас.

---

¹ Маҳрам, Бешариқ ва Найманча — Қўқон атрофидаги қишлоқлар номи, лекин биз шеърнинг асли мазмунини чиқариш учун бу сўзларни кичик ҳарф билан ёздик.

ЭЙ САРВ ҚОМАТ

Бўйингдин ўргулай, эй сарв қомат,
Гули наврастан боғи латофат.

Хирад бобида Афлотун фатонат,
Такаллум чоғида тўти фасоҳат.

Ана қадду, ана ҳусну, ана хулқ,
Киши кўрган эмас мундоғ латофат.

Қаю бир васфини тақрир эгарман,
Аёғдин бошғача кони малоҳат.

Юзингдин пардани олсанг на бўлғай?
Сонурман гўйё бўлди қиёмат.

Жафо бўлмас, нигоро, мундин ортуқ,
Ғамингдин қолмади жонимда тоқат.

Мени йиғлатма кўб, эй меҳри йўқ ёр,
Ўзинг инсоф қил кимда бу ҳолат?

Кўнгул афғор ўлуб эл таънасиндин,
Тегиб бошимға кўб санги маломат.

На бўлғай йўқласанг Фурқат қулингни,
Бўйингдин ўргулай, эй сарв қомат?

ХАЙРИЯТ

Келди ҳолимни сўраб бул кун нигорим хайрият,
Етти ўхшар кеча чеккан оҳу зорим хайрият.

Лашкари ғам поймол этган эди айлаб ҳужум,
Ногаҳон келди етиб ул шаҳсуворим хайрият.

Ул париру ҳажрида ҳар лаҳза қон йиғлар эдим,
Вожгун этмиш жаҳонни ашкборим хайрият.

Жавр этиб, солса қаро кунлар бошимға найлагум?
Шодлик бирла ўтар лайлу наҳорим хайрият.

Наҳси ҳижрондин чиқиб топдим висоли саъдни,
Толъим ҳамдам бўлубдур, бахтиёрим хайрият.

Қолди кўнглум ажрамай ул ёр ила вақти видоъ,
Келди қолмай яхши жони беқарорим хайрият.

Келди якбора саманди нозни жавлон бериб,
Қайда Фурқат зор деб, чобуксуворим хайрият.

БИР КЕЛИБ КЕТ

Бу ерга, шўх барно, бир келиб кет,
Худо ҳаққи, нигоро, бир келиб кет.

Юзинг гул, қоматинг шамшоди жаннат,
Аё зулфи сумансо, бир келиб кет.

Жамолинг соғиниб девона бўлдум,
Эрурмен зори танҳо, бир келиб кет.

Агарчанде бу ёна келмасанг ҳам,
Қилиб маҳзи тамошо бир келиб кет.

Фидо бўлсун сенга бу жисму жоним,
На қилсанг қилғил, аммо бир келиб кет.

Улукға бир сўз ила жон берурсен,
Лаби лаълинг Масихо бир келиб кет.

Жамолинг кўргали, эй дастан гул,
Бўлурмен турфа шайдо, бир келиб кет.

Аё эй қумрийи боғи малоҳат,
Аё эй қадди раъно, бир келиб кет.

Мурувват қил менга ҳуснунг закотин,
Бўлур дафъи балое, бир келиб кет.

Тунумдур тийрау ошуфта ҳолим,
Бўлуб ойдин мусаффо, бир келиб кет.

Ҳамиша мунтазир Фурқат гуломинг-
Ки бўлсун дафъи савдо, бир келиб кет.

ҒАЛАТ

Шеваи меҳру вафо дилдорлардиндур ғалат,
Зулфи сунбул орази гулнорлардиндур ғалат.

Айламас ҳаргиз мурувват ошнолар, ёрлар,
Айламоқ гашти вафо агёрлардиндур ғалат.

Ҳар нафас юз минг жафога мубтало айлар кўзи,
Истамок хурсандлик хунхорлардиндур ғалат.

Лабларидан нуши дору айламанг уммидким,
Орзу этмок даво беморлардиндур ғалат.

Кеча-кундуз жон узар бечоралар бир пул учун,
Айламоқ чашми карам тужжорлардиндур ғалат.

Тошбағирлардин мурувват истамогликдур хато,
Шишага раҳм айламоқ сангхорлардиндур ғалат.

Фисқ аҳлидин хато уммиди эҳсону сахо,
Зухду тақво истамоқ фужжорлардиндур ғалат.

Фурқат, абнои замондин шиква қилмоқлик на суд,
Чунки уммиди вафо ғаддорлардиндур ғалат.

ФАСЛИ БАҲОР ЭМАСМУ

Ойнаи жамолинг фасли баҳор эмасму?
Гулшанда сарв қаддинг бир жилвазор эмасму?

Чоғлаб камони абрӯ мижгон ўқини боғлаб,
Чиқсанг миниб самандинг яхши шикор эмасму?

Зулфи сиёҳинг, эй гул, сунбул ақида айлар,
Дерлар, ғалат, халойиқ, мушки татор эмасму?

Шаҳди висолинг андоқ кавсар суйидин оқроқ,
Заҳри фироқинг аммо оғуйи мор эмасму?

Жонимға ҳар жафо қил, кетма даме назардин,
Сенсиз фарохи олам кўзимға тор эмасму?

Айни саҳарда чеккан оҳимдан ихтироз эт,
Уртангай аҳли олам ўтлуғ шарор эмасму?

Жавринг ўқидин ўлди бағрим ҳазор пора,
Ҳар пораси ҳазорон андар ҳазор эмасму?

Қайда кетай бош олиб дарду аламларингдин,
Балойи ғам, нигоро, ҳар ерда бор эмасму?

Кўрсат ниқобинг очиб рухсори аҳмарингни,
Ойинавор Фурқат, кўб интизор эмасму?

БИР МЕНМУ

Асири чашминг оҳуи биёбон ўлди, бир менму?
Кўруб эйина ҳам ҳуснингни ҳайрон ўлди, бир менму?

Ҳазар қилма сари кўйингда мен ҳам айласам маскан.
Хатинг Хизри муқими оби ҳайвон ўлди, бир менму?

Мазоқи лаъли нобинг ҳасратида гунча бечора
Гулистон ичра багри таҳ-батаҳ қон ўлди, бир менму?

Агар турмасдур ашким, таъна қилманг ёр базмида,
Бу оқшом шамъи ҳам маҳфилда гирён ўлди, бир менму?

Дамодам қадду рухсоринг ғамида булбулу қумри,
Гулу сарв узра кўрким, зору нолэн ўлди, бир менму?

Нигоро, қўйма миннат жонима васл ичра деб Фурқат,
Жамиъи ошиқинг мамнуни эҳсон ўлди, бир менму?

ЖОНЛАР КАБОБ ЭМАСМУ

Ишқинг ўтида, жоно, жонлар кабоб эмасму?
Қилмас эсанг тараҳҳум ҳолим хароб эмасму?

Зулминг шарорасидин дўзах зуҳур айлаб,
Жаврингни шўришидин рўзи ҳисоб эмасму?

Дерлар арақ юзингда кўрганда баъзи оқил,
Ул сув ҳаё гулидин битган гулоб эмасму?

Бағрим эзилса тонг йўқ тушганда бир нигоҳинг,
Ҳуснунгни бир кўрубон ойна об эмасму?

Ойинан жамолинг таъбири маҳв бўлса,
Лаълинг саволиға жон бермоқ савоб эмасму?

Жону жаҳонға раҳм эт, йиғлатма кўб мени зор,
Оламға кўз ёшимдин оби азоб эмасму?

Ноз ила ўлдурурсен васл ичра гар ризомен,
Бўйнулмағи тори зулфунг мушкин таноб эмасму?

Рахши вафо минибон дил кишварини сайр эт,
Бир неча кун ганимат аҳли шабоб эмасму?

Гар келса қўлдин, эй ёр, берма чибинға озор,
Беш-олти кун бу фурсат ўтгой шнтоб эмасму?

Султони мулки хўби сен-сен, нигор, гоҳи
Фурқат фақир ҳолин сўрсанг савоб эмасму?

ЭЛ ИЧРА ИШҚ ДОҒИН

Эл ичра ишқ доғин ифшо қилиб бўлурму?
Монанди лола ўзни расво қилиб бўлурму?

Бозори ишқа кирса рахти висол ҳаргиз,
Жон нақди қўлга олмай савдо қилиб бўлурму?

Етмиш ики маротиб бу йўлда ўзни сотмай,
Ишқини Боязиддек даъво қилиб бўлурму?

Чилтан шаробин ичмай, бош ўйнамай чу Мансур,
Дор узра деб аналҳақ ғавго қилиб бўлурму?

Сўюб терингни осмай ошиқ Насимий янглиғ,
Жонсиз жасадни бетил гўё қилиб бўлурму?

Ғофилни суҳбатидин жон борича қочинглар,
Дўзах аро чунончи маъво қилиб бўлурму?

Эй булҳавас, қўй эмди, беҳуда чекма заҳмат,
Тақлид ичинда таҳқиқ асло қилиб бўлурму?

То дарди ишқ тегмай, йиғлаб жигарни эзмай,
Фурқат каби сиришким дарё қилиб бўлурму?

УЛ ШҰХ

Муҳаббат домиға кўнглум гирифтор айлади ул шўх,
Қачонким донаи холин намудор айлади ул шўх.

Харобот ичра келгач муҳтасиб таъзир этмоқ-чун,
Тутуб бир жом ани ҳам масти идбор айлади ул шўх.

Қурубдур ғамза тийрини, қочинг, турманг, мусулмонлар,
Чекиб абру камонин азми бозор айлади ул шўх.

Бўлуб помол шамшоду сановбарким хижолатдин,
Бу қад бирла гулистон ичра рафтор айлади ул шўх.

Рақибо, бўлма хуррам васлига маҳрам бўлурмен деб,
Менингдек мубталосин мунча афгор айлади ул шўх.

Неча қон йиғласам нозу тағофулдин, назар солмас,
Кўзумча кўзи шум агёрни ёр айлади ул шўх.

Утарда тухфаси бирла юзин ҳар ёна тўлғайдур,
Магар девона Фурқатни кўруб ор айлади ул шўх.

САЙРИ ГУЛИСТОН АЙЛАГАЧ

Ерга помол ўлди гул сайри гулистон айлагач,
Гунча қон ютти яна лаълини хандон айлагач.

Ул бараҳманзода ҳар дам барқдек ўйнаб-кулар,
Йиғлатиб, кўз ёшими абри баҳорон айлагач.

Ақл ила ҳушим кетиб, ҳайратда қолдим ул даме
Бурқаъин очиб юзин андак намоён айлагач.

Тутмиш олам арсасини сунбулу райҳон иси,
Хасталар кўнгли каби зулфин паришон айлагач.

Бўлди Мажнундек муқими дашти андуҳи фироқ,
Ҳар кишиким орзуйи васли жонон айлагач.

Чун нигор этмиш қўлин хун ила ийд ўлғоч нигор,
Кўрсатиб бир йўл ҳилолин элни қурбон айлагач.

Фурқат, ул ошуби даврон этмади бир қатла ёд,
Бизни расвойи жаҳону зору ҳайрон айлагач.

ҲЕЧ АСАР ЙЎҚ

Рамзи даҳонидин сўз, не дейки ҳеч асар йўқ,
Йўқ сўзни бор демоққа эл ичра мўътабар йўқ.

Шайдо кўнгул ўшал кун кетти бўлиб гирифтор,
Не бўлди, келмагидин то ҳоли бир хабар йўқ.

Юрса ўзини ташлаб, ҳар сори жилва бирлан,
Биллоҳки, озмаган дил, эзилмаган жигар йўқ.

Доим иши тағофул, қандоғ иложи охир,
Юз йўл ўлиб тирилса, ўтганда бир назар йўқ.

«Хўбларға зўру ё зар»— эл ичра бу масал бор,
Мен хастани, фиғонким, илгимда зўру зар йўқ.

Осон анинг висоли бўлмас экан муяссар,
Йўқ эрса, гарчи мушкил мен қилмаган ҳунар йўқ.

Найлайки, ҳақ яратмиш Фурқат мени сияҳрўз,
Шомимда бор узун тун, лекин анга саҳар йўқ.

КЕЛ ЭРТАРОҒ

Сўрғоли ҳолимни, эй қоши қалам, кел эртароғ,
Йиғламоқдин қолмади кўзларда нам, кел эртароғ!

Сендин айру гўшаи ҳижрон аро ёлғиз топиб,
Ўртаға олди мени дарду алам, кел эртароғ!

Марҳабо, бош устина, айлаб карамлик шаҳсувор,
Кўзларимни устина қўйғил қадам, кел эртароғ!

Муддатедур даҳр аро топмай вужудингдин сўроғ,
Эл аро анқо каби бўлдим адам, кел эртароғ!

Эй хуш ул тунлар фироқинг ёдима келмас эди,
Билмайин комим висоли муғтанам, кел эртароғ!

Бистарим хоки мазаллат, ҳамдамим андуҳдур,
Ҳасратингда масканим бўлғунча ғам, кел эртароғ!

Фурқатий ошuftадил то чанд тортар интизор,
Дилда тоқат қолмади, жоним-танам, кел эртароғ!

МАСНАВИЙЛАР ВА МАНЗУМ АСАРЛАР

ИЛМ ХОСИЯТИ

Дейин сўз илмни хосиятидин,
Баён айлаб, анинг моҳиятидин.

Бу сўзни гўши бор одам эшитсун,
Ўзида ҳуши бор одам эшитсун!

Кўпайди илм ила ҳикмат жаҳонда,
Кўрунг ўтган замондин бу замонда.

Сикандарким жаҳонга шоҳ эрди,
Сипаҳ анжум, фалак хиргоҳ эрди.

Наким офоқ ародур баҳр ила бар,
Ҳама ўлмиш эди анга мусаххар.

Юруб барча ани ҳукми йўлига,
Низоми мамлакат олди қўлига.

Аниким, лашкари оламга тўлди,
Низоми забт ҳикмат бирла тўлди.

Бор эрди тўрт минг соҳиб заковат,
Ҳамиша хизматида аҳли ҳикмат.

Алар ҳар қайси монанд Арасту,
Хирадда балки Афлотунга қаршу.

Алар ичра эди лекин Фалотун
Ҳами илму ҳикмат бирла афзун.

Қилиб бир неча ҳикмат ошкоро,
Ажалга қилғудек бўлди мадоро.

Неча илму неча фан, андин ижод,
Улуб хосиятидин олам обод.

Сикандар амри бирла ҳикмат ойин,
Қилиб ойна андоғким жаҳонбин.

Жаҳонда хоҳ баҳру хоҳ бардур,
Ушал ойна ичра жилвагардур.

Агар қилса жаҳонбинлиқ таманно,
Боқиб андин қилур эрди тамошо.

Кўрар эрди қилиб анга назора,
Вале йўқ эрди сўзлашмоққа чора.

Иложин аҳли ҳикмат қилмади ҳеч,
Қилурди, лек илмин билмади ҳеч.

Эрур шаҳларга лозим давлатидин,
Улур воқиф раият ҳолатидин.

Хабардор бўлса доим мамлакатдин,
Бериб нома, олиб сўз ҳар жиҳатдин.

Йироқ ерларга ёзмоқ бўлса мактуб,
Бориб келгунча ўтмишди замон кўп.

Қолиб шаҳлик иши таъхир андин,
Бўлур эрди баса дилгир андин.

Зиҳи даврони фархўнда нишони,
Замон ўлди ўрусия замони.

Тараққий қилди кундан-кунга давлат,
Бўлуб қонун ила расми ҳукумат.

Топарга илмни айлар жадаллар,
Топиб, айлаб анинг бирла амаллар.

Бўлиб шул аср ҳикмат аҳли ҳадсиз,
Фатонат, аҳли донишманд ададсиз.

Улumu фанда Афлотундан афзал,
Қамоли ақлу дониш бирла акмал.

Неча иш илм ила бунёд қилди,
Хусусан телегром ижод қилди.

Қи бир соатда ул соҳиб ҳунарлар,
Уч ойлик ердин олғайлар хабарлар.

Агар мағрибда бўлса кимса сокин,
Ани билмоқ эрур бир кунда мумкин.

Низом ўлди сипоҳилик ишиға,
Етиб ҳам манфаатлар кўп кишиға.

Хусусан нархиға аҳли тижорат,
Йироқ ердин берур анга башорат.

Масалким, Тошканддин олсалар мол,
Билиш лозимки, Масковда на минвол.

Юбориб ё бориб беҳуда топса,
Бу савдосида яъни суд топса:

Бўлурлар телегром ила хабардор,
Билурлар нафъ ёинки зарар бор.

Бу ҳикмат Русиянинг давлатидин,
Бўлубдур илмни хосиятидин.

Сикандар давлатида аҳли Юнон,
Фалотун ҳам Арасту бирла Луқмон.

Фунуни телегроми билмадилар,
Магар илмини ҳосил қилмадилар.

Керак одамга қилғой илм ҳосил,
Жаҳондин ўтмагай то маҳз жоҳил.

Жаҳон басту кушоди илм бирла,
Надур дилни муроди илм бирла.

Кўнгулларни сурури илмдандур,
Кўрар кўзларни нури илмдандур.

Керак ҳар илмдин бўлмоқ хабардор,
Бўлар ҳар қайси ўз вақтида даркор.

Дариго, Фурқатий, беилм қолдим,
Ўзимни жаҳл зиндониға солдим.

1890 йил

ВИСТАВКА ХУСУСИДА

Мингу саккиз юзу тўқсон эди йил,
Иккинчи сентябрь оғи яна бил.

Қириб виставкани қилдик тамошо,
Ҳама ашё экан анда муҳайё.

Ажаб боғики, руҳафзо ҳавоси,
Эрам рашки насими жон физоси.

Оқиб ҳар соридин оби равонлар,
Эди андоғким ул жисм ичра жонлар.

Муаттар боғ саҳни очилиб гул,
Тамошобинлар эрди анда булбул.

Иморатлар ҳама зебою олий,
Десам бўлғай жаҳонда йўқ мисоли.

Мунингдек хуш ҳаво, хуш тарҳ боғи
Кими кўрмас қолур кўксиди доғи.

Қаю шаҳридаким бўлса ҳунарманд,
Ҳама келди, йироқ эрди агарчанд.

Жаҳонда кўрмаган асбоблардин,
Ажойиб нодиру ноёблардин.

Самарқанду Бухородин матои
Кетурдилар ҳама ўз ихтирои.

Ҳама ўз ихтиёри бирла келди,
Бу ерда нафъ кўрмоғини билди.

Бу нафъиким бўлур кўп ерга машҳур,
Некўлиғ васф ила ҳар тилда мазкур.

Газетлар ичра бўлғач номи марқум,
Улуғлар ичра бўлғай боз маълум.

Ҳунарким васфи бўлса ҳар забонда,
Қилур кўп қадрлар пайдо жаҳонда.

Ҳунарварға етар кўп нафъ андин,
Бўлур сўнгра мақоми рафъ андин.

Келиб анда ҳунар комил қилурлар,
Кўруб кўб илмни ҳосил қилурлар.

Нечунким мунда мустаҳсан ҳунар кўб,
Ҳунар ойинида диққат асар кўб.

Кимиким бўлса донишманду оқил,
Ула илму ҳунарға кўнгли мойил.

Қилур кўп илмни ҳосил, кўрубон,
Қириб оҳиста-оҳиста юрубон.

Ипак мэшинаси бирла тегирмон,
Кўр, анда айлади оламни ҳайрон.

Яна мошинаи оташ ароба
Турур ҳикмат тилисмоти масоба.

Ўн ики оғзи бир мошиналик тўп,
Ажойиб тўп яна андин бўлак кўб.

Ажаб буким яна бир занг кўрдук,
Бир одамдин анинг вазнини сўрдук.

Деди: «Пут беш юз олтмиш бирдур они
Зиёд ўн беш қадоқ вазни гарони.

Садоси неча чақирим ерға кетгай,
Йироқ андин кишилар ҳам эшитгай».

Яна нажжор ишин осон қилурға,
Бўлуб мошиналар тахта тилурға.

Бир одамдин бўлак одам керакмас,
Қилурға арра, уста ҳам керакмас.

Тилур кўб тахталарни соат ўтмай,
Нечук соат, дейинким, фурсат ўтмай.

Мусулмон айлаган мошиналар ҳам
Бор эрди гарчи кўп, йўқдир агар кам.

Чиқиб дегрезлар асбоби бирла,
Қуюб чўян қозонлар тоби бирла.

Эл ичра ўзларин манзур қилди,
Баҳар ҳоли ҳунар машҳур қилди.

Яна мундин бўлак соҳиб ҳунарлар,
Тариқи илму фандин бохабарлар.

Келиб виставка ичра бўлдилар жамъ,
Бўлуб ҳар қайси гўё жамъ аро шамъ.

Қилубон ихтирои шайлар, аммо
Шабиҳи йўқ эди бир-бирға асло.

Кўруб Русиялар: аҳсан дедилар,
Мусулмондин ажаб бир фан дедилар.

ТОШҚАНД ШАҲРИДАГИ ВИСТАВКА ХУСУСИДА

Учинчи кун яна қилдим тамошо,
Наким виставкада бордур саропо.

Бўлуб раҳбар менга ўз ихтиёрим,
Баногаҳ бир тараф тушди гузорим.

Бухоро халқини эркан макони,
Туруб қилдим назора бир замони.

Сипоҳийгарчилик асбобидин кўб,
Алардур бир-биридин дилға марғуб.

Дубулға бирла гурзию камарлар,
Совут чоройнаю яхши сипарлар.

Қиличлар барча ўткур исфиҳоний,
Ики дамлик пичоқлар ардавоний.

Ипаклик иш ҳама нафтию атлас,
Чунончи беқасаб, шоҳию адрас.

Яна духоба бирла тосу кимхоб,
Ҳама зардўзию заррину зартоб...

... Яна Урганч элидин беадад мол,
Келибдур абришимлик иш била шол.

Гилему чекману мўйин калоба
Тағи от-аслаҳа бирла ароба.

Олачабоф ила оҳангар усто
Турубдур ишлашиб анда ҳамоно.

Кўринди бир тарафда теваю от,
Баси қилмоққа арзийди мубоҳот.

Турубдур бир ярим газ қадди тоти,
Ани сўрсам, деди:— қашқарнинг оти.

Юз эллик сўм баҳо қилмишлар онинг,
Деюрлар:— боз, кам қўймиш баҳонинг.

Яна бир ерда кўб одам турарлар,
Арода катта майдон от кўрарлар.

Зовутда тарқаган Иванов оти,
Ҳама този нажод онларни зоти.

Ададни қилмадим, лекин шумора
Гунон эркан, бариси ранги қора.

Алардек яхши от камдур жаҳонда,
Бухоро, Хева бирла Туркмонда.

Яна мундин бўлак ҳам яхши кўб от,
Бўлак рангу, бўлак аслу, бўлак зот.

Чиқориб ўрта ерда кўрсатурлар,
Харидори агар бўлса сотурлар.

Яна кўрдим баҳойим жинси бисёр,
Ўлук баъзи, тирикдин баъзиси бор.

Тирикдин: тева, тоти, от ила хар,
Кийик бирла ҳўкуз ҳар қайси пар-пар.

Ўлуклардин палангу, хирсу тўнгуз,
Буғи боши бутоғлиқ анда мунгуз.

Яна тулку, бўлак неча баҳойим —
Вужудидур тирик ҳайъатда қойим.

Бу янглиғ кўб экан даррандалардин,
Ўлук, баъзи тирик паррандалардин.

Товуқ, кабку ҳулар, ҳам ғоз, ўрдак,
Тазарву турна, лайлак бирла чуррак.

Яна тўтию қумрилар қафасда,
Турубдур овчи қушлар ҳам чакасда.

Чунончи баҳри лочин барча солгу,
Неча туйғуну бургут ҳам итолгу.

Қулоғи бир қаришлик този итлар,
Эрур воқиф анга овчи йигитлар.

Яна бир неча този бўйни боғлиқ,
Юрушда барчаси оҳу аёғлиқ.

Шикор асбоби алқисса мукамал
Баёнин қилмадим, лекин муфассал.

Эрур оқилға бу мужмал кифоя,
Сухан тафсили варна бениҳоя.

Забони хомани сўз қилса тақрир,
Газетда айларам минбаъд таҳрир.

ЯНА ВИСТАВКА ХУСУСИДА

Тамошойи учинчининг баёни
Қилур тақрир килкимни забони.

Ажзйибларга кўп қилдук назора,
Йўқ эрди ҳеч бирисига шумора.

Ани юздин бирин кўз кўрмагандур,
Қулоқ ҳам отини эшитмагандур...

Чунончи олти милтиқлиқ жилов тўп
Отилса тушгай оламға талотўп.

Бир от бирла бўлур эрмиш хироми,
Экон ул тўпни метролиза номи.

Чиқармиш бир минутда тўрт юз ўқ,
Деди бир тўра: «Балким андин ортуқ».

Анга ўхшаш яна бир тўп дигар,
Вале мошинаси ғайри мукаррар.

Эрур ўн милалик айланса ҳар бор,
Баробар чиққуси ўн ўқ баякбор.

Чиқармиш бир минутда олти юз ўқ,
Хатоси бўлмаса мундин ками йўқ.

Ўтуб андин бир айвон сори юрдим,
Бориб ул ерда бир милтиқча кўрдим.

Қалам янглиғ эрур қадди саросар,
Яна катта-кичикликда баробар.

Келур тахминан ўттиз-қирқ мисқол,
Кўруб кўз бўлди ҳайрону хирад лол.

Баҳосин айламиш хат бирла маълум-
Ким олмоқ бўлса олсун тўрт юз сўм.

Ўрусидур бу санъат хоҳ фаранги,
Учар нозикшунос одамни ҳанги.

Бу янглиғ кўп тағи нодир ҳунарлар,
Баҳосиға етишмас симу зарлар.

Чунончи икки фонус, аҳли ҳикмат
Ясабдурлар қилиб изҳор санъат.

Ёнар бефилта, бегугурт, беёғ,
Анга бир сим ишорат айлаган чоғ.

Йўқ аммо лампа янглиғ анда соя,
Шуои боғ аро айлар кифоя.

Эмасдур шамъ, ранги шуъласи оқ,
Латофатда яна андин маҳинроқ.

Тамошо айлаган они халойиқ
Дедилар: ҳар на ўз ақлиға лойиқ.

Дедилар баъзиким: «Бир мисға дору
Сурубдур, ул ёнар бўлса қаронғу».

Дедилар баъзиким: «Пулскадин тос,
Анга банд айламиш бир дона олмос».

Ушал олмос шом ўлганда бирдан,
Бериб шуъла қилур кўб ерни равшан».

Мани фаҳмимда, барқи телегром ул,
Ёнар дору билан бўлганда шом ул.

Нечунким сим боғлаб бир-бирига,
Сутун қўймишлар онинг ҳар ерига.

Ишорат айласа симни учидин,
Келур барқ анда дорунинг кучидин.

Кўруб санъат бу янглиғ ҳайратойин,
Қўлин тишлаб халойиқ қилди таҳсин.

Ажаб санъатки, бу дунёда камдур,
Вужуди келса ҳам ижода камдур.

Қаёнда жамъ бўлса тўрт одам,
Ваё икки киши бир ерда боҳам.

Туруб виставка сўзин сўзлашурлар,
Яна кўрмакни бориб кўзлашурлар.

Деюрларким: «Ажойиб бир тамошо,
Зерикмас кимса кўрган бирла асло».

Ажойибдин на шайким тоғ аро бор,
Аларнинг бориси бу боғ аро бор.

Анинг минбаъди тафсилин ҳикоят
Қилурман гар худо қилса иноят...

1899 йил

ГИМНАЗИЯ

Қилиб таклиф бир зоти кироми,
Кириб гимназия кўрдук тамоми.¹

Дема, гимназияким, бир гулистон,
Эрур ҳар ёна гулчинлар хироми.

Жаҳон илми гулининг нақҳатидин
Муаттар анда ўғлонлар машоми.

Ки таҳсили улуму фан қилурға
Кўп ўлса: шод саъю эҳтимоми,

Биринчи дарсхона илми юнон,
Иккинчида ўқур лотин каломи.

Учинчи Русия қонун илми,
Ўқурлар ихтитому эътисоми.

Олиб тўртинчида таълими немис,
Ўқур бир жамъият анда мудоми.

Яна ўхшаш анча кўп дарсхона,
Фаромуш ўлди кўнглумдан асоми.

Маҳалким ўлур ўн икки соат
Расад-ла тўп отиб кунни қиёми.

Чиқарлар барча ўғлонлар ошарға,
Эрур тайёр ўшал ерда таоми.

---

¹ Бу шеър қасида шаклида ёзилган.

Мударрислар ягона илму фанда,
Этар мансух Афлотунни номи.

Дақойиқ арсаида барқ паймо,
Борисин тавсани фикри хироми.

Алар илмидин ижод ўлса тонг йўқ,
Сикандар кўзгуси, Жамшиди жоми.

Кириб алқисса ҳикматхона ичра
Ҳама илмини кўрдук телегроми.

Биллури софдин бир чарх кўрдук,
Чиқар айланса мисдин барқ фоми.

Тамошодин хирад кўзи қамошур,
Ҳама ашёи ҳикмат издиҳоми.

Тилидин соири асбоби ҳикмат
Эшитмоқ мумкин Афлотун паёми.

Қолиб ҳайратда қилдук офаринлар
Бўлур мундоғ шаҳларни низоми.

Эсизким, бизни ўтмиш хону беглар
Кечиб ишратда зойиё субҳу шоми.

Кетурмай ёнига бир аҳли дониш,
Ўзига хос этиб печа авоми.

Чу илму фазл элини тутмадилар,
Қилибон тарбиятда эҳтироми.

Халал етгач қачон давлатларига,
Қилур торож молин ўз гуломи.

Чу илм аҳлига парво қилса эрди,
Бўлур эрдимуди давлатга ҳоми.

Далили равшан ушбудурки, дермиз
Ҳукумат қушга ўхшар, илм доми.

Бас эмди, ўлмасун воқеъ малолат
Агар кўпдур қилай сўз ихтитоми.

Улуб гулчини ибрат Фурқатийнинг
Бу гулшан сайрида шод ўлди коми.

1890 йил

АКТ МАЖЛИСИ ХУСУСИДА

Рақам бу сафҳага қилган нигориш
Каломини қилур буйла гузориш.

Суруб гимназия васфида хома,
Халойиққа ёзар бир тарз нома.

Бўлуб вақтики, акт мажлиси соз,
Қилурга имтиҳон расмини оғоз.

Ушал гимназиянинг катта золи,
Музайян бўлди бир гулшан мисоли.

Гиёҳи сабз ила зийнат берибон,
Яна ҳар гўшага гуллар терибон.

Қўюб ул саҳн аро сандал ададсиз,
Ададлиғ бўлса ҳам бор эрди ҳадсиз.

Гиёҳи аксидин сарпўш сандал,
Эди гўё зумуррад ранги бахмал.

Қилиб атр ила хушбўй болаларму,
Гулоб эрдиму, ёким бўйи гулму?

Ҳама шогирд болаларнинг отоси,
Келиб ул ерга ҳам мушфиқ оноси.

Яна меҳмонлар эркак бирла хотун,
Ҳама донишда андоғким Фалотун.

Улуғлар бор эди ҳам анда ҳар хил,
Баёнга бўлмади фурсат батафсил.

Алар сандалда ўлтурди батадриж,
Бўлуб сомий, такаллум айламай ҳеч.

Қилиб шогирдлар бир ерда тамкин,
Фалак саҳнида гўё уқди парвин.

Мударрислар тавозуълар қилибон,
Ҳама давр олиб ўлтурди келибон.

Кетурди бир мударрис чун мақола,
Ўзи тасниф қилгон бир рисола.

Қи ҳар тилда таворих номалардин,
Олиб сўз воқеъий ҳангомалардин.

Ҳикоя қайси тилдаким деди ул,
Сикандарни хусусида эди ул.

Сикандарким, бу Туркистонга келди,
Нечук келди, қаён борди, на қилди?

Тугатгач бу мударрис ўз китобин,
Иккинчи бошлади илми ҳисобин.

Қаю шогирд саъй айлаб фаровон
Ўқуғон бўлса, бўлди анга эҳсон.

Бериб яъни анга таърифнома,
Сурулган офарин ҳарфида хома.

Шаҳодатнома ўн тўққузга онинг,
Бу деб хатмонада олган нишонинг.

Ики бўлгон учун бор шуд мулло,
Ёзилди номига медали тилло.

Чолинди анда ҳар хил музиконлар,
Топиб андин ғизо руҳи равонлар.

Қўнгуллар савти бирла бўлди хуррам,
Фараҳлар етти чун айёми байрам...

Алар эрди агарчандики бола,
Буюк манзилға илм этти ҳавола.

Ушал мажлис 'аро ёшу қаридин,
Чиқиб овози аҳсан ҳар саридин.

Мусулмон халқимиздан толибул-илм
Бор эрди неча анда соҳибни ҳилм.

Туруб бир ерда қилдилар тамошо,
Демай таҳсиндин ўзга сўзни асло.

Бу услуб ила қонун турфа ишдур,
Тариқи илм аро зебо равишдур.

Зиҳи расму зиҳи ойини қонун,
Бўлур толибни саъйи андин афзун.

Бу сўзларни демоқдин шул муродим,
Қўп ўлди илм ўқурға эътиқодим.

Эмиш ҳар элға қадри илм боло,
Ула олим мақоми баски аъло.

Қишиким илму фандин бохабардур,
Халойиққа бақадру мўътабардур.

Тирикликда кишиким қилса ҳар кор,
Ани осонлиғина илм даркор.

Жаҳон равшан зиёи илмдандур,
Кўнгул софи сафойи илмдандур.

Чироғ ўлса агар ҳар ким қўлида,
Хатар бўлмас қаронғуда йўлида.

Илоҳи, равшан этгил Фурқатийға,
Чироғи илм кўнглин зулматиға.

ТОШКАНД ШАҲАРИДА БУЛҒОН
НАҒМА БАЗМИ ХУСУСИДА

Эй суханвор, нуктарас аҳбоблар,
Фазл баҳрида дури ноёблар!

Арсан донишда чобук тозлар,
Илм ила фан бобида мумтозлар!

Эшитинг, афсонаи тақрир этай,
Назмни силки билан таҳрир этай.

Йилга минг саккиз юзу тўқсон эди,
Июль ойининг бири бўлгон эди.

Русия шаҳрини сайр айлар эдим,
Лекин андишамни хайр айлар эдим.

Иттифоқо, ул куни топиб хабар,
Айладим ярманка сорига гузар.

Тушти бир олий иморатга нигоҳ,
Русия халқиға эркан базмгоҳ.

Билет олдим, анда ўлтурдим кириб,
Базм бунёд эттилар, кўрдим кириб.

Қатта зал ичра ёқиб беҳад чироғ,
Тўрт тарафни айламишлар тарҳи боғ.

Яхши боқсам пардаи тасвир экан,
Парда узра нақшдин таъсир экан.

Кўп чирогдин уйни равшан қилдилар,
Чун чароғистони гулшан қилдилар.

Сандали тартиб ила барпо қилиб,
Яъни аъло авсату адно қилиб.

Бор учун ул базм аро хосу авом
Қилдилар махсус номерлик мақом.

Келдилар катта-кичик рус аҳлидин,
Немис ўлсин, ё франсуз аҳлидин...

Эркаку хотин яна кўп келдилар,
Сандалиларни нишиман қилдилар.

Жобажо ўлтурди келганлар ҳама,
Орзуйи базм қилганлар ҳама.

Бир бола, бир хотин аввал оз-оз
Бўлдилар анда чиқибон нағмасоз.

Баъдазон қилди ашула бир киши,
Нағма эрди ёнида бир зан иши.

Сўнгра чиқди бир қуёш рухсора зан,
Эгнига кийган эди кўк пираҳан...

Талъати гўёки эрди муштари,
Рашк этар кўрса жамолини пари.

Қўлда хат, қилди ашула ноз ила,
Уртада танҳо, маҳин овоз ила.

Икки одам анга бўлди нағма соз,
Бири раёлу бири барбат навоз.

Нағмау овоз иков бир пардада,
Яъни савту соз иков бир пардада.

Завқ топти дил аларнинг созидин,
Шавқ топти жон мунинг овозидин.

Буйла савту созда моҳир кўруб,
Қилди истиҳсон ҳам эл қарс уруб.

Офарин овози тўлди золға,
Туштилар ҳам завқнок аҳволға.

Ёнди таъзим айлабон моҳи томом,
Гўйё ўз буржиға қилди хиром.

Чиқди ёна халқни толиб кўруб,
Завқини овозиға голиб кўруб.

Хониши дилсўз бунёд айлади,
Шавқ ўтини дилға муздод айлади.

Парда сори ёнди таъзим айлабон,
Қарс уруб эл қолди таслим айлабон.

Сўнгра чиқди бир йигит бир зан билан,
Нағма қилди савти шавқ афкан билан.

Нағмау хонишни додин бердилар,
Бу иков ҳам парда ичра кирдилар.

Икки зан чиқди, бири чолди раёл,
Бириси айтиб ашула бемисол.

Турди барбатни чалиб бир бола ҳам,
Ҳар учов кеткизди дарду ранжу гам.

Офаринға элни қойил қилдилар,
Баъд ароға парда ҳойил қилдилар.

Бўлди ўтгач лаҳзаи рафъи ҳижоб,
Ўрнидин турганлар ўлтурди шитоб.

Жамън қызлар чиқди ўн бешдин зиёд,
Бир қари устода айлаб инқиёд.

Қилдилар хониш ҳама якбораси,
Сув бўлуб оқди жигарлар пораси.

Қўл билан усто маҳорат кўргузуб,
Яъни хонишга ишорат кўргузуб...

Анда ул ноз офарин таннозлар
Тортишиб пасту баланд овозлар,

Чиқмай овози алар андозадин,
Айлади мафтун кўнгулни тозадин.

Онча мардумким тамошо айлади,
Борини овоз шайдо айлади.

Савт бирла ақлими лол этдилар,
Нағмадин кўнгулумни беҳол этдилар.

Ҳеч ерда буйла савт эшитмадим,
Хайриятким анда ўздин кетмадим.

Нағмасин вофирлиғига офарин,
Савтга моҳирлиғига офарин.

Қирдилар ичкори ул қызлар тамом,
Базм ҳам ул дам тугалди, вассалом.

Соати ўн биргача базм этдилар,
Сўнгра эл ўз уйига азм этдилар.

Лек мендин кетмиш эрди ақлу ҳуш,
Лаҳза-лаҳза шавқ ўти айларди жўш.

Қайта кўрмоқ мумкин ўлсайди, дебон,
Музтариб дил сокин ўлсайди, дебон.

Алғараз ул кеча, эй ахбоблар,
Тонғача ўчди кўзимдин хоблар.

Дилда бордур ҳоли ҳам бу орзу-
Ким, яна кўрмак қилурман жустижў.

1890 йил.

**НАҒМА ВА НАҒМАГАР ВА АНИНГ АСБОБИ ВА
УЛ НАҒМА ТАЪСИРИ ХУСУСИДА**

Хирад гўшин қилинг, аҳбоблар, боз,
Қилур килким найи бир нағма оғоз.

Етуруб бир паёми нағма сизга,
Баён айлай мақоми нағма сизга.

На ерда нағмалик бўлса тамошо,
Қилур манзума бирла они иншо.

Тамошоларки аввал неча ёздим,
Газет бирла ани сизга чиқоздим.

Хусус икки тамошо аввал, охир,
Бири нағма, бири эрди театр.

Яна неча тамошоларни этдим,
Ажойиб нағмаларни кўб эшитдим.

Экандур нағмаи Русия дигар,
Ани асбоби ҳам ғайри мукаррар.

Муғанний айласа гар нағма оғоз,
Чиқар ҳар қайсидин бир бошқа овоз.

Эшитмоққа ҳама хомуш ўлурлар,
Баси лаззат топиб беҳуш ўлурлар.

Мусулмон ичра лекин нағма кўп бор,
Чунончи ғижжаку танбуру сетор.

Дутору арғанун, қонун ила руд,
Рубобу доира, чангу найу уд.

Вагарна кўб эрур нағма мақоми,
Эрур матлағда мазкур они номи.

На суд аммоки йўқ устоди комил
Эмас таълими ҳам онинг таомил.

Агар бўлса расо нағма камоли,
Учар қушлар — тушар, бор эҳтимоли.

Насим оҳиста тўхтаб гўш тутқай,
Чаман сайрини билкулли унутқай.

Эшитса боғ аро қумри-ю булбул,
Иков кўнглиға тушқай шўру гулгул.

Мисоли булдур андоғ нағмаларни,
Кумушлик сувларидек чашмаларни.

Тагини майда тош тутганга ўхшар,
Ушал тошдин секин ўтганга ўхшар.

Ваё дарёни бир мавжи латифи,
Ҳаво бирла бўлур чунким радифи.

Ушал дарёни мавжидур табассум,
Қатиқ кулгуси қилғонда талотум.

Анингдек нағмалар ҳам жўш айлар,
Табассумдек гаҳи хомуш айлар.

Муғанний нағма бирлан қилу қолин,
Хусусан билдирур ҳар навъи ҳолин.

Бирор одам агар ғамбода бўлса,
Ваё ғам қайдидин озода бўлса.

Ваё бўлса ўшал кулфат кашида,
Тирикликдин сами меҳнат чашида.

Ваё бад толиғидин бўлса ғамнок,
Ваё иқболи пастидин аламнок,

Ваё бўлса дилида шўри мотам,
Бўлуб ул шўр ила ранжури мотам.

Ваёким бўлса анда шодмонлиқ,
Фалак даврида топиб комронлиқ;

Ваё бир дилрабоға ошиқ ўлса,
Анга на сўз дегони лойиқ ўлса.

Ушал аҳволни айлаб баён ул,
Қилур мажлисдагиларға аён ул.

Дилида ҳарна сўз ўлса ниҳоний,
Дегай нағма забони бирла они.

Эшитганлар ани ҳолин билурлар,
Бағоят нашъалар ҳосил қилурлар.

Ўзимга тушди бир кун ушбу аҳвол,
Бор эркан нағма онинг оти раёл.

Эшиттим бир қиз анда бахри ҳожот
Қилур нағма тили бирла муножот.

Ҳазин овоз ила йиғлаб худоға,
Қарам қил дер мени бағри адоға.

Мақомини қилур ҳар навъ бунёд,
Гаҳи қаттиқ фиғон, гаҳ нарми фарёд.

Гаҳи найдек чекар оҳиста нола,
Келтурур гоҳ наво машқин хаёла.

Менга ул нағма андоқ қилди таъсир,
Жигардин ўтти гўё тез пар тийр.

Ушал дам бўлди ҳолотим дигар гун,
Тўлуб-тошти юрак монанди Жайҳун.

Кўнгул эрди агарчи санги хора,
Эриб кўздин сиришк урди фавора.

Менга муставли ўлди гиря ул дам,
Гирибон ўлди кўз ёшим била нам.

Мен анда билдим ул кўнгулни ҳолин,
Ғаму шодию уммиду маолин.

Тилар кўнглум тағи ул ерга етсам,
Ушал қизнинг муножотин эшитсам;

Етиб ул нағмадин жонимға роҳат,
Замони ўлтуруб топсам фароғат;

Қи онинг нағмаси жисмимда жондек,
Юрур таъсири ҳам рағ ичра қондек.

Бас эмди, Фурқатий, нағма баёни,
Ажал берса агар хатти амони.

Юқорида деган икки тамошо
Газетда айлайин минбаъд иншо.

СУВОРОВ ҲАҚИДА

*Ушбу 1890 йилда 5 октябрда Тошканд шаҳридаги
театр иморатида бўлган ўзин хусусида*

Муганний, нағмани кел айлаб оғоз,
Уруш оҳангида қил нардасин сөз!

Театр базмини обод қилғил,
Тамошо аҳли кўнглин шод қилғил!

Суворовга муқаллид бир тамошо
Эрур бошдин аёғи ҳайратафзо.

На ишким қилди ул ўтган замонда,
Анга бўлди муқаллид бул маконда.

Суворовким эмиш бир катта одам,
Баҳодирлиқ била машҳури олам.

Эмиш Русияга сардори лашкар,
Юруб амри била бисёр аскар.

Сипоҳилик ишига моҳир эркан,
Кўп ишлар доғи андин зоҳир эркан.

Утуб чун даври хотин подшони,
Утурди тахт узра ўғли они.

Зухур этди яна янги зақунлар,
Неча турлук русум ила фунунлар.

Суворовга бу иш манзур бўлмай,
Иизоми тозадни масрур бўлмай;

Таарруз айлади бир неча изҳор,
Дебонким: бу нечук сўздур, нечук кор?

Бу сўз масмун ўлгач подшонинг,
Ҳақиқат айлади бу мोजаронинг.

Суворовни олиб ўзига бир кун
Дедиким: «Нав зақунлар бирла қонун.

Сенга маъқул эмас бўлса, ўзунг бил,
Кетиб бундин бўлак ишни топиб қил!»

Сипоҳилик Суворов тарк этти,
Бор эрди ўзи қишлоқиға кетти.

Бориб, деҳқончиликни қилди анда,
Тириклик айлади монанди банда.

Йиғиб ёш болаларни баъзи авқот,
Яғоч милтиқ бериб айларди саллот.

Аларга ўзини сар аскар айлаб,
Қилич чўпдин ўзига дарбар айлаб;

Бериб машқин низом ила юрушни,
Туруб милтиқ отарни ҳам урушни;

На иш бўлса ва лекин ҳар қаёнда,
Билур эрди турубон ул маконда.

Юрар эрди бўлуб бир расми одам,
Ушал қишлоқ халқи бирла боҳам.

Чиқиб ул вақтда бир паҳлавони,
Жаҳонға номи шуҳрат топди они.

Фаранги эрди, ammo они зоти,
Баҳодир эрди кўп, Наполеон оти.

Уруш майдонида эрди ягона,
Анинг чун шуҳрати тўлди жаҳона;

Бориб кўп мамлакатга жанг қилди.
Тамоми Еврупони танг қилди.

Қилиб ваҳм Австрия подшоҳи,
Наполеонни қилурға садди роҳи.

Ёзиб Русияни шоҳига нома,
Етиб бу тарз нома ихтитома.

Ёзиб ул нома ичра бўлса на ҳол,
Ақидатлиқ кишидин қилди ирсол.

Замон саъд эрдию овони марғуб,
Етишди Русия шоҳига мактуб.

Уқуди Рим шаҳини номасини,
Наполеон айлаган ҳангомасини.

Битибдур: «Эй улусни подшоҳи,
Забунлар ҳомийси ҳам муттакоси.

Чиқибдур бир фарангийн забардаст,
Иш анга ҳар тарафда жанг пайваст.

Агарчи подшоҳ эрмас ул одам
Ва лекин подшолардин эмас кам.

Анингдек паҳлавон йўқ бу арода,
Уруш бобида Рустамдин зиёда.

Келур кўп жанг ила найранг андин,
Италиё, балки бизлар танг андин.

Таваққуъ ушбудур, эй шоҳ, сизга,
Суворовни юборинг эмди бизга.

- Берайлик иккимиз ҳам анга лашкар,
Бўлуб жанг айласун сардори аскар».

Бу хат мазмунидин чун бўлди огоҳ,
Қабул этди наким ёзмиш эди шоҳ.

Суворовга навозиш нома ёзди,
Ғаму андуҳдин они чиқозди.

Қўйиб қўл, айлаб ул хатга нишона,
Ўз адютантидин қилди равона.

Юрубон ул Суворовга етишди,
Мулоқи ўлди, маъвосиға тушти.

Деди: «Мен шоҳдин келган мулозим,
Мулозимлиғни этган ўзга лозим.

Навозишнома берди шоҳ сизга,
Ҳама ёзмишлари дилхоҳ сизга».

Суворов айди: «Мен бечора одам,
Менга деҳқончилик кори мусаллам.

Ушал айғон Суворов мен эмасман,
Қилинг бовар, буни ёлғон демасман.

Қила билмас сипоҳилик ишини,
На қилсин мен каби қари кишини».

Деди қосидки: «Йўқ-йўқ, сизға мактуб,
Ёзилган сўз тамоми сизға мансуб».

Қилиб бу тарзда ҳангома охир,
Суворов қўлга олди нома охир.

Эрур тугроси мазмуни навозиш,
Саропо лутф ила топган тарозиш.

Уқуб анда Суворов шод бўлди,
Бузулган хотири обод бўлди.

Дуо қилди бориб оқ подшони,
Туруб хизматда бир мунча замони.

Ўшал хизмат учун маъмур бўлди,
Қарамлар кўп кўруб масрур бўлди.

Бўлуб Русияга сардори лашкар,
Бериб Авистрия шоҳи аскар.

Қилиб саъю тараддуд хаттил имкон,
Равона бўлди андин шаҳри Милон.

Фарангилар била жанг айламоққа,
Алар аҳволини танг айламоққа.

Қўшулуб руси бирла руми сарбоз,
Етиб Милонга қилди жанг оғоз.

Уруштилар фаранги бирла чандон,
Ким онинг йўқ баён этмоққа имкон.

Фаранги тоқат этмай қочти охир,
Қаро тупроқ бошига сочти охир.

Бўлуб холи алардин шаҳри Милон,
Халойиқ бўлдилар кўп шоду хандон.

Кириб Милонни лашкаргоҳ қилди,
Улуғларни ҳама огоҳ қилди.

Бор эрди анда бир шўхи дилором,
Эди Маркиза Нипули анга ном.

Эди ул шаҳр аро беклар каби ул,
Ҳама бекларни балким матлаби ул.

Турур эрди ўзининг масканида,
Ақиқу лаъл гўё маъданида.

Хабар келди Суворов мунда келгай.
Келиб суҳбат дами сиз бирла қилгой.

Етиб Маркиза Нипулига бу сўз,
Тутар эрди Суворов йўлида кўз.

Ишониб, гаҳ ишонмай турди анда,
Ким онинг келмиши деб бизга қанда.

Суворов келди-келди деб ўшал дам,
Хабар берди югуриб неча одам.

Суворов ҳам етиб келди ўшал ҳол,
Бировни айлабон ўзиға тимсол.

Бўлак одам миниб олтун ароба,
Бўлуб афти Суворовға масоба.

Суворов бир неча одам арода,
Юруб келди ўшал ерға пиёда.

Туруб Маркиза Нипули кўрушти,
Саломатлиқ сўраб бирдам турушти.

Қилиб хурсандлиғ изҳорлиғлар,
Яна изҳору миннатдорлиғлар.

Бўлуб бир неча соат анда дамсоз,
Муҳаббат қилдилар бир-бирға оғоз.

Тутуб Маркиза Нипули ошнолиқ,
Суворовга қилиб ширин адолиқ.

Дедиким: «Келдингиз ушбу арода,
Ароба узра ўлтурмай пиёда.

Бўлак одамни айлаб ўзингиздек,
Юзи онинг баайни юзингиздек».

Ароба узра они ўтқузубон,
Суворов деб ҳамага кўргузубон.

Анга таъзим қилди барча одам,
Тутушди доғи билмасдин муқаррам.

Анингчун бир жарима жазм этарсиз,
Хотунлар бирла сўзлаб базм этарсиз.

Туруб эрди Суворов боқиб ул дам,
Қабул этмай дебон: «Ман қари одам».

Туруб Маркиза Нипули ўшал дам,
Кетурди бир катта хотунни боҳам.

Экон Маркиза Нипулига хола
Келиб машғул бўлди қилу қола.

Яқин олиб Суворовга ўзини,
Деди кўнглидаги ҳарна сўзини.

Бу аснода келибон тўрт хотун,
Суворовни ароға олдилар чун.

Сўз айтиб ҳар бириси ҳар саридин,
Қутулдук деб фарангий лашқаридин.

Қилишиб анда миннатдорлиғлар,
Дебонким: «Қилдингиз гамхорлиғлар».

Суворовни ҳама олди ароға,
Қулоғи бўлди кар бу можароға.

Кулуб Маркиза Нипули йироғдин,
Тамошо айлабон турди қироғдин.

Магар ичкаридан бўлдимү имо,
Турушуб кетди хотинлар ҳамоно.

Суворов чун ўзин ичкари олди,
Ароға кантрак деб парда солди.

Бурунғидан наким марқум этарлар,
Замона аҳлиға маълум этарлар.

ШОИР АҲВОЛИ ВА ШЕЪР
МУБОЛАҒАСИ ХУСУСИДА

Ёзай нуктаи шоир аҳволидин,
Баён айлабон қийл ила қолидин.

На хуш кўрса оламда таъриф этар,
Ани яхши сўз бирла тавсиф этар.

Агар бўлса ҳар ерда бир яхши жой,
Музайян иморат ва ёким сарой,

Ваё ўлса бир боғи олий мақом,
Қиши бўлса хурсанд анда мудом,

Ваё ўлса саҳройи доман васиъ,
Кўруб бўлса ҳар кимнинг кўнгли рафиъ,

Ваё фазл аҳлики, топган камол,
Ваё одаме бўлса соҳибжамол,

Аларнинг хусусида шоир ҳамон
Демай, яхши сўзни нечук дер ёмон.

Чунончи саёҳатда Саъдий юруб,
Китобиға ёзди кўп ишлар кўруб.

Сафар айлади неча йил даҳр аро,
Қилиб неча кун сайр ҳар шаҳр аро.

Ўшал шаҳарларда тамошо қилиб,
Туруб неча кун анда маъво қилиб;

Кўруб ҳар нечук мардум оинини,
Алар расму қонун ила динини;

Таажжуб қилиб ёзди гаҳ наср ила,
Гаҳи назми тулу, гаҳи қаср ила.

Кими кўрмаган ишга қилса ажаб,
Бировдин ажабдур анга бесабаб.

Чунончи биз эллар мусулмон эли,
Хусусан, бир ов халқи фаргон эли.

Бориб Русия шаҳрида турмаган,
Алар расму тартибни кўрмаган.

Кўруб қолса ногоҳ имкон ўлуб,
Таажжуб қилур ақли ҳайрон ўлуб.

Агар шоир одам тамошо қилур,
Таажжуб кўруб, назм иншо қилур.

Балоғат эрур шеър оройиши,
Агар бўлса бир нуқта кунжойиши.

Чунончи мусулмония шоирлари,
Ки шеър илмига моҳирлари.

Эди Ҳофизу Саъдий, Фирдавсий ҳам
Учов оти даҳр ичра бўлгон алам.

Добон неча сўзларни ҳаддин баланд,
Сухандон кишиларга қилди писанд.

Балоғат чу бир жангу ҳангомада
Будур деди Фирдавсий «Шаҳнома»да:

«Зи сумми стурон дарин паҳи дашт,
Замин шаш шуду осмон гашт ҳашт».

Балогат била ушбу сўзларни дер,
Қачон осмон саккизу, олти ер?!

Ушал байт бизларга марғуб эрур,
Латофатлар анда баче кўп эрур.

Езармиз баче шод бўлса кўнгул,
Ваё ғамга муътод бўлса кўнгул.

На ҳол ўлса анга мувофиқ қилиб,
Яна рамзу мазмунига лойиқ қилиб.

Баҳар ҳол яхши сўз бўлса тақрир этиб,
Қилурмиз баён элга таҳрир этиб.

РУС АСКАРЛАРИ ТАЪРИФИДА¹

Кел, эй Фурқат, сўзунг жўши баҳор эт,
Газетлар сафҳасини лолазор эт!

Қилиб мансух Ҳиндистон газетин,
Гулистон айла Туркистон газетин.

Хаёл айлаб сабога ҳамъинон бўл,
Қўпуб Манжурия сори равон бўл!

Тамошо айлагил Епониёни,
Юборди анда беш лак аждаҳони.

Ул аждарлар ҳама оташ фишондур,
Фалак барқи шароридин нишондур.

Зафар пайкар ўшал Русия аскар
Ҳама разм озмо ҳарбий диловар...

Урушмоқдинки, андоқ қон тўкишти,
Шафақ гўё фалакдан ерга тушти.

Епон аҳлидин андоқ бўлди кушта,
Қўпуб ул кушталардин пушта-пушта.

Ер узра катта тўплар оташ афшон,
Еғиб ўқлар ҳаводин мисли борон.

Қиличлар шуъласидин ҳар шаби тор,
Чоқинлар ҳар тараф бўлди намудор.

---

¹ Қисқартириб олинди.

Казаклар ончунон ёпонни чэпти,
Ки ер саҳнини ўлуклар бирла ёпти.

Чиқориб таҳсин овозин заминлар,
Фалакдин келди савти офаринлар...

Қачон Дорою Искандар мунингдек,
Яна Фағфур ила қайсар мунингдек.

Нечаким, ҳарб майдонлар қурушмиш,
Қачон Русия аскардек урушмиш.

Алардин икки минг йилча ўтубдур,
Жаҳонни пому овози тутубдур.

Ажални илкидин қолиб амонда,
Агар бўлса эдилар бу замонда.

Бориб бир гўшада тургай эдилар,
Уруш ҳангомасин кўргай эдилар.

Кўриб Русиядан ул жангу фархош
Дер эдилар ҳама: шобош-шобош.

Ҳасад аҳли бу сўз тўғри демаслар,
Ки, ёнон бур халқидек эмаслар.

Нечунким, бур халқида ҳунар йўқ,
Яна ҳарбий улумидан асар йўқ.

Қолибдур тарбиясиз тоғ ичида,
Темурдек занг босиб тупроғ ичида.

Аларда ҳам уруш асбоби камдур,
Масалдурким: «Ақал ҳукми адамдур».

Будурким ёздим аҳволин аларнинг,
Нечук кўргузган ихмолин аларнинг.

Инглиз бурларнинг воқиятин,
Урушган чоғда бўлган ҳодисотин.

Газеталарда ўқуб кўрдук, билурмиз,
Инглизга қачон таъна қилурмиз...

* *

*

Демагким ақлу гидрокинг шошурдунг,
Ажаб Русия таърифин ошурдунг.

Эмас ёлгон агар таъриф қилсам,
Шукуҳу савлатин тавсиф қилсам.

Кимеким мард эрур инсоф лозим,
Билурга сўз дуриин сарроф лозим.

Кимеким билди жуғрофия илмин,
Бу сўзга фикр этиб кўргуздн ҳилмин,

Масофат баъдини андиша қилғай,
Расидин қанча йўл ёпонга билғай.

Расидин неча лак аскар чиқориб
Алар андоғ олис ерларга бориб.

Неча чўлу биёбонлардин ошиб,
Олиб борминш емак-ичмакин тошиб.

Оғир юклар борур ҳангоми ҳам бор,
Яна олоти ҳарб анжоми ҳам бор.

Бу иш Русия зўридин эмасму,
Алар таъби гаюридин эмасму?

Бу ишни Ёвропо халқи билурлар,
Ҳама инсоф этиб таҳсин қилурлар...

Бу сўзнинг рамзини доно билур бас,
Нечук оташга тоқат айлагай ҳас?!

Қалит қилгон наҳос асбоб охир,
Чиқар асли тегиб тезоб охир.

Кел, эй Фурқат, суҳанни мухтасар қил,
Нечук бўлғай яна андин хабар қил!

1905 йил

ЮНОН МУЛКИДА БИР АФСОНА

Эшиткил саргузаштиким сафарда,
Кўруб хавфу хатарлар баҳру барда.

Кўрубон беадад шаҳру диёри,
Гузорим тушди Юнон мулки сори.

Ажаб бир шаҳр экан дилжўйи дилкаш,
Мусаффо кўчаси чун сийми беғаш.

Иморатлар асоси санги мраммар,
Тиллокори ҳама ойна манзар.

Тамоми мунтазам санги дўконлар,
Очиб таҳсиниға тил осмонлар.

Бўлуб бозори ҳар кеча чароғон,
Фалак тоқида юлдуздек намоён.

Санамлар қоматидек кўчалар рост,
Хиёбон дер киши гар кўрса нохост.

Ясолғон бир тараф озода ҳаммом,
Ипакдин лунгиси, ойнадин жом.

Рафиқени қилибман анда пайдо,
Анинг бирла қилур эрдим тамошо.

Тамошолар қилиб бозор гоҳи,
Тафарруж айлабон кўҳсэр гоҳи.

Гоҳи сайр айлабон дарё юзини,
Баси кўрдим кезиб дунё юзини.

Кетиб бир кун қазоро ихтиёрим,
Жатолуш кўйига тушти гузорим.

Жатолуш кўйиким, дарё канори,
Шимандуфар йўлининг ғарби сори.

Бино ул ерда қилмишлар калисо,
Эшик бошида банд айлаб чалипо.

Урар якшанба кун ўлғонда занги,
Келур анда ҳама аҳли фаранги.

Эмиш ҳар ҳафта ул мардумга одат,
Қилур ўз расмида анда ибодат.

**АНДА БИР ҲИКОЯ ЭШИТИБ, БИР ҚИЗНИНГ СЎЗИНИ
НАЗМ БИЛАН БАЕН ҚИЛАМАН:**

Мени аслим эрур аҳли Итолё,
Иқоматгоҳим эрди шаҳри Румо.

Мани отам эди бир марди тужжор,
Матоу молу зар илгида бисёр.

Тижорат аҳлининг зардори эрди,
Қабойилни яна сардори эрди.

Анга йўқ эрди мендан ўзга фарзанд,
Вужудим бирла доим эрди хурсанд.

Олиб ёшлик чоғимда қўлга-қўлдин,
Мени яхши кўрарди минг ўғилдин.

Етиб ёшим ғараз ўн тўрт ёшқа
Жамолим панжалар урди қуёшқа.

Парилардин жамолим тоза тушти,
Вилоят халқига овоза тушти.

Матон ҳуснима гарм ўлди бозор:
Қўлида нақд жон барча харидор.

Қазоро бир куни ранжур бўлдим,
Халойиқ кўзидин мастур бўлдим.

Тапи дақ жисмими беҳал қилди,
Басони хома набзим нол қилди.

Бўлуб ҳар соати дардим зиёда,
Етар эрдим бу ранжу ибтилода.

Илож айлаб ҳакими боҳунарлар
Арастуйи замона докторлар.

Бириси шарбати кофур айлаб,
Берурди дафъи маҳрур айлаб.

Валекин бўлмай ул шарбат иложим,
Мени кофур гарм айлаб мизожим.

Базўри шарбати қурси табошир
Бўлубман шурб аҳли бирла дилгир.

Бу тарз ила кечиб бир неча айём,
Етушти бир ҳакими неқфаржом.

Қўруб жисми заифу рўйи зардим,
Қўлимни тутти ташхис этти дардим.

Деди: «Силдур бунинг жисми назори,
Иложи бўлса бир дарё канори;

Ки бўлгай бир мақоми дилкушойи
Фараҳ афзо, васиъу хуш ҳавойи.

Қилиб ул ерда бир таъмир олий,
Қушод бўлса жанубию шимолий;

Чаман тарҳини солса бир сарифа,
Кечиб сув айманидин айсарифа;

Анингдек ерда гар қилсам иложи,
Ажаб эрмас, сиҳат топса мизожи».

Неким ул доктори соҳиб деб эрди,
Беш-ўн кунда отам тартиб берди.

Олиб бориб мени ул бўстонға,
Қанори баҳр аро қилғон маконға.

Алоҳида қилиб саъю сабаблар,
Арақлар чекди кўп тортиб таъаблар.

Тотиб аччиғ даволарни забоним,
Сиҳатликка етишти хаста жоним.

Таним қувват топиб рафтора келдим,
Жаҳонга гўйи дигар бора келдим.

Яқинлаб бир куни дарё канори,
Қилур эрдим юруб моҳи шикори:

Казоро мавж уруб дарёйи хунхор,
Ки, ҳар кўлоки бир тўпони заххор.

Бўлуб сув тоғдек дарёдан ошти,
Бошимдин ўттию тошқари тошти.

Агарчи мен қочиб болоға кетдим,
Енар чоғида сув дарёға кетдим.

Мени сайёд тўр бирлан чиқориб,
Ҳамоно тиг ила тўрини ёриб,

Қўрарким, мен рамақда, оз қолиб жон,
Қўзим очмиш қилиб доруя дармон.

Солиб оғзимға шарбатлар дамодам,
Мени қилмиш бир-икки дамда одам.

Деди: «Эй гул, эурсан қай чамандин,
На боис бўлди айрилдинг ватандин?»

Мен анда навҳа тортиб зор йиғлаб,
Аёғини қучуб, хунбор йиғлаб;

Дедим аввалдин охир воқиётим,
Фалак бошимға солган ҳодисотим;

Баён айлаб анга мулку диёрим,
Ота бирла она, хешу таборим;

Чекиб минг ранж, бемор ўлғонимни,
Тапи даққа гирифтор ўлғонимни.

Табибларнинг яна қилгон давосин,
Иложимда бәсе чеккан жафосин.

Буюрганин алар дарё канорин,
Отам қилғони бәғу марғзорин.

Табиблар айлабон анда иложим,
Сиҳат топқонини суи мизожим.

Тафарруж айлаганим боғ аролаб,
Болиқ сайд этганим дарё ёқолаб.

Ҳикоётимни биттафсил қилдим,
Кўзим очқонгача такмил қилдим.

Бу сўзни эшитиб бечора сайёд
Уруб кўксига йиглаб, қилди фарёд.

Деди: «Эй кажрав чархи фусунсоз!
Жафогар, бемурувват, ҳийла пардоз.

На шўр эрдикӣ, солмишсан жаҳонга,
На зулм эрди бу зори нотавонга?

Буким ҳусни жаҳон ороси бўлғай,
Малоҳат богининг раъноси бўлғай.

Гули жисмин хамул этмоқ на эрди,
Қади нахлин пажул этмоқ на эрди?»

Ғараз бу сўзни деб кўзини ёшлаб,
Равон ўлди мени жойиға бошлаб.

Йироқдин ўлди бир коза намоён,
Эмиш ул коза анга байтул-эҳзон.

Бориб мамнун бўлиб анда ғизодин,
Беш-ўн кун кечти охир бу ародин.

Сафар зодини ул айлаб муҳайё,
Равон ўлдук иковлон шаҳри Румо.

Юриб беш кунда Румоға етурди,
Мени отам ҳузурига кетурди.

Кетиб дарёға мен, топмай нишонам,
Азо тутмиш эканлар ота-онам.

Мени кўрган ҳамон кетти ўзидин,
Келиб ўзиға, ёш оқиб кўзидин.

Юзимга телмуриб айлаб назора
Деди: «Дунёга келдингму дубора?»

Мен анда кўзга суртуб уй бўсоғин,
Кучубон йиғладим отам аёғин.

Бўлуб сув кўз ёшимдин санги хоро,
Қиёмат бўлди ул дам ошкоро.

Бўлубман гоҳ алар беҳуш бирдам
Келиб ўзга, бўлуб хомуш бирдам.

Отам сўргач бу ҳодисларга боис,
Дедим: не боис эрса бўлди ҳодис.

Отам сайёдга беҳад бериб мол,
Қилибон алғараз ёндурди хушқол.

Мен андин айладим ният жасорат:
Қилай Байтул-муқаддас деб зиёрат.

Иқомат айлабон ҳар ерда танҳо,
Борай ҳар ердаким бўлса калисо.

Ўзим бирла олиб кўп сийму зарни
Саёҳат айладим баҳр ила барни.

Гаҳи рилга, гаҳи вопура тушдим,
Гараз Байтул-муқаддасга етушдим.

Зиёрат айлабон турдим неча кун,
Куни заввор ўлуб, бедор ўлуб тун.

Кечиб алқисса бир мунча замони,
Чиқиб Юнон сари бўлдим равони.

Келиб бу ерни олмишман ижора,
Бўлубдур икки ой кунга шумора.

Зиёрат айламишман мунда ҳоло-
Ки, саккиз ҳафтада саккиз калисо.

Яна бордур: зиёрат қилмагандин,
Сўроғ этмай назарга келмагандин.

Ёниб бундин бориб мулки франсус,
Неча иқлимнию то сарҳадди рус.

**МУХАММАСЛАР,
МУСАДДАСЛАР
ва МУСТАЗОД**

БУ НЕЧУК САВДО

Биродарлар, мени бошимға тушган бу нечук савдо?
Қарорим йўқ қуюн янглиғ на менда манзулу маъво,
Биёбони таҳайюрда қолиб мен волои танҳо,
На ёру ҳамдамим бордур, на қўлда ҳосили дунё,
Замона пурхатар, душман ададсиз, дўст бепарво.

Мену девона кўнглум бир-бирига турфа мойилдур-
Ки, жон бўйнига тори зулфидин юз минг салосилдур,
Ажаб бебок, бераҳму ажаб хунрез қотилдур,
Тўкар қонин ибосиз ҳар киши ногаҳ муқобилдур,
Саманди ноза мингач илкида шамшери истиғно.

Ниқобин гўшасидин гул юзи андак намоёнду,
Тамошодин кўзум булбул каби сармасту нолондур,
На ҳусну на латофатдур? 'Халойиқ барча ҳайрондур,
На мушкин кокул эрмиш? Турраси ҳар ён паришондур,
Муаттардур ҳама гўё тутошиб анбари соро.

Жаҳона тушти шўриш кечалар чеккан фиғонимдин,
Валекин ул пари огаҳ эмас сўзи ниҳонимдин,
Мени ажзи ниёзим шул эрур ороми жонимдин:
Демаским ҳеч нишон борму бу расвойи жаҳонимдин,
Қуюб кул бўлса ошиқ, айламас бир зарра ҳам парво.

Чунон афсурда бўлди жисми зорим 'таъна тошидин,
Етиб сўзиш дилу жонимға ҳам бағрим харошидин,
Жаҳон дарё бўлуб оқти икки 'кўзимни ёшидин,
Ичурди шум фалак, во ҳасрато, оғулик ошидин,
Фано бўлдум, йўқ ўлдум ушбу оламдин мени расво.

Фалак бедодгар бошимға солди буйла савдони,
Бало янглиғ мусаллат айлади кўб шўру ғавғони,
Қаёндин ошно қилди менга ул шўхи раънони,

Ситамгар, пуржафс, ношно бир моҳи анқони,
Солибдур зулмидин мискин кўнгулга ғорату яғмо.

Фалак бахти қаро ҳасратда умрумни 'адо қилди,
Гирифтори фироқ айлаб бу ғамга мубтало қилди,
Қилиб бедодгарликлар нигоримдин жудо қилди,
Ул ой ҳажриға ташлаб бўриларға ошно қилди,
Нечук ҳасрат, нечук кулфат мени бошимғадур барпо?

Фалакдин шиква айлаб доду фарёд айласам камдур,
Юракка хуни ҳасрат тўлдию икки кўзум намдур,
Ки мен мундоғ уқубатда, рақибим шоду хуррамдур,
Рафиқим дард, ёрим меҳнату, андуҳ ҳамдамдур,
Киши йўқ сўрғудек афтодаман фарёду вовайло.

Фалак кажравлиғидин жоми айшим ерга яксондур,
Ютуб хуноби ҳижрон таҳ-батаҳ 'бағрим тўла қондур,
Парилар зулфи янглиғ хотирим доим паришондур,
Кеча ул ой фироқида ишим фарёду афғондур,
На қоҳиш тушмаган бўлса ғарибу хаста жонимғо.

Фалак, тоқинг бузулсун кўб балоларга дучор эттинг,
Биров ишқида анжақ нотавону дилфигор эттинг,
Қулоқ солмай фигонимға мени /кўб бемадор эттинг,
На қилсанг қилғил эмди, ҳаддин оша интизор эттинг,
Турарга қолмади тоқат кўнгул ҳам волау шайдо.

Фалак, ҳасрат билан охир ойирдинг ул нигоримдин,
Кўнгул мулкени соҳиб давлати ул шаҳсуворимдин,
Кўзим оқи қаро бўлди қаролаб интизоримдин,
Бу қайғудин агар ўлсам унар лола мазоримдин,
Кўрарсиз доғи ҳижрон бўлғуси ул 'лоладин пайдо.

Кўрар кун борму, ёраб, қайтадин ул моҳ талъатни,
Ани олдида йиғлаб бир-бир айтсам дарду ҳасратни,
Неча кун водийи ҳижронда чеккан ранжу меҳнатни,
Сўрарму ҳеч ким афтода бўлган зор Фурқатни,
Биров ишқида расволиғда ўлган борму деб мундо.

ИСТАР КҮНГУЛ

Дўстлар, айшу тараб, фасли баҳор 'истар кўнгул,
Ҳар куни саҳрода сайри лолазор истар кўнгул,
Айламак ҳар сори оҳулар шикор истар кўнгул,
Кабк рафторин кўрарға кўҳсор истар кўнгул,
Доғи хурсанд этгуси ҳар не ки бор истар кўнгул.

Гашт қилсанг аҳли дониш бир неча аҳбоб ила,
Тўла бўлса шишалар доим шароби ноб ила,
Гул яқоси масканинг ўлса канори об ила,
Бодаи гулранг тортиб, ўлтуриб одоб ила,
Гусса дардин айлабон дафъи хумор истар кўнгул.

Мутриби хуш лаҳжалар танбурини соз айласа,
Рухпарвар байт ўқуб, хиргоҳи овоз айласа,
Гоҳи «Мискин» машқию, гоҳи «Чапандоз» айласа,
Етса анжомига ул ғайрини оғоз айласа,
Гоҳи қонун, гоҳи ғижжак, гаҳ дутор истар кўнгул.

Мунисинг бўлса ҳамиша бир вафо густар нигор,
Ўзга фан этган виқору айлаган тамкин шиор,
Бўлсанг онинг васли бирла комрону комкор,
Шавқинг ошиб, бўйнига қўл ташлабон беихтиёр,
Бўса лаълидин олиб, қилмоқ канор истар кўнгул.

Тортибон гаҳ ғабгабидин, гаҳ узоридин ўпуб,
Ислаб-ислаб гоҳи ул чашми хуморидин ўпуб,
Кўзни суртуб гоҳи хатти мушкборидин ўпуб,
Гаҳ гирибонин очиб, кўксида норидин ўпуб,
Бош қўюб, тизиға этмак жон нисор истар кўнгул.

Солмаса чархи фалак давронимиз ичра халал,
Айлабон боғи ҳаётимиз хазон боди ажал,

Кўргузуб юз жаҳд айёми баҳор ўтмай жадал,
Сайр қилсак, ҳар баҳор айёми саҳрою жабал,
Чун зиёрат этмак асҳоби кибор истар кўнгул.

Неча кун маҳтоб тунларда олиб тарфи чаман,
Тонгғача гуллар аросида тузулса анжуман,
Ой каби қилса мунаввар боғ саҳнин настаран,
Ерға нақш ўлса саросар сояи барги суман,
Устиға қилмоқ хино бирла нигор истар кўнгул.

Гар фалак кажравлиғидин бахт ёвар бўлмаса,
Ҳамнишиним ҳар кеча бир моҳ пайкар бўлмаса,
Оразидин байтул эҳзоним мунаввар бўлмаса,
Мунча қилғон орзулардин муяссар бўлмаса,
Фурқатий, узлат учун бир кунжи ғор истар кўнгул,

ҶИНАБУЛАР

Эй кўнгул ҳушёр бўл, бу кеча ёр ўйнабулар,
Қоши ё, кифрик синон, кўзи хумор ўйнабулар,
Зулф чин-чин маҳжабин, безо нигор ўйнабулар,
Аҳли мажлисдин олиб сабру қарор ўйнабулар,
Ўзгача рафтор ила мастонавор ўйнабулар.

Гўйё келмиш эрамни боғидин зебо пари,
Ё магар Қашмирдин маҳбубаи афсунгари,
Шоҳи тўн, гулбарра кўйлак, гард берди маъжари,
Бу назокат бирла ул маҳбубларни сарвари,
Шўхлиғидин усруку беихтиёр ўйнабулар.

Ёраб, ул ой бирла бўлди бу кечаким, боданўш,
Ҳар замон майхона соридин келур жўшу хурўш,
Қолмади сабру сукун кўнглумда ҳам бошимда ҳуш,
Лаҳза-лаҳза ун чекорман, бўлгомен гоҳе хамуш,
Анда мендек хастадин айлаб гузор ўйнабулар.

Бода тобидин қизортиб ул юзи гулфомни,
Еткурур ҳар дам кўнгулга зулмдин пайғомни,
Маст ўлуб, ҳар ён суруб дурда май ошомни,
Арбада ошиб ушотиб шиша бирла жомни,
Ҳаддин оша маҳв ўлуб беихтиёр ўйнабулар.

Масти бепарво бўлуб сайри гулистон айламиш,
Ханда айлаб ғунчаларни бағрини қон айламиш,
Зулфини 'торин очиб сунбул паришон айламиш,
Қумрини зор ингротиб, булбулни нолон айламиш,
Мундайн ошуб ила ул гулузор ўйнабулар.

Эл ичида ҳусн аро султонлигин машҳур этиб,
Даргоҳиға беҳирад аҳлини ваҳ манзур этиб,
Ишқида мендек гадони хастаи маҳжур этиб,
Маҳз истигно учун бас ўзни элдин дур этиб,
Азми саҳро айлабон майли шикор ўйнабтулар.

Гоҳ-гоҳе юз очиб хайли балони қўзғотиб,
Шаъбада оғоз этиб, гаҳ ғамза ўқини отиб,
Мастликдин гоҳе ҳар ёна самандин ўйнотиб,
Жонситон тигини гоҳе қон тўкарга ўргатиб,
Фурқатий, майдон аро чобуксувор ўйнабтулар.

КИШИ ҲОЛИМНИ БИЛМАС

Киши ҳолимни билмас меҳрибонидин адашгонман,
Ватан оворадурмен, дўстонидин адашгонман,
Ватансиз бенаводурмен, маконидин адашгонман,
Ғариби кўйи ғурбат хонумонидин адашгонман,
Ваё бир мурғи ваҳший ошёнидин адашгонман.

Бошимда дам-бадам бир кулфати дигар макон айлар,
Дилимни ҳар нафас андуҳи дигар остон айлар,
Фалак пайваста тийри ғамға кўксумни нишон айлар,
Тирикман зоҳирида, халқ бир одам гумон айлар,
Валекин ҳоли сурат танда жонидин адашгонман.

Ғарибу бекасу сарсонлиғимни боиси шулдур,
Ҳазину хастау гирёнлиғимни боиси шулдур,
Жаҳон оворай ҳайронлиғимни боиси шулдур,
Харобу бесару сомонлиғимни боиси шулдур,
Ки, бир соҳиб каромат остонидин адашгонман.

Бўлубман ошиқи шўридаи бир нозанин дилбар,
Фироқида дилим ғамноқ, бағрим чок. чашмим тар,
Танам хошокидин шуъла урар ишқ оташи яксар,
Муҳаббат ўтида куйгоч, бўлуб бир тўда хокистар,
Фано боди тегиб ному нишонидин адашгонман.

Кезиб дашти биёбон баҳру барлар йиғласам, тонг йўқ.
Тўкуб ёш ўрнига кўздин гуҳарлар йиғласам, тонг йўқ.

Малолат зоҳир этмонг, ҳамсафарлар, йиғласам, тонг йўқ.
Чекиб булбул каби афғон саҳарлар йиғласам, тонг йўқ-
Ки, келди фасли гул, мен гулистонидин адашгонман.

Менга кор этти даврон инқилоби на илож айлай?
Насиб ўлди мазаллат хўрду хоби на илож айлай?
Қолибмен ташна, йўқ бир коса оби на илож айлай?
Бошимга тушди ғурбат офтоби на илож айлай?
Фалакни гардишидин соябонидин адашгонман.

Лақаб ҳар кимсага мардум ба қадри одатий дерлар,
Ушал ким анжуманда ўтса умри суҳбатий дерлар,
Фано куйида кимки муътакифдур хилватий дерлар,
Замон аҳли бу боисдин тахаллус Фурқатий дерлар,
Неча йилдур бир ошуби замонидин адашгонман.

АДАШГАНМАН

Манам шўрида булбул бўстонидин адашганман,
Юзи гул, қомати сарви равонидин адашганман,
Дилим ҳажри-ла қондур дилситонидин адашганман,
Ғариби кўйи ғурбат хонумонидин адашганман,
Ваё бир мурғи ваҳший ошёнидин адашганман.

Нетонгим, лаъли ёди ғунчадек бағримни қон айлар,
Хаёли нарғиси андоқ наҳифу нотавон айлар,
Ниҳони куйдириб ҳажр ўти пўсту устухон айлар,
Тирикман зоҳир аммо, халқ бир одам гумон айлар,
Ва гар на маҳз сурат танда жонидин адашганман.

Бошимда ҳуш йўқ, ҳайронлигимнинг боиси шулдур,
Кетиб ақлу хирад, нодонлигимнинг боиси шулдур,
Етим қўзи каби нолонлигимнинг боиси шулдур,
Харобу, бесару сомонлигимнинг боиси шулдур,
Ки бир соҳиб каромат остонидин адашганман.

Биёбон гардиман Мажнун каби бир Лайли ёдида,
Бўлуб ошуфта занжири жунун баста кушодида,
Қилурмиш қатъ раҳ ҳар кимса охир ўз муродида,
Югурсам ҳар тарафга айб қилманглар бу водийда,
Мисоли телба итмен корвонидин адашганман.

Маломат ўқларидин дилфигору сийна чок охир,
Йиқилди нотавонлиқ бирла жисми дарднок охир,
Худоға шукрим, кетдим анинг йўлида пок охир,
Муҳаббат ўтида куйгач, бўлуб бир тўда хок охир,
Фано боди тегиб ному нишонидин адашганман.

Қилиб ёд ўтган умримни чаман оби равонидин,
Муҳаббатномаларни ёд олиб савсан забонидин,

Тикан захмини англаб гунчани қонлиғ даҳонидин,
Уқуб гул дафтарини бир варақ фасли хазонидин,
Жаҳон боғида булбулдек фиғонидин адашганман.

Саёдат чархини меҳри, асолат авжини моҳи,
Шоҳи мулки фано курсию шамси арш хиргоҳи,
Етушмас хоки кўйиға Сикандар хашмати жоҳи,
Тариқат мулкани шоҳи ҳақиқат сиррин огоҳи,
Ушандоқ пири комил хонадонидин адашганман.

Кўнгулни эл диёри ичра бедоғ, ибтиҳож айлай,
Бориб кимға ғариблиқ бирла арзи ихтиёж айлай?
На суд андинки шарҳи дostonим юз қулоч айлай?
Бошимға тушти ғурбат офтоби на илож айлай?
Фалакни гардишидин соябонимдин адашганман.

Қадимни ҳам кўронлар ишқ бори меҳнати дерлар,
Танимда нотавонлиқ боиси ғам касрати дерлар,
Қаёнда бўлса бир ғурбаткашида улфати дерлар,
Замона аҳли мухлис, бу сабабдин Фурқатий дерлар,
Неча йилдур бир ошуби замонидин адашганман.

ЎЗИНГСАН

Эрмас манга ғараз гул, гулдин нишон ўзингсан,
Марғуб эмас сановбар сарви равон ўзингсан,
Қадди сиҳи, юзи гул, гунча даҳон ўзингсан,
Қилгон чаманда гунча бағрини қон ўзингсан,
Зийнат физойи боғу ҳар бўстон ўзингсан.

Умри эрур ётибман туфроқда зору ноком,
Сол соя бошим узра сарвингдин, эй гуландом,
Ҳайратда мен билолмай оғози қайси анжом,
Жону кўнгулда йўқдур сенсиз қарору ором,
Кел, эй кўнгул қарори, оромижон ўзингсан.

Зоҳир қилиб борурсан гаҳ ишва ҳар қаёнға,
Пинҳони ўт солурсан жисм ичра хаста жонға,
Гар кўзғотиб кўзингдин юз фитналар замонға,
Ғамзанг солур, нигоро, гаҳ шўрлар жаҳонға,
Сар фитнаи замон ҳам шўри жаҳон ўзингсан.

Маҳбуб йўқ сенингдек, гулчеҳра, шўхи таншоз,
Нахли қади назокат богида жилва пардоз,
Ишқингда жон берурға бориси марду жонбоз,
Ушшоқ қулларингға жойиздур айласанг ноз,
То кишвари малоҳат тахтида жон ўзингсан.

Ҳам бўлди қоматингдин гулшанда нахли тарлар,
Оғзинг ғамида гунча қон айлади жигарлар,
Топмас агарчи андин аҳли дақиқ асарлар,
Лоф урмасун белидин даҳр ичра мў камарлар,
Танҳо латиф найкар нозик мнён ўзингсан.

Айлар абас тишингга дурлар Аданда даъвий,
Ҳам лаъли лабларингга мулки Яманда даъвий,

Шахло икки кўзингга оҳу Хўтанда даъвий,
Тўти шакар огиздин сочиб суҳанда даъвий,
Ботил эрур тамоми, ширин забон ўзингсан.

Ноз ила боз дерсан, эй сарви хуш хиромон,
Фурқатни булҳавассан, ишқимда бермадинг жон,
Охир бу тухмат ила бағримни қилмагил қон,
Бузган ерида турмай, юз йўла аҳди паймон,
Золим, жафо шиору номехрибон ўзингсан.

БИРИ

Даҳр аро мен чекмаган жабру жафолардин бири,
Қолдиму ҳам кўрмаган дарду балолардин бири,
Айласам зоҳир агар, ул ибтилолардин бири,
Тоқат этмас дарди ишққа мубталолардин бири,
Шарҳи ғам қилса, қани, бағри адолардин бири.

Чархдек доим юрай ишқида саргардон бўлуб,
Арсан оламини кездим бесару сомон бўлуб,
Ғам билан ўлдим асири ғуссаи ҳижрон бўлуб,
Кору борим кечаларда нолаю афгон бўлуб,
Сўрмади ҳоли дилимни ошнолардин бири.

Пайкаримни лашкари андуҳ помол айлади,
Риштаи жонимни ҳижрон меҳнати нол айлади,
Ғам ҳужуми қасрати кўнглумни беҳол айлади,
Қоматим ҳам ҳасрати монандаи дол айлади,
Фикрим обрусси эрур мужгон асолардин бири.

Бир сари бечоралиғдин кечалар бедор эдим,
Бир сари эл таънасини сийнаси афгор эдим,
Чора топмай бу иковга зоҳир ҳам ночор эдим,
Алгараз доим бу қайғулар ила бемор эдим,
Ҳамдамим эрди... қаҳраболардин бири¹.

Дер эдим: доим ўзим олам аро хуррам тутай,
Ер ўлуб айшу тараб аҳлига тарки ғам тутай,
Даҳр аро озодалар домонини маҳкам тутай,
Ўзни боз ул дарду кулфат аҳлига ҳамдам тутай,
Чунки ҳосил бўлмади ул муддаолардин бири.

---

¹ Езилмай қолган жойлар асл нусхада ўчиб кетган.

Меҳрибонлик пеша айлаб, кимга кўргуздим вафо,
Тарки меҳр айлаб менга ҳаддин фузун қилди жафо,
Йўқ эрур мендек киши толиъ забун, бахти қаро,
Минг вафога бир вафо ҳам кўрмадим олам аро,
Қолмамиш бўлғой магар аҳли вафолардин бири.

Ҳар тараф елдим, югурдим, ҳайфким лайлу наҳор,
Саъй қилдим қайси навъ ўлса агар анжоми кор,
Ҳар тариқ ўлса ризоси бирла бўлдум устувор,
Гарчи қилдим хизматида умр сарфу жон нисор,
Ҳолима бир боқмадилар ағниёлардин бири.

Муддати дунё учун елдим, югурдим ҳар тараф,
Ҳасратоким, бўлди нодонлиғ била умрим талаф,
Борадурман нақд тоатдин бўлубон холи каф,
Йўл махуф эмди қадам қайдоқ урарман лотахаф,
Деб қўлимдан тутмагунча раҳнамолардин бири.

Кечти авқотим, дарифо, бўйла нодонлиқда, ҳайф,
Бандаман деб тутмайин амрини нодонлиқда, ҳайф,
Нафсим ўлмасдин бородур номусулмонлиқда, ҳайф,
Қолгон умрим ҳам ўтар эмди пушаймонлиқда, ҳайф,
Зойил ўлмай аввали кибру ҳаволардин бири.

Мунисим — толиъ забунлар, ёр — бахти қоралар,
Ҳамдамим — тиғи аламдин сийнаси садпоралар,
Бистарим — хоки мазаллат, така — сангги хоралар,
Ғамгусоримдур — балийят даштида оворалар,
Маҳрами розим ўлуб мотамсаролардин бири.

Ҳар киши оламда кўп чекса жафойи ишқни,
Билса роҳат жонига ранжу балойи ишқни,
Подшоҳи ҳусн чарлаб мубталойи ишқни,
Сарфароз айлар эмиш бир кун гадойи ишқни,
Шурким, кўйида мендурман гадолардин бири.

Фурқатий бир сарв қомат ишқида бўлган асир,
Қумри янглиғ тортарам шавқида фарёду сафир,
Қош ила мужгонидин ёнимда тиг, илкимда тийр,
Чуғздек вайрона ичра гарчи бўлдим жойгир,
Бир хабар олмас келиб пайкар ҳумолардин бири.

КЎРУБ

(Навоий ғазалига мухаммас)

Лолаға боқмоқ абас рухсори олингни кўруб,
Боғ аро наргисға ҳам чашми ғазолингни кўруб,
Истамак сунбул хато зулфи кашолингни кўруб,
Саҳвдур туби демак раъно ниҳолингни кўруб,
Еки жаннат боғи гулзори жамолингни кўруб.

Не малоҳат эрдиким, якбора, эй зебо жамол,
Юз очиб бир ғамза бирла айладинг беҳушу лол,
Бутмоғилким, кўз қарорғон чоғ эди бу бир хаёл,
Равзада кавсар қироғинда хаёл эттим билол,
Юз уза лаб, лаб уза шабранг холингни кўруб.

Бу замон тангри учун, эй маҳваш, ўзни айла фош,
Токи ул бечора айлар иштибоҳ ичра талош,
Партави нури жамолингдин тўлуб кўзиға ёш,
Соғинур ошиқлигингга рўбарў келгач қуёш, (?)
Кўзгуда машшота ҳар соат мисолингни кўруб.

Богбони даҳр топмай айланиб даври фалак,
Қадду рухсоринг каби бир сарви гул бўлди ҳалак,
Оразинг боринда булбул қилмади гулни тилак,
Сарвдин қумри натонг рам қилса тубидин малак,
Жилваи қад ҳолатида эътидолингни кўруб.

Ҳасратингдинким, кўнгул зоҳир тазаллум айлади,
Соя солди бошима сарвинг тараҳҳум айлади,

Йиғладим хаттинг кўруб, ғунчанг табассум айлади,
Наргисинг афсуну гул баргинг такаллум айлади,
Ақл кул топди фиреб ул макри долингни кўруб.

Йўқ сочинг савдосидин бир лаҳзаи тамкин менга,
Еткуруб накҳат сабо то бермаса таскин менга,
Телбаман хотир паришонлиғ эрур ойин менга,
Элга ишратдур янги ой кўрсалар, лекин менга —
Юзланур ошуфталиқ мушкин ҳилолингни кўруб.

Фурқатий, борсен анинг ишқида оҳи сард ила,
Музтариб ҳолу сиришки олу рўйи зард ила,
Қолма девор остида бу ранж-ғам парвард ила,
Судра ул ён, эй Навоий, ўзни муҳлик дард ила
Шояд этгай раҳм ул қотил бу ҳолингни кўруб.

ДУСТ

(Навоий газалига мухаммас)

Кўнглум истар ўлғоли ул ҳур сиймо бирла дўст,
Яъни ул ноз офарину жилва пиро бирла дўст,
Телба қилмоқ қасдида бўлганда доно бирла дўст,
Ер бўлмоқ тонг эмас, мен зору расво бирла дўст-
Қим, пари гоҳи бўлур мажнуни шайдо бирла дўст.

Оғзидин истаб нишон бирдам тиниб ўлтурмағум,
То тирикмен, ўзга сўз бир нукта андин сўрмағум,
Айламай жондин гузар лофи муҳаббат урмағум,
Лаълини севдим, кўзини қатлидин қайғурмағум,
Не ғам ўлмакдин, киши бўлса Масихо бирла дўст.

Йўқ эрур кунжи харобот ичра ҳеч кимдин камим,
Хишт-хум тожим эрур синғон қадаҳ жоми-Жамим,
Мастлик, бебоклик доим рафиқу ҳамдамим,
Бода паймо зоҳид ўлса, душман эрмасдур ғамим,
Менки бўлдим бир ҳарифи бода паймо бирла дўст.

Гар бағир қони нишони кўз ёшинда кўп турур,
Онча ёшлар бошима отқон тошинда кўп турур,
Демангиз аҳли жунун нечун қошинда кўп турур,
Зулфи савдоси бу савдойи бошинда кўп турур,
Бўлса савдо аҳли, тонг йўқ, аҳли савдо бирла дўст.

Юз баҳор ўлсунки, олам гулшани имконида,
Йўқ эрур бўйи тароват сунбулу райҳонида,
Ётмоқ андин хўб эмасму ҳасрати зиндониди,
Сарв қадлиғ, гул жабинлиғ дўстни ҳижрониди,
Ўлгомен не гул била, не сарви раъно бирла дўст.

Меҳр банда оразига, гарчи ул Ховар шаҳи,
Бўлди ер ўпмоқ ила чархи муалло хиргаҳи,

Чашми уммидим ёрур фикр айлагач хоки раҳи,
Ҳажридин олам қаронғудур, вале йўқ, дарғаҳи,
Жилва қилса, ул жамоли олам оро бирла дўст.

Йўқ менга чекмак ётиб кўйида ғамдин яхшироқ,
Хорлиқ ҳажрида бўлган муҳтарамдин яхшироқ,
Жаври онинг ўзгалар қилган қарамдин яхшироқ,
Хизр юз меҳр ила тутган жоми Жамдин яхшироқ,
Тутса май дурдини юз торожу яғмо бирла дўст.

Ҳирси лойи бирла қилма доманинг олудалиқ,
Олам ичра бўлмағай мундин ёмон беҳудалиқ,
Сену ташвиши жаҳону ранжу ғам фарсудалиқ,
Бўлма дунёдўст, гар истар эсанг осудалиқ,
Лек ҳар не қилсалар бўл аҳли дунё бирла дўст.

Фурқато, ич заҳр аёғи келса, қонма дўстдин!
Талхком ўлдим дема! Ҳаргиз ўсомна дўстдин,
Тонимаслик қилса ҳам ҳарчанд тонма дўстдин,
Эй Навоий, неча душман бўлса, ёнма дўстдин,
Чунки бўлмушдур сенга юз минг таманно бирла дўст.

ВАСЛ ОРЗУСИ

(Навоий ғазалига мухаммас)

Кўнгулда орзуйи васли ул олий жаноб айлаб,
Етиб эрдим фироқ андуҳи жонимға азоб айлаб,
Банобаҳ гул юзиға, сунбули зулфин ниқоб айлаб,
Тун оқшом келди кулбам сори ул гулрух шитоб айлаб,
Хироми суръатидин юз уза тердин гулоб айлаб.

Қилич тортиб қинидин қон тўкорға ул жафо гўстар,
Кўзини туркидин яғмо солиб оламға сар то сар.
Нигаҳ пайконин олмосин дағи айлаб анго дарбар,
Қилиб мужгонни шабрўлар каби жон қасдиға ханжар,
Белиға зулфи анбарборидин мушкин тапоб айлаб.

Агар чанди адошиб ақлдин бўлди тилим алкан,
Кўруб шавқи била айлар эди жону дилим шеван,
Қаронғу кечани кундуз қилиб, эй шўхи жодуфан,
Қуёшдек чеҳра бирла тийра кулбам айлагач равшан,
Менга титратма тушти зарра янглиғ изтироб айлаб.

Ушал оқшом менга қандоғ саодат оқшоми эрди-
Қим, ул оромижон танҳо келиб эшик очиб кирди,
Дедим:— меҳнат тутиб, кўзга аёнинг қўйсанг арзирди.
Кулуб ўлтурдию илким тутиб ёнида ер берди,
Такаллум айлади ҳар лафзидин дурри хушоб айлаб.

Добон: «Ишқим йўлида содиқим менсиз нечукдурсан?
Чекиб ҳажрим висола лойиқим менсиз нечукдурсан?»

Вафода ўзгалардин фойиқим менсиз нечукдурсан-
Ки, эй зори балокаш ошиқим менсиз нечукдурсан?»
Мен ўлдум лол, сўз айтолмайин майли жавоб айлаб.

Кўруб танҳолиғим ғам гўшаси ичра дили куйди,
Тарахҳум бирла кўнглум овлабон шафқат қилиб суйди,
Хуморим андуҳидин жон ютмагимниму магар туйди,
Чиқарди шишан май доғи бир соғар тўла қуйди,
Ичиб тутти менга юз навъ ноз осо итоб айлаб.

Димоғингга насими васл тегдимуки жўш этдинг,
Муродинг ғунчаси очдиму? Булбулдек хурўш этдинг,
Сабаб на эрди якбора доғи ўзни хамўш этдинг-
Ки, эй мажнун, пари кўрдинг магарким тарки хуш
этидинг?
Такаллум қил, бу соғарни ичиб рафъи ҳижоб айлаб.

Ишорат айлар эрди бўсалар юздин, гаҳи кўздин,
Оғизни олма деб лаълимдин асло, кўзни ҳам юздин,
Ўзумни тўхтотолмой бўйла лутфомизлиқ сўздин,
Ичиб фарёд этиб тушдим аёғига кетиб ўздин,
Мени йўқ бодаким, лутфи анинг масту хароб айлаб.

Нетарсен кеча ёринг келса, Фурқат, уйқуни мундоқ?
Кечургил кечани бедорлиқда ҳар туни мундоқ,
Демушдур ишқ устоди муҳаббат йўсуни мундоқ,
Аниким элтгой ноз уйқуси ишрат туни мундоқ,
Навоийдек ётар то субҳи маҳшар тарки хоб айлаб.

САДҚАСИ

(Фузулий ғазалига мухаммас)

Жон аро шакли алиф раъно ниҳолинг садқаси,
Нутқиминг маъноси ул шаккар мақолинг садқаси,
Юз кўнгул бир кўнглунгга кечмиш хаёлинг садқаси,
Кўз қароси ашки гулгунимда холинг садқаси,
Ашки гулгуним гули рухсори олинг садқаси.

(Ҳажр аро куйдим бутун бошдин) аёғ урён таним,
Бан жунун саҳросини мажнуниям, урён таним,
Ишқ ўти таъсиридинму ўлгудек сўзон таним,
Дуди оҳимдин қарормиш зору саргардон таним,
Оташин рухсору мушкини ҳилолинг садқаси.

Ҳеч оташ тез эмаз ушшоқ чекмиш оҳтак,
Сўз ҳеч дилсўз эмаз бу нолаи жонкоҳтак,
Эт гадолар ҳолина лутфу тараҳҳум шоҳтак,
Шавқи васлинг ёндуруб ноқис вужудим моҳтак,
Зарра-зарра офтоби безаволинг садқаси.

Жон фидодур дардингаким тан ани тортолмади,
Зўраюр тобора гарчи дилда тоқат қолмади,
Чархким бошимға жуз савдойи ҳажринг солмади,
Ҳажрингга жоним фидо ўлсунки, жоним олмади,
Этдим охир муждан завқи висолинг садқаси.

Ерда оқди сув ўлуб кўзлар йўлингга термула,
Бир келиб бу интизоринг, ҳолини сўрсанг нўла,
Байгулэхзон айладим Яъқубтак маъво тўла,
Юсуфи гумашта кимдурки менга монанд ўла,
Юз анга монанд ҳусни бемисолинг садқаси.

Шайхи ноқис хонақоҳина қадам қўймоқ ҳамон,
Нукс кўнглунгга етиб жонинга айлайди зиён,
Маскан этдим, Фурқатий, майхонадур дориламон,
Афв эдар хизматда ҳар тақсиримиз пири муғон,
Эй Фузулий, жонимиз аҳли камолнинг садқаси.

КАВЛАМА

(Машираб ғазалига мухаммас)

Ошиқи дилдодадурман дилбаримни кавлама,
Ахгар ўлди ғам ўтида пайкаримни кавлама,
Сайр қилдим баҳру бар хушку таримни кавлама,
Эй сабо, ғамзодадурман, бистаримни кавлама,
Чун шафақ олудаман хокисторимни кавлама!

Чархи кажрафтордин беҳад аломатлар келур,
Бу сабаб кўздин юза ашки надоматлар келур,
Гар юракни кўзғасам ширин ҳикоятлар келур,
Ҳар замоне Лайлидин менга китобатлар келур,
Санки Мажнун бўлмасанг сардафтаримни кавлама!

Ғамдин озода билур озодаларни ҳолини,
Йўқса мискин на билур шаҳзодаларни ҳолини,
Хурдадонлар билмадилар соддаларни ҳолини,
Хонавайронлар билур афтодаларни ҳолини,
Эйки маҳрам бўлмасанг чашми таримни кавлама!

Ишқ савдоси тушуб бошимга, аҳволим хароб,
Жоним айлар тан аро сиймоб янглиғ изтироб,
Таъна қилма, зоҳидо, кўнглумда ғамлар беҳисоб,
То кишига дард тегмай бўлмади багри кабоб,
Дилда дардинг бўлмаса дарди саримни кавлама!

Неча кунлар ҳамдам ўзга ваҳшию тайр айладим,
Билмадим бу йўлда шаръ қилдим ваё хайр айладим,
Ғам ҳужум этти анинг-чун масканим дайр айладим,
Ломаконни шаҳрини бир ҳу била сайр айладим,
Жабраили ишқман, болу паримни кавлама!

Ғаҳ ўзимни сувга урдум, гоҳ ўтга дам-бадам,
Бўлмади даврон сафоси лаҳзае бошимга кам,

То шариятни тутуб қўйдум тариқатга қадам,
Баҳри раҳматга кириб қилдим вужудимни адам,
Маърифатдин беҳабарсен, гавҳаримни кавлама!

Чун қадам қўйдунг бу йўлга бўлма бематлаб вале,
Фаҳри зиллат бўл, талашма ғурбати мансаб вале,
Фурқатий, саргашта бўлсанг, йиғлагил ҳар шаб вале,
Дурри дарёи маоний бўлду чун Машраб вале,
Дийда бино бўлмасанг кўб жавҳаримни кавлама!

САИДИНГ ҚҰЯБЕР, САЙЁД

Сайдинг қўябер, сайёд, сайёра экан мендек,
Ол домини бўйнидин, бечора экан мендек,
Ўз ёрини топмасдан овора экан мендек,
Иқболи нигун, бахти ҳам қора экан мендек,
Хижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Қуйган жигари бағри садпора экан мендек.

Кес риштаниким, қилсун чаппаклар отиб жаста,
Ҳажрида алам тортиб, бўлди жигари хаста.
Тоғларга чиқиб бўлсун ёри билла пайваста,
Кел, қўйма бало доми бирла они по баста,
Хижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Қуйган жигари бағри садпора экан мендек.

Беш кун сени даврингда бечора хиром этсун,
Оҳулар ила ўйнаб, айшини мудом этсун,
Ёмғур суви тўлганда, тоғ лолани жом этсун,
Ҳаққингга дуо айлаб, умрини тамом этсун,
Хижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Қуйган жигари бағри садпора экан мендек.

Саргашта бу водийда бир бошига раҳм эткил,
Йўқ тоқати бандингга, бардошига раҳм эткил,
Йиғлаб сенга термулур, кўз ёшига раҳм эткил,
Раҳм этмасанг ўзинга, йўлдошига раҳм эткил,
Хижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Қуйган жигари бағри садпора экан мендек.

Тоғда очилиб лола, ер сабза баҳор ўлса,
Лхир бу нечук бедод, олам анга тор ўлса?

Чиқмай деса жойиндин, узлатда фиғор ўлса,
Гар чиқса баногоҳи домеға дучор ўлса,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Бечорани зулм айлаб, қўл-бўйинини боғлабсан,
Ҳар сори чекиб-судраб, ўлдиргали чоғлабсан,
Кўксини жафо бирла лола каби доғлабсан,
Сот менга, агар қасдинг олғувчи сўроғлабсан,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Йўқ ҳуши, пари теккан девонаға ўхшайдур,
Кўз ёши яна тўлган паймонаға ўхшайдур,
Ғам сели билан кўнгли вайронаға ўхшайдур,
Фурқатда бу Саъдулло ҳайронаға ўхшайдур,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

УЧ ХАРОБАТИ

(Таржиъбанд — мусаддас)

Уч харобатий эрурмиз, сокини майхонамиз,
Хум бошидин чарх уруб, монанди бир парвонамиз,
Маст ўлубмиз жўшиши майдин ажаб девонамиз,
Холимиз дунё ғамидин, фориғи кошонамиз,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизнинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч аламқашмиз, ҳамиша толиби жононамиз,
Кўйига бормоқдин аммо эл аро афсонамиз,
Нашъае пайдо қилибмиз, ақлдин бегонамиз
На ҳароси домдурмиз, на асири донамиз,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизнинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч қаландармиз, қаландархонада ҳамхонамиз,
Ҳасрат айлармиз негоким рондан ҳар хонамиз,
Қайда қолди, во дариго, согару паймонамиз,
Дайр пирини ҳузуридин ажаб журмонамиз,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизнинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч биродармиз, келинг бирдам фарогат айлалук,
Ё қаландарваш бўлуб олам саёҳат айлалук,
Дайр пиринга бориб ёким итоат айлалук,
Ҳарна зулм этса агар сабру қаноат айлалук,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизнинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч мусофирмиз, келинг бир-бир ҳикоят айлалук,
Ул рақиби рўсияҳлардин шикоят айлалук,
Хонақаҳ кунжиға бориб ёки тоат айлалук,
Ё бориб муг дайри ичра истиқомат айлалук,

Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч адоёмиз, келинг (лар) нола оғоз айлалук,
Қайда кулфат аҳли бўлса ўзга дамсоз айлалук,
Боқмалук дунё юзиға, то анго ноз айлалук,
Эмди булбулдек ўшал сори (ға) парвоз айлалук,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч навойимиз, келинглар, азми гулшан айлали,
Андалибга қўшулуб ул ерни маскан айлали,
Куйдуруб гул, шоҳу яфроғини гулхан айлали,
Чил ташии на этармиз, ўзни чор тан айлали,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч гарибиймиз, келинг, сайри гулистон айлали,
Нола айлаб андилибни багрини қон айлали,
Шиква айлаб сарву сунбулни паришон айлали,
Қумриларни мубталойи доғи ҳижрон айлали,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч вафойимиз, келинглар, азми гулзор айлали,
Борғали ёр олдиға ўзни сабукбор айлали,
Ёрни уйқусидин бир лаҳза бедор айлали,
Хоҳ беҳуд бўлоли, хоҳ ўзни ҳушёр айлали,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч балокашмиз, кўнгул ул маҳваши хушхўдадур,
Кеча-кундуз ҳушимиз ул шўҳи ширингўдадур,
Борибон кўрдикки, бистар устида уйқудадур,
Бошиға келмиш табибу ёр боши зонудадур,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч мукаддар¹ кўйиға бордук рақиблар тўдадур,
Ё сабаб жинслардин ул пари уйқудадур(?)[~]
Кокули юзға паришон мушки анбарсудадур,
Юзлари ғарқи арақ, барча абиролудадур,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

Уч хароботий бориб кўрдикки ёр уйқудадур,
Ранжиши чашми билан кўб ҳасрату қайғудадур.
Бистари заъф узра ётибдур тани фарсудадур,
Войким, аҳбоблар, борғанимиз беҳудадур,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

На учун келдинг ҳаримиға, аё нодон табиб?
Бизлара ағёрдурсан, бедарак, афғон табиб,
Бошидин турғил нари беҳудасан, ёлғон табиб,
Оҳ тортармиз, бўларсан ер била яксон, табиб,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

На сабабдин ўлтурурсан ёр бошиға, табиб?
Бир замон кўшиш этиб андоғ маошиға, табиб,
Қўшма бул доруларингни ёрим ошиға, табиб,
Оҳ бирла куйдурумиз келма қошиға, табиб,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

На сабабдин бу кеча мунда келибсан, эй табиб?
Ҳар тарафдин сўз қилурсан ҳамчунон даъвий, табиб,
Бошидин турғил нари, беҳуда, бемаъни табиб,
Фурқатийдин қил ҳазар, албатта, эй жўгий, табиб,
Ёр бизни ёримиз, жонон бизинг жононимиз,
Ушбу даврон бирла ўтсак йўқ эрур армонимиз.

---

¹ Аслида «миз» бор.

ЭТМАДИМ

Оҳким, дай шиддатидин биргина жўш этмадим,
Синдириб заҳри ҳаво, тарёкни нўш этмадим,
Маст ўлуб ҳар лаҳза, тарки ақл ила хуш этмадим,
Ҳаргиз эски (гам-аламларни) фаромўш этмадим,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Даҳр аро ҳаргиз фалак раъйим билан айланмади,
Додлар қилдимки кажравлиқ йўлидин ёнмади,
Даҳри дун жонимға бедод айлономғдин қонмади,
Вой бир бахтим огир уйқусидин уйғонмади,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Умр ўтар, афсуским, доим асири гам бўлуб,
Кўрмайин дунё ҳузурин соати хуррам бўлуб,
Долдек меҳнат юки остида қаддим хам бўлуб,
Бори дунёга келиб, мен лоақал одам бўлуб,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Баъзи одам умри хушдур бир пари пайкар топиб,
Меваси ишрат ҳаёти гулшанидин бар топиб,
Толиъини ҳамдаму иқболини ёвар топиб,
Ҳасрато, саъй айлабон Тошкандда бир оз зар топиб,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Ҳайфким, бир орзу бирла кечиб аҳди шабоб,
Қилмади саъйу жадал ҳеч важҳ бирла фатҳи боб.

Қилди уммидим уйин тули амал охир хароб,
Бу надомат оташидин жону дил бўлди кабоб,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Умрининг таъжилидин жонимда хирмон қат-бақат,
Ушбу ғамдин ғунчадек бағрим тўла қон қат-бақат,
Занглар андуҳдин кўксумда чандон қат-бақат,
Лоладек маҳзун кўнгулда доғи армон қат-бақат,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Ранжлар тортиб келиб бу бевафо дунёга ҳайф,
Кўз очиб, айлаб назар дунёву мофиҳога ҳайф.
Кечти умру, етмадим бу мақсади аълога ҳайф,
Маскан айлаб неча кун бир гўшан танҳога ҳайф,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Ёнди жоним шамъдек ҳар кеча даврон базмида,
Дудлар бошимга ўрлаб дийда гирён базмида,
Бош бериб ҳар лаҳза айлаб жонни қурбон базмида,
Доғман бошдин аёғ ҳаргизки имкон базмида,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

Айши оламдин мени гардун чу ноком айлади,
Субҳи иқболимин идбори билан шом айлади,
Эмди эрмас жаври, бедодини мудом айлади,
Пухта корим, Фурқатий, айлаб ҳасад хом айлади,
Мунис ўзга бир нигори жилва бардўш этмадим,
Роҳат айлаб кеча тонг отқунча оғўш этмадим.

АҚЛИМИ ОЛДИ

Ақлими олди, ҳайратга солди бир турфа жонон,
султони хубон,
Ул бир табассум, айлаб такаллум, чун моҳи тобон,
бўлди намоён.
Соқибе эрмиш, жонимга кирмиш, қонимни термиш
пайкони тийри.
Мадди нигоҳи, жавшан сиёҳи, икки сипоҳи
тан этти вайрон.
Монандаи гул, чун шохи сунбул, айлаб тазалзул
келди нигорим,
Очиб юзини, ташлаб ўзини, қошу кўзини
жавлон берибон;
Аҳволи зорим, сориг узорим, лутф айла, ёрим,
айлаб тамошо;
Билдино сўрди, бу навъи кўрди, бир лаҳза турди
менга боқибон.
Нозу фироқи, васл иштиёқи, бир зарра боқи
қўймай вужудим —
Куйдурди жоним, ҳам хонумоним, ному нишоним
биз лаҳза, бир он.
Жонимда тоқат, на танда ҳолат, на дилда роҳат,
кўб нотовонман,
Иўқса нетормен, қаси кетормен, нечук этормен,
мажруҳу ҳайрон.
Айлай аёни, гамни баёни, бир дам замони
тутқил қулогинг,
Бағрим ситибон, таҳрир этибон, ўздин кетибон,
бўлмай паришон.
Насли парийдур, лаб шаккаридур, кабки даридур
ул жилва рафтор,

Ё ҳуру филмон, билмам нечук жон, товуси бўстон,
сарви хиромон.
Айлаб яқо чок, маҳжуру ғамнок, Фурқат аламнок
қилиб надомат,
То бари доман, монанди савсан, чун жони бетан
мотамда қолгон.

МАКТУБЛАР

МУҚИМИЙГА ХАТ

Шукурким, Хўқанд аро соғу саломат борман,
Давлату хурсандлиғлар бирла бархурдорман.

Езиб эркансиз яқинда мулла Аҳмаджонга хат,
Нечадин сўнг, хайрият, хат охирида борман.

Уқугач ҳар нуктасидин топди кўнглум минг сурур,
Бош фалакка еттию жон бирла миннатдорман.

Сўрсангиз кайфияту ҳолот агар баъдаз паём,
Ушбу кун ҳавлидаман, Симдин келиб бекорман.

Муддати бир ой эрурким мунда Махдумхон била
Кеча-кундуз ҳамдаму ҳамроҳ ҳамрафторман...

Янги Қўрғонда бориб, гаҳ шаҳрда турдим келиб,
Ҳар кун айдим айланай қишлоқдин безорман.

Сўзлашурга бир дуруст одам йўқ, ҳам гармдур,
Мундайин ерда туролмасман юроги торман.

Марҳамат айлаб дедилар: неча ой турди Муқим,
Демади бир йўлки мен марди табиатдорман.

Боз айтдим: ул киши аз сизди дил ошиқ эди,
Тоқатим йўқдур мени, мен оғзаки хушторман.

Бу тариқа гуфт-гўйи ҳазли бирла оқибат
Шаҳрга келдим олиб қўймасдин охир корман.

Мен учун хат қилсангиз айтинг дедилар кўп дуо,
Шул сабабдин мунча сўз қилдим сиза изҳор ман.

Фурқатий, васлиға етгач ул пари рухсоранинг,
Шукрилиллоҳким ҳамиша маҳрами асрор ман.

ФУРҚАТНИНГ МУҚИМИЙГА МАКТУБИ

Салом, эй менга ёру ошнолар,
Қадрдонлар, замири пурзиёлар.

Муқимий-ю, Ҳожи Муҳитдин, Завқий,
Муҳаййир — барча закки-ю расолар.

Фасоҳат гулшанида мисли булбул,
Пурсанжу зиҳи нағмасаролар.

Биҳамдиллоҳки, мандин сўрсангиз ҳол,
Юрубдурман қилиб завқи сафолар.

Саломатдур таним, хурсанд вақтим,
Худованд айлади беҳад атолар.

Фалакнинг давридин комим раводур,
Агарчи эл кўрар андин жафолар...

Ризоман Тошканд одамларидин,
Сўрар ҳолим фақиру агниёлар.

Мақомим мадрасаи Шайхантаҳурда,
Эрур улфат неча мазмун адолар.

Ўқурмиз, беш киши «Шарҳи виқоя»,
Муҳайё неча яхши домлолар.

Ғазетхона ишига бўлса пешини,
Борурман ҳар кунини, гоҳ кун аролар.

Салом иблогидин сўнгра, Муқимо,
Мени сўргонлара айтнинг дуолар.

Ёзинг аҳволингиздан бир рақима,
Будур сиздан умиду илтижолар.

Сўз ўлди мухтасар, зиқ эрди фурсат,
Қўп эрди йўқса Фурқат муддаолар.

САБОҒА ХИТОБ

Бу гулшанким насими файзи рабдур,
Гули ҳилму ҳаё бирла адабдур.

Зиҳи боғики миллат боғи дерлар,
Хўтан мушки қаро тупроғи дерлар.

Ичим қон ўлди даврон ғуссасидин,
Бу даврон ичра ҳижрон ғуссасидин.

Келибман бир димоғим чоғ этай деб,
Кўнгулни дарду ғамдин соғ этай деб.

Кўрубон ғунчадек мардумни хуррам
Дилим чок айлади савсан каби ғам.

Алар чун айлагач сайру сафолар
Эсимға тушди ёру ошнолар.

Менга йўқ сендин ўзга бир мувофиқ,
Нечунким аҳли дилсан, ёри содиқ.

Жаҳон паймосану чўқ тезравсан,
Фалак гардингга етмас барқдавсан.

Аё боди сабо, оллоҳ учун тур,
Ўзингни Тошканд шаҳриға еткур...

Ҳаримиға ул ой топсанг агар роҳ,
Ўзингдин кетма кўрғанда бапоғоҳ.

Зиѳрат айлагил аввал бўсоғин,
Кириб андин кейин ўпгил аёғин.

Чекиб бир оҳ ҳасрат сўздин аввал
Чекорда оҳ, қон тўк кўздин аввал.

Қилиб огоҳ бир оҳи сард бирлан,
Салом айғил дили пурдавр бирлан.

Дегил:— Эй ҳусн мулкин подшоҳи,
Фузун ўлсун азиз умринг илоҳи!

Бор экан Фурқат отлиқ бир ғарибнинг,
Виеолинг давлатидин бенасибнинг.

Узи хўқандий, аммо исми Зокир,
Казоро Рум аро бўлмиш мусофир.

Маишат бобида бил-кулли масрур,
Жамолингдин ғами шулдурки: маҳжур.

Ғамингдин кеча тонг отқунча йиғлар,
Тонг отқоч доғи кун ботқунча йиғлар...

Сочингдин олмиш эркин бир, ики тор,
Қўнгул бўйниға этмиш, они зуннор.

Фалак узра чиқиб оҳу фиғони,
Деюрким оҳ фалоний, оҳ фалоний.

Чиқиб андин, қилиб одоб бисёр
Салом айлаб яна бир ҳужраға бор.

Ул Эшонхўжа эшон домломиз,
Ғарибликда суянган муттакомиз.

Тавозиълар билан айғил дуолар,
Дуолар айтибон, олгил дуолар.

Чиқиб сўнг Хўжахон муфти қошига,
Етургил ўзни пешинлик ошиға...

Мени ўрнимда то сен ҳамтабақ бўл,
Адаб оmodан тамкин насақ бўл.

Дегил:— Эй муфтий фарди замона,
Эне фатвосидин солгон жаҳона.

Билурсизким жаҳоннинг йўқ бақоси,
Жаҳон аҳлини ҳам меҳру вафоси.

Фалак гаддордур, кажрав замона,
Киши кўрмас мурувватдин нишона.

Замонни ҳар нафас табдили бошқа,
Юз онча умрнинг таъжили бошқа...

Деюб бу сўзни сўнгра хайрбод эт,
Чиқиб доғи бир аҳбобимини ёд эт.

Убайдулло Махдумдур анга ном,
Етургил хоссан такмили пайғом.

Жамолхон махдуму Хонхўжа эшон,
Дуо айғил иковига фаровон.

«Қизиқму базм, бозори қалай?» де,
«Яна сатранж афкори қалай?» де.

Чиқиб ташқори майдонга гузар қил,
Вале мағриб тарафга бир назар қил!

Кўзингга нақшлик манзар кўрингай,
Ҳама ойинаси жавҳар кўрингай.

Эрур ёни равонлик катта айвон,
Эгоси номи Маҳмуд хўжа эшон.

Муҳаббатлик менга бир ошнодур,
На танҳо ошно, балким ағодур.

Менга кўп айлаган ул меҳру шафқат,
Қилиб ҳаққимда эҳсону мурувват.

Етургил анга орзу иштиёқим,
Муфассал шарҳ қил дарду фироқим.

Дегилким: Соғинур суҳбатларингни,
Муҳаббатлик ҳама улфатларингни.

Бўлур тўғрида бир дўкон намудор,
Улуғ бир ҳавздур ёни самовор.

Бориб сўрисини устида ўлтур,
Дегилким:— Отахўжа, чой келтур!

Ҳавою кибр жомидин бўлуб маст,
Келур бир қарри одам, қаншари наст

Салом айтиб димоғин чор қилғил,
Латойиф сўзлар айтиб доғ қилғил...

Жаминь хўжа Шайхованд Таҳурда,
Сўраб топ, бўлсалар қайси чуқурда.

Дуо ҳар қайсиға махсус еткур,
Губорий дилларида бўлса кеткур.

Ут андин сўнгра Дархон кўчасиға,
Ки бир дўсту қадрдон кўчасиға.

Муҳаббат пеша яхши ошномиз,
Дароз андишалик Мирзо акомиз.

Дилинда бор эди мендин кудурат,
Ниҳон айларди, лекин бил зарурат.

Дегилким:— Фурқатий сизга ризожў
Эди бир беғараз, холис дуоғў.

Кўп эрди бошқалардин эътиқоди,
Муҳаббат бирла азбас эътимоди.

Валекин бир-икки марди ҳамоқат,
Анга мендин қилиб ёлғон шикоят.

Дили озурда мендан бўлди ноҳақ,
Вагарна йўқ гуноҳе менда мутлақ.

Чиқар кўнглидин ул тухмат губори,
Намак ҳаққи мени бўйнимда бори.

Юсуфбойбачча ҳавлисиға андин,
Бориб еткур дуо албатта мандин.

Қиёматлик биродардур менга ул,
Ҳар ишда ёру ёвардур менга ул...

Кўгалдошга бориб сўр Ҳожи Аъзам,
Ул Аҳмад Хўжаи юз бошини ҳам.

Дегилким: Эй Арастуйи замона,
Билурда набз ташхиси ягона.

Келибман олдидин меҳмонингизни,
Хўқандий яъни Зокиржонингизни.

Юрубдур ўйнаб Истонбулда хушнуд,
Эрур аҳволи кундин-кунга беҳбуд.

Замони фарраҳу айёми масъуд,
Фараҳ боби очуқ, ғам роҳи масдуд.

Мизожиға мувофиқ Рум ҳавоси,
Анингчун турмак ўлмиш иқтисоси.

Чиқиб Мирзо Халил олдидин ўткил,
Наботидин олиб озинг чучуткил.

Ўтубон тўғри гул бозорига бор,
Бўлур бир нақшлик дўкон намудор.

Ўтурур бир жувон марди ба тавфиқ,
Садоқат пеша номи қори Сиддиқ.

Менга ул ошнойи жонажондур,
Ҳазин жисмим аро руҳи равондур,

Ҳамиша хотиримни пос тутган,
Муравват бекаму бекўс тутган.

Ки анда Авлиё Хўжа мабодо
Ўтирган бўлса қилма ошкоро.

Дебон мендин анга юз минг дуолар,
Ўтур олдида айтиб марҳаболар...

Агар чой дамласа жон бирла нўш эт,
Ўзингни лекин ул ерда баҳуш эт.

Будур зинҳор ила таъкид мандин,
Дўконин йиғмагунча кетма андин...

Улур кеч баъд жў ёйи макон ўл,
Сақичмон кўчаси бирла равон ўл.

Сўраб ҳавлисини Абдул Азизхон,
Бориб ул кеча бўлгил анда меҳмон.

Билиб ҳар ҳафта бир йўл ўзга лозим,
Бориб қолғуси кеча Мирзо Қосим.

Кўрарсан анда Фарзинхон дегонни,
Менга бир ошнойи меҳрибонни.

Алар ҳар қайсига бир-бир салом айт,
Муҳаббатлиқ дуо бирла паём айт.

Топиб сўз Мирза Қосимга гузориш,
Мухаммасни қўлига қил сипориш.

Буюрмуш эрди ул Тошкандда аввал,
Келибман мунда қолмиш эрди маътал.

Дегилким:— Айлаб они эмди иншо,
Юборди Румдин айлаб сизга савфо.

Сабоҳила юруб кел растага боз,
Русуми бийикликни айла оғоз.

Кўриб Мирмақсуду, Ҳожи Валини,
Яна Яъқуб Ҳожию Мир Алини;

Саройда Мирза Ҳошим ҳам Гиёсжон,
Саримсоқу, Орифжону, Каримхон.

Аларга деб дуо махсус-махсус,
Дегайсан марҳабо махсус-махсус.

Ёқишмас анда бу турки асосинг,
Танингдин ташлагил румий либосинг.

Олиб кўк мовут ила қора сандуф,
Кетургил иккисидин чоряк тўп.

Кўтариб тўғри Муслимхонга борғил,
Тикувчи ул чевар чечонга борғил.

Ушал тиксун бизи қонунча камзул,
Тўну чалвору ҳам сантура, фантул.

Дегилким:— Жоним ўргулсун менга боқ,
Салом айтур сенга бир зори муштоқ.

Қилур эркан сенга холис муҳаббат,
Фаразсиз ўйла бир аҳбоби суҳбат.

Душанба кунда оқшом анжумандур,
Нечук дей анжуманким, бир чамандур.

Жамиъи жўра ул тун жамъ ўлурлар,
Тузуб бир маҳфил ўйла шамъ улурлар.

Олиб боргай сени Абдул Азизхон,
Таомил бу эрур борганда меҳмон.

Канор олиб алар бирла кўрушқил,
Қириб навбат-банавбат ўлтуришқил.

Ақидатлик каломимни дегайсан,
Муҳаббатлик саломимни дегайсан.

Қачон этганларида баэм бунёд,
Будур афтодани ҳам айлагай ёд.

Келурда айлама зинҳор таъжил,
Бориб доманларин қил доғи тақбил.

Агар хат берсалар ёншигда сақла,
Галат айдим, дилу жоншигда сақла!

Кетургилким эрур ҳирзи омон ул,
Менга таъвизи жони потавон ул.

Эрурман иштизоринг келгунигча,
Ушал мактуби восил қилғунигча.

Будур сўз, эй сабо, зинҳор-зинҳор,
Туганди сўз ва лекки шавқ бисёр.

БҮМБАЙДАН ХАТ

Ассалом, эй аҳли ҳуш: аҳбобу дўсту ёрлар,
Ҳамнафас, содиқ биродорлар, неку атворлар...

Шоирӣ хушгўйлар, муншии чобуқдастлар,
Порсолар, шайхлар, ҳожӣю хушкирдорлар.

Ҳофизӣ хуш лаҳжалар, танбурлар, самтурлар,
Нолачи машшоқлар, ноҳунда мусиқорлар.

Соғ борсизму, қалайсизлар, саломатлармусиз?
Молау жон борму амон, эй яхшилар, ҳушёрлар?

Айласа тангри муяссар бор эса нону насиб,
Кўрушурмиз, охири бир кун бориб, дийдорлар.

Қайда бўлсам доим айларман дуои жонларинг,
Бўлғосиз, ёраб, жаҳон боғида бархурдорлар.

Умрингиз нахли жаҳон боғида ўлсун сабзалар,
Давлату иқбол ўлубон анга баргу борлар.

Мен тарафдин сўрсангиз кайфияти ҳолот агар,
Қолмасин маҳфи кўнгулда, айлайн изҳорлар.

Икки ойдурким келибон Маккадин Бўмбайдаман,
Шодман, алҳамдулиллоҳ, кўрмадим озорлар.

Ҳинд аро гулханнишинларни гули масқал ўлиб,
Қолмади аслю кўнгул кўзгусида зангорлар.

Ер юзида кўрмадим Бўмбай каби шаҳри азим,
Гарчи кездим Миср ила Истанбулу Булғорлар...

Расталардур беадад, ҳар растада минг-минг дўкон,
Олди-сотди хўб бажо, равиақдадур бозорлар.

Олти-етти ошён олий иморатлар бино,
Сабзалик ерлар, чамашлар, боғлар, гулзорлар.

Ҳар тараф банголалар солмиш кира қўймоқ учун
Деб савобу ҳам тижорат пухта дунёдорлар.

Етмиш ики фирқадин бу шаҳарда мавжуд экан;
Бир-бири бирла аролаш муслиму фўжзорлар...

Ҳар куни бу шаҳрни сайр айламак бўлди ишим,
Роҳбар айлаб гар кўрунса одами бекорлар.

Ногиҳон бир боғ аро тушти гузорим бир куни,
Қим эрам боғи ҳавосидин берур ёсорлар.

Номи онинг «Боғи раъно» вусъатидур минг таноб,
Айламиш тарҳин муҳандислар чекиб паркорлар.

Сабзалар сероб, шабнамдин, ҳаводин тоза рўй
Топибон рангу тароват ҳам гули бехорлар.

Сарву гулда қумрининг ҳуҳуси, булбул чаҳчаси
Айлади кўкsumни чоку кўнглуми афгорлар.

Ҳар тараф гуллар аросида хиромон шўхлар,
Сарв қадлар, гулжабинлар, наргиси хумморлар.

Гулбаданлар айлашиб наргис кўзидин ихтироз,
Гунчадин бўйнига осмишлар қизил тумморлар.

Шуҳлар, таннозлар, зебо фарангизодалар,
Ҳар тарафга кўргузурлар шеваи рафторлар.

Бир тарафда бир иморатким, ажойибхонадур,
Ерлари тошу мунаққаш айлаган деворлар.

Мурдин фили дамону пашшадин анқоғача,
Анда бор оламда ўлса ҳар қадар жондорлар.

Етти иқлим одами тасвирини ўз рангида
Тошдин этмишлар бино устоди жодугорлар.

Ҳар вилоят мевасию гулларию донаси
Мевадору мевасиз, ширину талх ашжорлар.

Собиқ ўтган подшоҳлар ҳарбаи олоти ҳам
Ханжару тийру туфангу найзау талворлар.

Онча доруларки, ҳикмат аҳли қилмишлар китоб,
Зарфларда жумла ўз номи била тайёрлар.

Ёр юзида қанча маъдан бўлса они кашф этиб,
Анда келтирмишлар онча санг, жавҳардорлар.

Бир балиқ азми узунлиқда юз йигирма олти гом,
Улчадим катта қадам айлаб, ўзим рафторлар.

Андаги мавжуд ашёларни айлай мухтасар,
Айласам кунжойиш этмас юз варақ гуфторлар.

Эй мени ғурбат аро маҳзун дилимни овлаган
Одамият пеша соҳиб жуду мардумдорлар.

Шодман сизлардину ўлгунча миннатдорман,
Пос хотир тутдингиз шафқат қилиб бисёрлар.

Соғиниб дийдорингизлар бир-бир айтарман салом:
Келса-кетса Макка сори тоифи завворлар.

Бу вилоятлар мақоми бошқадур, эмди қани —
Суҳбатингларда душанба гижжаку ситорлар.

Айлар эрди гоҳ Фарзинхон «Сувора» машқини,
Яхши совт ила Фузулийдин ўқиб ашъорлар.

Фурқатий, Бўмбайдин этдим эмди Ҳиндистонга азм,
Пардаи қисматда не юз кўрсатур асрорлар.

ЕРКАНД ШАҲРИДАН ТОШБОЛТУГА ХАТ

Тилар эрдим саҳар тавфи чаман эсган саболардин,
Саломим еткуруиб келтур хабар деб ошнолардин.

Деди ул дам сабо:— Эй ҳажру ғурбатға асир ўлғон,
Вафо умидини узгил алардек бевафолардин.

Сенга бўлғон қадимий дўстлар авзон дигардур,
Мизожи мухталифдур элни тагийри ҳаволардин.

Дедим:— Яхши насиҳат айладинг, эй носихи мушфиқ,
Қулоғим ҳуққаси тўлди дури қиймат баҳолардин.

Келиб бу шаҳрға кўп ою йиллар ўтди дарвоқибъ,
На келди ошнодин хат, на хешу ақраболардин.

Сабаб шул эрдиким, тарки китобат айладим бил-кул,
Валекин қўймадим холи саҳаргоҳи дуолардин.

Ватаннинг иштиёқин тортарам ғурбат ғами бирлан
Туруб эрдим қутулмой гуссау ранжу инолардин.

Баногоҳ келди шавқ омизлиғ манзума мактубинг,
Ишорат айлаган зимнида ҳар хил муддаолардин.

Ўқуб ул дам они бўлди оқарғон кўзларим равшан,
Сиёҳиға эзиб эрдинг магарким тўтиёлардин.

Муқимий, Нисбатий ўлди, демишсан, ўлса ўлмишдур,
Малул бўлма жаҳон холи қолурму ҳеч расолардин.

Демишсан Муҳйи, Завқий саломат, шукр хуш бўлдим,
Худо қилғой саломат асрабон ҳар хил балолардин.

Муқимий, Нисбатийни нисбатини мен сенга бердим,
Алардек бўлма, лекин ўзни тўхтатгил ҳижолардин.

Укомиз Эрмуҳаммад Сим аро тилмоч ўлуб эрмиш,
Емон кўздин худо маҳфуз қилгай ҳам қазолардин.

Мени ёд айлаганларга етургайсан саломимни,
Фаромуш айламай бизни фақиру агниёлардин.

Мени ҳолимни сўрсанг Ерканд шаҳрида сокинман,
Баҳамдиллоҳ, бўлуб мамнун ҳам завқу сафолардин.

Хўтан оҳуларидек онча саргардон бўлубдурман,
Сочи мушки Хито рашки хаёли дилраболардин.

Баҳор айёми саҳролар фазоси боғ ўлур гўё
Фароғатлар етар дилга ҳавойи жон физолардин.

Менга мунда муқим ўлмоқ худо тақдири ўлмишдур,
Эмасдур бандалик дам урмагим «чуну чаро»лардин.

Худо бермиш ики фарзанд: Нозимжон, Ҳокимжон.
Қачон бўлғой кўнгул узмоққа бу кўзи қаролардин.

Бўлур келган киши ўз рағбату туби била масхур
Тилисмидур бу шаҳрий жумлаи ҳайрат физолардин.

Борурман гар қутулсам бул тилисми ҳайрат афзодан
Етиб имдод ҳолимга жамиъи муддаолардин.

Вагарна қиблагоҳимнинг мулоқатига шойиқман,
Вале бордур гила андек амак бирла тағолардин.

Яна Мирзо Шариф аҳволидин ҳам ёзмиш эркансан,
Етиб хурсанд бўлдум бу навиди дилкушолардин.

Вале тарки китобат айлади бир неча мuddатдур,
Менидек доғи ғурбатға асиру мубталолардин.

Забоним бовужуди мадҳ авсофига нотикдур,
Мени кўп баҳрамад этган эди базлу атолардин.

Тирикму жажмуреи Ҳожи Асомиддин деган анда?
Қутулган юз балойи ноғиҳону мижаролардин.

Етургил Холмуҳаммад ҳожининг анга саломини,
Сўрайдур қавму хешу ашною рўшнолардин.

Деюрким бир тароғ айлар эдим савғоти ҳожимга,
Агар чиқса эди бир кўса қосид бу аролардин.

Мулоқат орзу айлаб саломатлиғ сўрайдурман
Жаноби Ҳожи домла бирла Қарши домлолардин.

Қилурман дўстлиғдин бир насиҳат санга, Тошболту,
Бўлурсан гар қабул этсанг ани, аҳли сафолардин.

Расолиғ орзу айлаб камола гар етай дерсан,
Таарруз айлама ҳам шиква қилма норасолардин.

Агар нафсоният таркини қилсанг бу кифоятдур,
Қелай мақсадға эмди бор эдинг табғи расолардин.

Олиб ёдиға, сўрмас кимса Зокиржон Фурқатни,
Агарчи айтадур донм дуо боди саболардин.

МУНДАРИЖА

Фурқат : : : : : 5

Ғазаллар

Баҳор айёмида	17
Умр хуш ўтмас	18
Оҳиста-оҳиста	19
Рухсори аҳмар устида	20
Кашмирда	21
Оразнинг қачон кўрди	22
Богда	23
Юзу қаддинг кўруб	24
Лаҳза-лаҳза	25
Хок ўлди таним	26
Лола	27
Келмади ҳолим сўраб	28
Бу кеча	29
Билмадинг	30
Ой юзин	31
Нигоро	32
Дўстлар, аҳбоблар	33
Қачонгача	34
Йўлингда	35
Мунаввардаккина	36
Озгина	37
Ерур айлаган ситора	38
Гул бозорида	39
Бир нигори ёшгина	40
Айлаб шитоб	41
Пари рўйим	42
Дилрабо	43
Табассум бирла чиқди	44
Истаб	45

Кўрдумки бир париваш	46
Келинчак	47
Суратинг	48
Нигори, дилнавозим	49
Кўзларинг	50
Май ичиб	51
Кўзунг	52
Тўққали жаллод эрур	53
Дилоромим менинг	54
Жоним менинг	55
Маҳвашо	56
Қоматинг	57
Эй гул руҳим	58
Кетманг	59
Оразинг	60
Фан айладинг	61
Қошинг	62
Кўрунг	63
Қулунг	64
Дилбаро	65
Фарқи булду	66
Фироқинг бирла	67
Сенинг	68
Қоқулунг	69
Хулқи хуш	70
Қоматинг	71
Ийд	72
Эҳтиёж	73
Бормасмиз	74
Васл ароким	75
Хумморингиз	76
Анбарин хаттоки	77
Сарвиноз	78
Уртанур	79
На бўлди нигоро!	80
Зиҳи ситамки	81
Қошки	82
Малоҳат гулшани	83
Кўзларим қон йиғлади	84
Шакар тўқилди	85
Қилмағайдим	86
Ена бир келгум дебон	87
Гулбара кўйлакка кийдинг	88
Мунча яхши	89
Бўстон иси	90

Ўлтургуси	91
Ишқ оташи	92
Хаёла душти	93
Юз очиб :	94
Айланай :	95
Қани	96
Оҳким раҳм айламас	97
Кўнгулдин олди оромим	98
Мусаффо оразинг	99
Чиройлик :	100
Нозик	101
Керак	102
Келинг Мулло Раҳим	103
Рухсор гул	104
Булбулга хитоб	105
Лабинг ғунча	106
Еқма жоним ўтлара	107
Касби назокат	108
Бир кеча кел	109
Азми гулшан айласанг	110
Айрилиб қолдим	111
Оҳким	112
Ишқингда куюб, жоно	113
Офоқни сар-басар кўрдим	114
Оҳким ҳамдард йўқ	116
Тиғи ҳажрингда	117
Аламлик қумриман	119
Оҳи субҳгоҳим	120
Бир ўт пайдо бўлубтур	121
Юзинг гулдин мусаффо дур	122
Топмишам	123
Мен агар	124
Андижон	125
Андалиби ҳайронлар	126
Май ичиб	127
Адашганман	128
Не жафолар чекмадим	129
Бошимни тоша урсам ҳам	130
Мундоғ жафоси бор экан	131
Кетур ташриф	132
Ғамзанг	133
Ёдаи ноб ичра мен	134
Доғман	135
Лоладек юз бирла	136
Келармукин?	137

Ер айлансун	138
Ой каби	139
Наргиси шаҳлосидин	140
Нигор аччигидин	141
Эй бути жаври фузун	142
Тушубдур бошимга савдо	143
Берди чаманларга сафо	144
Андалиби хуш наво	145
Як бора ёрим келсалар	146
Масти бодаи ҳуснунг	147
Бир пари ҳажрида	148
Келинг, эй аҳбоблар	149
Ул қаро кўз	150
Кечалар	151
Келтурур	152
Мушки хўтандандур	153
Ул паридек	154
Сарву гулда йўх тароват	155
Келур	156
Гапур	157
Юз минг китоб айлар	158
Эй лутфи кам	159
Сайри боғ этсанг нетар?	160
Фасли навбаҳор ўлди	161
Йиғлатиб ошиқ деганни	162
Ситамкор ўлди ўхшайдур	163
Сенингдек гул узор ўлмас	164
Индамас	165
Ҳеч мусулмон айламас	166
Эй сарв қомат	167
Хайрият	168
Бир келиб кет	169
Ғалат	170
Фасли баҳор эмасму	171
Бир менму	172
Жонлар кабоб эмасму?	173
Эл ичра ишқ доғин	174
Ул шўх	175
Сайри гулистон айлагач	176
Ҳеч асар йўқ	177
Кел эртароғ	178

Маснавийлар ва манзум асарлар

Илм хосияти	181
Виставка хусусида	185
Тошканд шаҳаридаги виставка хусусида	188
Яна виставка хусусида	191
Гимназия	194
Акт мажлиси хусусида	197
Тошканд шаҳарида бўлгон нағма баъзи хусусида	201
Нағма ва нағмагар ва анинг асбоби ва нағма таъбири ху- сусида	206
Суворов ҳақида	210
Шоир аҳволи ва шеър муболағаси хусусида	218
Рус аскарлари таърифида	221
Юнон мулкида бир афсона	225

Мухаммаслар, мусаддаслар ва мустаъод

Бу нечук савдо	235
Истар кўнгул	237
Уйнабтулар	239
Киши ҳолимини билмас	241
Адашганман	243
Ўзингсан	245
Бирн	247
Кўруб	250
Дўст	252
Васл орзуси	254
Садқаси	256
Кавлама	258
Сайдинг қўябер, сайёд	260
Уч хароботи	262
Этмадим	265
Ақлимни олди	267

Мактублар

Муқимийга хат	271
Фурқатнинг Муқимийга мактуби	273
Сабога хитоб	275
Бўмбайдан хат	284
Ерканд шаҳридан Тошболтуга хат	288

На узбекском языке

ФУРКАТ

«Избранные произведения»

Редактор А. Ҳабибуллаев
Рассом Г. Жирнов
Расмлар редактори А. Қива
Техн. редактор Б. Шамс
Корректор М. Қудратова

Босмахонага берилди 14/Х-1974 й. Босишга рухсат этилди 20/І-1975 й. Формати 70×108¹/₃₂. Босма л. 9,25. Шартли босма л. 12,95. Нашр. л. 8,96. Тиражи 25 000. Р.—09331. Гафур Ғудом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 151—74.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича давлат комитетининг Тошкент полиграфкомбинатида тайёрланган матрицадан 2-чи босмахонасида №1 қозоғга босилди. Янги-Йул, Самаркандский кўчаси, 44. 1975 йил, заказ № 70. Баҳоси 48 т.

ТУЗАТИШЛАР

Бет	Юқоридан	Пастдан	Босилган	Ўқилиши керак
49	-	1	нодон	нолол
67	3	-	ғалдорлиқ	ғалдорлиқ
169	2	-	ҳаққи	ҳаққи
228	12	-	қанори	қанори
257	2	-	жонинга	жонинга
263	16	-	андилибни	андаилибни
267	-	11	биз	бир
290	8	-	ашною	ошною
291	-	2	чиқди	чиқдинг
292	-	14	хаттоки	хаттики

к зак. № 70